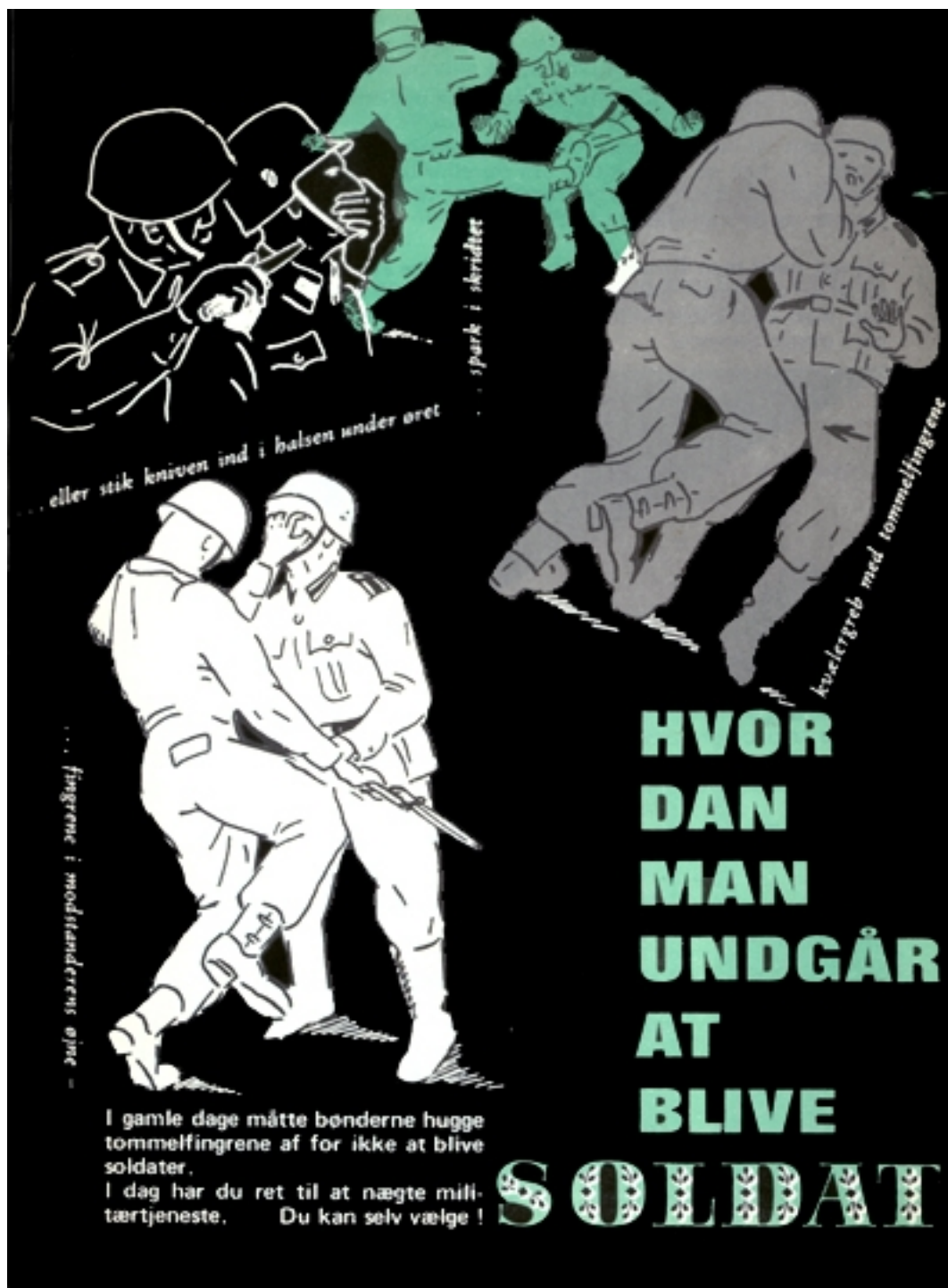

FORSVARETS AUDITØRKORPS

Rapport i anledning af undersøgelsen ved auditør af visse forhold vedrørende Forsvarets Efterretningstjeneste og Militærnægterforeningen mv. i perioden 1970-1978.

Afgivet den 16. august 1999 til Forsvarsministeriet
af vicegeneralauditør Niels Christiansen.

Anden kommenteret udgave ved Det danske Fredsakademi 2009

Indholdsfortegnelse

AFSNIT A: INDLEDNING.....	4
1. Sagens fremkomst.....	4
2. Kommissorier.....	5
3. Kommissionsdomstolen af 13. juli 1977.....	7
4. Undersøgelsens omfang.....	8
AFSNIT B: FE-KARTOTEKER, EDB-PERSONREGISTER OG ARKIVER.....	10
1.1970-1972.....	10
2.1973-77.....	12
3. EDB-lister.....	15
4. Saneringen.....	15
AFSNIT C: REGLERNE FOR FE PERSONREGISTRERINGER.....	17
1970-1977	17
AFSNIT D: MILITÆRNÆGTERNE (sagsomslag E).....	25
1. Det legale grundlag for nægtelse af militærtjeneste.....	26
2. Antal og kategorier.....	28
3. Militærnægterforeningen/Militær- og Nægterforeningen.....	30
a. Årene 1965 - 1972.....	30
b. Årene 1973 -1975.....	40
c. Årene 1976 – 1979.....	44
AFSNIT E: FE VIRKSOMHED I RELATION TIL MNF MV. (sagsomslag BIII og D).....	47
b. Operation "Kirkeklokke".....	49
2. Sagsregistrering.....	52
3. Personregistrering.....	55
a. Definition.....	55
b. Undersøgelser og stikprøver.....	56
c. Afhøringer til auditørrapport.....	57
4. E 1013-blanketterne.....	58
5. Samling af arbejdspapirer.....	59
6. FE vurdering af MNF og personer med tilknytning hertil (sagsomslag D).....	60
a. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet juli 1970 side 2-3:.....	60
b. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet oktober 1970:.....	61
c. FE kontraefterretningsoversigt året 1970:.....	61
d. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet, januar 1971:.....	63
e. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet april 1971:.....	64
f. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet I, september 1971:.....	64
g. FE kontraefterretningsoversigt for 1971.....	68
h. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet I, januar 1972.....	68
I FE kontraefterretningsoversigt for 1972:.....	69
k. Kontraefterretningsmæssige forhold i 1973:.....	70
L. Kontraefterretningsmæssige forhold dateret 17. januar 1974:.....	70
m. FE SIKNYT, januar kvartal 1976:.....	70
n. FE SIKNYT, juli kvartal 1976:.....	72
o. FE SIKNYT, oktober kvartal 1976.....	73

p. Afhøringer.....	77
AFSNIT F: VIDEREGIVELSE AF OPLYSNINGER OM MILITÆRNÆGTERS (sagsomslag C).....	79
1. Regler.....	79
2. Videregivelse generelt.....	80
3. Videregivelse til Knud Østergaard.....	81
AFSNIT G: VIDNEFORKLARINGER I KMDS.....	84
AFSNIT H; INDENRIGSMINISTERIETS MILITÆRNÆGTERLISTER.....	85
AFSNIT I: MINISTERSEKRETARIATETS SAGER VEDRØRENDE MILI- TÆRNÆGTERE (sagsomslag L).....	86
AFSNIT K: LUND-RAPPORTEN OM NORSKE MILITÆRNÆGTERS OG FOLKEREJSNING MOT KRIG (FMK) (sagsomslag M),.....	88
AFSNIT L: RESUME OG VURDERING.....	90
1. Generelle bemærkninger.....	90
2. Militærnægterne og forsvaret.....	91
3. FE og militærnægterne.....	93
AFSNIT M: KILDEHENVISNING.....	97
Efterord.....	99
Totalforsvarspligten.....	103
Anbefalet litteratur.....	106

AFSNIT A: INDLEDNING.

1. Sagens fremkomst.

Den 11. oktober 1998 fremkom der i Morgenavisen Jyllands-Posten en artikel om Forsvarets Efterretningstjeneste (FE) og danske militærnægtere.

Det fremgik heraf, at oberst Erik Fournais som chef for FE i 1971 skulle have givet fhv. forsvarsminister Knud Østergaard¹ generelle rapporter samt personoplysninger om medlemmer af Militærnægterforeningen (MNF), ligesom officerer fra FE over for nedennævnte kommissionsdomstol (KMDS) skulle have afgivet forklaringer, der overdrev MNF "nedbrydende virksomhed"² inden for forsvaret.

- 1 1922-1993, Knud Østergaard. Oberst, aktiv leder i Hjemmeværnet og konservativ forsvarsminister i regeringen Hilmar Baunsgaard fra 17. marts 1971 til 11. oktober 1971. Første militære forsvarsminister siden det politiske systemskifte i 1901. Uddannet i psykologisk krigsførelse i Ford Bragg i USA i foråret 1963. I sine efterladte erindringer praler Østergaard med, at han som forsvarsminister vildledte Folketinget vedrørende hans i Ford Bragg skrevne afhandling om SF, der blev til en uforpligtende fristil.
- 2 Et ikke her defineret jurisk og politisk elastisk begreb (nu undergravende virksomhed), der af fascisterne blev brugt i forbindelse med besættelsen af Danmark. eksempelvis: "Hvad endelig angår handlinger, som har til formål at svække den tyske militær-magt som sådan, f. eks. spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed, eller som iøvrigt modvirker besættelsens formål, handlinger som normalt vil være foretaget ud fra politiske motiver, vil de i ovennævnte tyske note af 17. april 1940 fremsatte krav om også i disse tilfælde at udøve tysk militær jurisdiktion her i landet." og "Efter den tyske militære straffelov (26. juni 1926, ændret ved lov af 23. november 1934) § 161 straffes en udlænding eller tysker, som i et af tyske tropper besat fremmed område begår en efter Tysklands love strafbar handling mod tyske tropper eller personer knyttet til disse (eller mod en efter rigspræsidentens bestemmelse indsat myndighed), som om handlingen var begået på rigsområdet. Den tyske regerings standpunkt var i overensstemmelse med denne bestemmelse. Efter de tyske procesregler behandles og pådømmes ved tysk krigsret sager mod civilpersoner også i besatte områder, når det drejer sig om bl. a. spionage, friskarevæsen, nedbrydende virksomhed (*Zersetzung*[eller *rettere Wehrkraftzersetzung*]) og høj- og landsforræderi.

[\[http://de.wikipedia.org/wiki/Wehrkraftzersetzung\]](http://de.wikipedia.org/wiki/Wehrkraftzersetzung)

Disse regler afviger principielt ikke fra f.eks. den danske militære straffelovs og retsplejelovs tilsvarende bestemmelser."

De parlamentariske Kommissioners Beretninger 1945 - 1956 vedrørende den tyske Besættelse 1940 - 1945 Justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen.

<http://www.kasler-journal.dk/beret07akom7a.htm>

Det skal i parentes nævnes, at i DDR blev begrebet *Zersetzung* anvendt som et psykologisk undertrykkelsesinstrument med det formål at skabe angst og panik i den østtyske befolkning, hvis den opponerede for meget mod regeringens politik..

[http://de.wikipedia.org/wiki/Zersetzung_\(Ministerium_f%C3%BCr_Staatssicherheit\)](http://de.wikipedia.org/wiki/Zersetzung_(Ministerium_f%C3%BCr_Staatssicherheit)).

I den gældende militære straffelovs afsnit om Forbrydelser mod forsvarsmagtens kampdygtighed fra 2006 er disse, "2) forleder til mytteri, overgivelse eller overløben til fjenden eller *udbreder oprørske eller fjendtlige opråb i det danske militære forsvar*",

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=6435#K2>

2. Kommissorier.

Ved skrivelse af 13. oktober 1998 anmodede Forsvarsministeriet (FMN) Generalauditøren om at gennemføre en undersøgelse i anledning af det i Jyllands-Posten fremkomne. I FMN skrivelse angives

- at problemstillingen om FE overvågning³ af MNF i begyndelsen af 70erne har været undersøgt i 1977 af KMDS i forbindelse med den såkaldte Hetlersag⁴.
- at der i artiklen er rejst aspekter, som ikke er behandlet i KMDS beretning.
- at undersøgelsen skal belyse disse forhold fuldt ud, herunder om der er foretaget personregistreringer og videregivelse af oplysninger, der er i strid med de på det tidspunkt gældende regler.

Generalauditøren har herefter i anledning af artiklen og på baggrund af oplysningerne i beretningen fra KMDS den 8. december 1998 med FMN tiltræden, anmodet vicegeneralauditør Niels Chri-

³ Begrebet overvågning defineres ikke. I Lund-kommissionens rapport hedder det s. 125: "I utgangspunktet må indholdet i begrebet overvågning fastlægges ved en konkret tolkning af regler, direktiver, udtalelser mv, hvor begrebet forekommer. Begrebet er imidlertid aldrig blevet nærmere defineret eller præciseret i instrukser eller andre direktiver fra overordnet myndighed. Foruden i overvåkningsinstruks mv er det brugt i en række stortingsdokumenter og udtalelser fra offentlige myndigheder. Her er det til dels gitt et varierende indhold, og ofte er det uklart hva som menes. Overvåkingstjenesten har etter hvert selv brukt begrepet med snevrere betydning".

I den gældende straffelovs kapitel om Freds- og ærekrænkelser defineres overvågning således:

"§ 263 Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget

- 1) bryder eller unddrager nogen et brev, telegram eller anden lukket meddelelse eller optegnelse eller gør sig bekendt med indholdet,
- 2) skaffer sig adgang til andres gemmer,
- 3) ved hjælp af et apparat hemmeligt aflytter eller optager udtalelser fremsat i enrum, telefonsamtaler eller anden samtale mellem andre eller forhandlinger i lukket møde, som han ikke selv deltager i, eller hvortil han uberettiget har skaffet sig adgang.

Stk. 2. Med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder straffes den, som uberettiget skaffer sig adgang til en andens oplysninger eller programmer, der er bestemt til at bruges i et anlæg til elektronisk databehandling.

Stk. 3. Begås de i stk. 1 eller 2 nævnte forhold med forsæt til at skaffe sig eller gøre sig bekendt med oplysninger om virksomheds erhvervshemmeligheder eller under andre særlig skærpende omstændigheder, kan straffen stige til fængsel indtil 4 år.

§ 264 a. Den, som uberettiget fotograferer personer, der befinder sig på et ikke frit tilgængeligt sted, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 6 måneder. Det samme gælder den, der ved hjælp af en kikkert eller andet apparat uberettiget iagttager sådanne personer."

⁴ Hetlersagen er bl.a. dokumenteret i Andersen og Jakobsen "Operation Kastanje", 1978.

stiansen om som auditor med FE som tjenesteområde at undersøge, klarlægge og vurdere, om FE har foretaget personregistreringer af medlemmer af eller personer med tilknytning til MNF - herunder ved brug af blanket "E 1013" - i strid med de på det tidspunkt gældende regler, samt om FE - eller personer ansat i FE på egen hånd -, uanset om oplysningerne har været indhentet retmæssigt - har videregivet oplysninger i strid med ovennævnte regler (d.v.s. i lovgivningen eller retningslinier fastsat eller godkendt af regeringen (FMN)).

Personregistreringer omfatter også strukturerede samlinger af personoplysninger, herunder arbejdskartoteker.

Det skal tillige undersøges, klarlægges og vurderes om personer ansat i FE har afgivet misvisende forklaringer til KMDS med hensyn til omfanget og alvoren af MNF eventuelle "nedbrydende virksomhed" inden for forsvaret.

Undersøgelsen bør omfatte tiden fra omkring MNF generalforsamling den 26. september 1970 og i hvert fald til udgangen af 1977, hvor KMDS blev nedsat, hvor blanketterne "E 1013" angiveligt var destruerede, og hvor FE forsøgsvis påbegyndte en systematisering af oplysninger om personel inden for forsvaret, som måtte befrygtes at have til hensigt at virke nedbrydende af forsvaret indefra.

F.s.v. angår spørgsmålet om eventuelle misvisende oplysninger for KMDS bør undersøgelsen udstrækkes til 23. maj 1978, hvor sidste retsmøde blev afholdt.

Såfremt der konstateres fejl eller forsømmelser hos militært personel eller civil ansatte i FE, skal der kun foretages en ansvarsbedømmelse med henblik på strafferetligt eller disciplinært ansvar, såfremt de pågældende fortsat er ansat som tjenestemænd i staten eller strafferetligt ansvar ikke er forældet.

Undersøgelsens indhold og vurdering skal fremgå af en rapport, der må forventes offentliggjort af FMN.

Rapporten må ikke indeholde oplysninger, der f. eks. kompromitterer forholdet til efterretningsmæssige kilder eller aktuelle efterforskninger. Rapporten må heller ikke gengive identitet på personer, der har været i FE søgelys, medmindre de pågældende har været retsforfulgt i offentlige retsmøder, eller forholdet på anden måde har været almindelig kendt.

3. Kommissionsdomstolen af 13. juli 1977.

Af beretningen fra KMDS fremgår, at formålet med undersøgelsen var at søge oplyst, om der ved kontakten mellem en medarbejder ved FE og redaktør Hans Hetler ved benyttelse af en blanket, der er betegnet som E 1013 eller ved registrering af personer var sket overtrædelse af de regler, der gjaldt for tjenesten, herunder regeringserklæringen af 30. september 1968.

Kommissionsdomstolen påbegyndte sine undersøgelser den 9. august 1977 og afgav beretning den 1. december 1977 og tillægsberetning den 30. maj 1978.

Et spørgsmål om Hans Hetlers besiddelse af nogle fortegnelser over militærnægtere blev overgivet til Justitsministeriet til eventuel videre foranstaltning.

Det fremgår bl.a. af beretningen, at den del af FE arbejdsområde, som har påkaldt sig interesse i forbindelse med KMDS undersøgelser, er det indlandsorienterede arbejde, herunder sager vedrørende sikkerhedsgodkendelse af personer inden for forsvaret til behandling af klassificeret sagsmateriale samt egentligt kontraefterretningsarbejde i forbindelse med spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed rettet mod forsvaret.

Blandt andet af hensyn til en hensigtsmæssig afgrænsning af arbejdsopgaverne i forhold til Politiets Efterretningstjeneste (PET) bestemte FE ledelse i december 1971 i forbindelse med reorganiseringen, at FE arbejde på det kontraefterretningsmæssige område fremtidig i det væsentlige skulle begrænses til at angå forhold af direkte interesse for forsvaret, ligesom der indførtes væsentlige begrænsninger i eller muligvis forbud mod brug af "lukkede kilder", det vil sige f.eks. infiltratører placeret i nedbrydende organisationer.

Det fremgår af beretningen (p 41), at FE årsberetning for 1971 oplyser om arbejdet med den nedbrydende virksomhed: "Ved årets slutning blev der givet ordre til væsentlige indskrænkninger, og særligt den lukkede indhentning blev fuldstændig stoppet, hvilket pålægger andre myndigheder - først og fremmest PET - ansvaret for rettidig varsling af forsvaret på dette område".

F.s.v. angår den ovenfor nævnte blanket "E 1013" er det i beretningen oplyst, at blanketten meget muligt fra 1969-70 blev anvendt til systematisering af oplysninger vedrørende organisationer og grupper, der ansås for at udøve nedbrydende virksomhed. Blanketterne var destruerede inden KMDS nedsættelse (13. juli 1977). KMDS lægger bl.a. til grund, at blanketten indeholdt navne på ledelse og andre betydende medlemmer af de pågældende organisationer.

KMDS tilføjer: "Det kan endelig ikke anses for godtgjort, at FE chef indtil 1973, oberst Fournais, har været vidende om blanketten, hvorimod han utvivlsomt har haft kendskab til det arbejde med hensyn til indsamling af oplysninger om organisationer og grupper, der udførtes i FE, og som muliggjorde systematiseringen af oplysninger på den særlige blanket."

I KMDS beretning p 46-52 behandles operation "Kirkeklokke", aflytning af MNF generalforsamling den 26. september 1970 i Land og Folks bygning i Dr. Tværgade i København. Det er i den forbindelse oplyst, at FE i forvejen havde en kontakt i foreningen, men at FE fik placeret en anden person i foreningen, der helt eller delvis ved hjælp af medbragt udstyr foretog aflytning af generalforsamlingen.

Der er i den forbindelse afgivet forklaring om, at båndene fra aflytningen blev afspillet af FE, og formentlig er MNF E 1013 blanket påført nogle bemærkninger om generalforsamlingen.

En kommandørkaptajn i FE forklarede, at spørgsmålet om foretagelsen af operationen blev forelagt og godkendt af ledelsen, enten oberst Fournais eller en kontorchef.

Oberst Fournais har forklaret, at han ikke erindrer, at han har godkendt aflytningen af MNF generalforsamling, men at det godt kan tænkes.

KMDS lægger efter undersøgelsen bl.a. til grund, at operationen var godkendt i hvert fald af den daværende afdelingschef ovenfor omtalte kommandørkaptajn, men tilføjer: "at det efter de afgivne forklaringer anses for mest sandsynligt, at operationen tillige var godkendt af FE daværende ledelse, formentlig oberst Fournais".

KMDS udtalelser og relevante vidneforklaringer fra domstolens retsbog samt Hetlersagens akter i øvrigt vil blive citeret eller refereret nedenfor i det omfang, det har betydning for undersøgelsen.

4. Undersøgelsens omfang.

Der er foretaget gennemgang af:

- a. KMDS beretninger og retsbog samt ca. 245 bilag⁵.
- b. Regeringserklæringen af 30. september 1968.
- c. FE direktiver om personregistrering 1968-78.
- d. FE sagsjournaler 1970-77.
- e. FE arkivmateriale vedrørende militærnægtere, politiske soldater og lignende emner.
- f. FE EDB-liste 1970-77 vedrørende personregistreringer i forbindelse med sikkerhedsgodkendelser.
- g. FE periodevise publikationer 1970-78.
- h. Arkivmateriale fra FMN vedrørende FE personregistrering, militærnægtere, politiske soldater o.l. 1970-78.
- j. Ministersekretariatets journalbøger 1970-79 ("ministersager").
- k. Arkivmateriale vedrørende ministersager om militærnægtere 1970-79.
- l. Regeringens tilsynsudvalgs mødereferater 1978-79 (Wambergudvalget).
- m. Arkivmateriale fra Justitsministeriet og Københavns Politi vedrørende Hetlersagen.
- n. nægter-bulletin udgivet af MNF 1967-79.
- o. NEJ, blad udgivet af landskontaktudvalget for militærnægtere årgang 1972-75

⁵ Hvorfor ikke alle bilag?

(Flere numre mangler formentligt. Udgivelserne i øvrigt uregelmæssige),

p. Lund-rapporten, dokument 15.

q. Artikler og litteratur om FE, militærnægtere og fredspolitiske emner (se kildehenvisning sidst i rapporten).

Der er endvidere foretaget egentlige afhøringer af i alt 29 personer - herunder 3 tidligere chefer i FE samt tidligere og nuværende militært og civilt personel i FE, hvoraf flere i 1970-77 har været beskæftiget med sagsbehandling inden for området "nedbrydende virksomhed" eller personregistrering samt tidligere medarbejdere i FMN og Københavns Politi. Endelig har 5 tidligere eller nuværende medlemmer af MNF medvirket ved sagens oplysning.

FE personel er i rapporten benævnt ved deres daværende titel.

Forklaringerne er gengivet i hovedtræk i de enkelte afsnit.(Rapporterne findes i sagsomslag F).

Foruden korrespondance m.v. med forskellige offentlige myndigheder og tidligere embedsmænd er der rettet henvendelse til Knud Østergaards søn Klaus Østergaard, Jyllands-Posten og MNF, der alle har svaret på henvendelsen, samt til flere privatpersoner - herunder tidligere militærnægtere og militære værnepligtige, som ikke har svaret.

Auditørfuldmægtig Erik Larsen og juridisk fuldmægtig Katrine Kirketerp-Møller har bistået ved undersøgelsen. Overassistent Hanne Larsen har virket som sekretær.

AFSNIT B: FE-KARTOTEKER, EDB-PERSONREGISTER OG ARKIVER

(sagsomslag BII).

FE blev i 1967 udskilt af Forsvarsstaben⁶ som en særlig tjeneste og underlagt FMN direkte⁷.

I den for undersøgelsen relevante periode var oberst Erik Fournais chef for FE indtil 1. august 1973, hvor han afløstes af oberst Marinus Sund, der sidenhen afgik som chef den 30. juni 1979.

De kontraetterretningsmæssige og sikkerhedsmæssige opgaver - herunder den centrale personregistrering - blev først varetaget af afdeling B med kommandørkaptajn E. Harder som chef og fra ca. 1. januar 1972 af det den 5. januar 1971 oprettede Indlandscenter (IC), hvor dels kommandørkaptajn Gustav Thomsen dels efter oktober 1974 oberstløjtnant M. Schwalbe var chefer.

Afdeling B's opgaver blev i øvrigt beskrevet i FE "Blivende Bestemmelser", april 1970: "Afdelingen varetager indhentning og bearbejdning af kontraetterretningsmæssige oplysninger samt udøver den sikkerhedsmæssige kontrol i forsvaret".

Specielt blev bl.a. følgende opgaver fremhævet:

- Erhvervelse af kendskab til forhold af betydning for sikkerheden i forsvaret
- Udarbejdelse af kontraetterretningsmæssige rapporter, studier m.m.

Der forelå ingen formelle direktiver om arbejdsfordelingen mellem PET og FE.

1.1970-1972.

Personregistreringen var i 1970 og indtil begyndelsen af 1971 anbragt i lokaler på Østerbro, København, hvorefter den blev flyttet til Kastellet. Bl.a. nu afdøde major E. Grønne Kristensen og en major, der af personlige grunde ønsker at være anonym, var knyttet til afdelingen.

⁶ Forsvarsstaben, øverste militære kommandomyndighed i Danmark, oprettet 1. oktober 1950. Som et led i omstruktureringen samles Generalstabens og Marinestabens Efterretningssektioner i Forsvarsstabens Efterretningsafdeling.

⁷ Dansk militær enhedsefterretningstjeneste og sikkerhedstjeneste Der er noget usikkerhed om, hvornår tjenesten blev oprettet. Lars R. Rasmussen mener at vide i Operation Hurricane, at det skete i forbindelse med krigen i 1864, hvor Korsørs borgmester Niels Sylow både var chef for feltpolitiet og efterretningsvæsnet.

Ved IC's oprettelse blev sidstnævnte major sekretariatsleder, således at han forestod registrering, arkiver;- postgang samt den allerede dengang igangværende sanering af kartotekerne. Han vil i det følgende blive benævnt IC-sekretariatslederen.

Major Jens M. F. Dethmar havde siden 1968 arbejdet på FE overgang til EDB, således at f.eks. registreringer, der før var anført på papkort i tromler, skulle indlæses på EDB. Dette medførte angiveligt et stort yderligere saneringsarbejde, som først blev endeligt afsluttet i sommeren 1974. Kaptajn Henri Birch og kontormedhjælper Anna Marie Birch deltog også i dette arbejde.

Til brug for KMDS arbejde blev der fremlagt oplysninger om FE kartoteker ultimo 1972.

Det fremgår heraf, at det manuelle centrale personregistreringssystem bestod af ca. 278.000 kort, hvoraf ca. 50.000 ikke angik sikkerhedsgodkendelser.

Af betydning for undersøgelsen kan endvidere nævnes et kartotek over bl.a. yderligtgående organisationer og personer. Det angives, at der her var 2.000 kort, og at de på kortene nævnte personer kun var angivet med navne. Der var angiveligt ingen forbindelse mellem dette kartotek og den centrale registrering.

Herudover var der tillige hos enkelte sagsbehandlere i IC-afdelingen foregået en indsamling af personoplysninger, som var blevet systematiserede og derved i realiteten udgjorde et kartotek. Der kan her nævnes:

- a. Regionskartoteker, der omfattede navne på militært personel o.L
- b. Bornholmskartoteket, der på egen hånd blev etableret i 1968 af den daværende regionsofficer vedrørende personer, der måtte udgøre en sikkerhedsrisiko "i påkommende tilfælde".

Kartoteket indeholdt ca. 200 - 300 kort.

- c. Samlingen af E 1013-blanketter, formentlig i alt 100 - 150 blanketter vedrørende organisationer og grupper, som kunne mistænkes for at udøve nedbrydende virksomhed.

Ledende medlemmer af disse organisationer m.v. blev også anført, dog angiveligt uden yderligere identifikation.

E 1013-blanketten, der blev taget i brug i 1969-70, er beskrevet således af KMDS:

Blanket E 1013 er 4-sidet. På forsiden indeholder blanketten rubra til "navn og forkortelse", "bopæl", "karakteristik", "stiftet", "ophævet", "formål", "medlemstal (pr. år)", "tidsskrifter", "henvisning", "tilhørsforhold", "klassifikation", "formand el leder", "medlem af andre org.", "ledelse el. bestyrelsen", "andre betydende medlemmer". Side 2 og 3 er blanke, men bærer som overskrift for rubra: "Dato - aktivitet - sag el. notits ". Side 4 er beregnet til "kontinuering af forsiden ".

Denne samling er dog utvivlsomt identisk med ovennævnte kartotek over organisationer m.v.

Kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt forklarede til KMDS at han, der siden 1969 havde været eneste sagsbehandler på området for nedbrydende virksomhed, fandt det relevant

at systematisere oplysninger om mistænkte organisationer m.v., hvorfor han med sin foresattes tilladelse lod blanketterne udforme. I sin forklaring til auditørrapport har han anført, at navnene på blanketterne i sig selv var uinteressante, men det var af betydning for analysearbejdet, når der var gengangere mellem organisationerne, hvilket ikke var ualmindeligt. Ingen af navnene gik dog videre til den centrale registrering. Der blev udfærdiget 150-200 kort. Det er således en misforståelse, når der er nævnt 2000 kort. Der kunne derimod godt have været anført 2000 navne på kortene.

Ulrik Schmidts afløser siden 1. august 1973 major S. E. Glahn har til auditørrapport forklaret, at E 1013-blanketterne var nødvendige for hans arbejde, og at det var en katastrofe, da de blev destrueret i 1977. Han mener, at han overtog ca. 60 kort.

d. Samling af arbejds papirer vedrørende personel i forsvaret, der kunne befrygtes at have til hensigt at medvirke ved nedbrydning af forsvaret indefra.

Dette arbejde blev påbegyndt af Glahn i 1976 og omfattede efter hans forklaring til KMDS kun få navne.

Oplysningerne indeholdt oprindeligt de pågældendes navn, adresse og cpr.nr. Dette blev dog ændret, således at navnet blev udeladt, hvorfor man kun kunne finde frem til navnet via sager, hvortil der var henvisning på kortet. Dette arbejde skulle bruges i analyseøjemed.

Til auditørrapport har han forklaret, at han ikke mere kan huske, hvor mange papirer, der blev oprettet.

Han kan ikke forestille sig, at navnene er blevet registreret centralt i FE. Papirerne var til stede i FE, da han forlod FE i 1979.

I KMDS blev der fremlagt 2 eksemplarer af disse arbejds papirer. Det drejede sig om soldater, der udbredte eller var mistænkt for at udbrede forskelligt antiforsvarsmateriale på kasernen, samt i det ene tilfælde havde optrådt som uromagere.

I øvrigt har KMDS (side 15) vurderet dette arbejde således:

Spørgsmålet om lovligheden af FE's virke på dette område kan umiddelbart give anledning til en vis tvivl, idet identifikationen af enkeltpersoner er så simpel at gennemføre, at den systematisering af oplysninger, der foregår, reelt har betydelig lighed med en personregistrering. I det omfang, hvor der er tale om ulovlig virksomhed, er personregistrering åbenbart retmæssig efter regeringserklæringen af 1968.

2.1973-77.

I denne periode blev EDB-systemet fuldt etableret, således at personregistreringen nu i bogstaveligste forstand var central, idet der kun kunne skaffes adgang hertil hos bestemte medarbejdere via nogle skærme i en bestemt sektion.

I begyndelsen eksisterede en del af de gamle manuelle oplysninger dog stadigvæk, idet saneringen endnu ikke var blevet afsluttet. Fra midten af 1974 og perioden ud foregik der formentlig ingen systematisk sanering i de EDB-baserede registreringer.

KMDS har i sin beretning (side 12) lagt til grund, at regionskartotekerne blev destrueret omkring årsskiftet 1972-73 i forbindelse med indførelsen af det nye EDB-

personregistratur.

Ulrik Schmidt har til både KMDS og til auditørrapport forklaret, at han ved sin fra-træden i 1973 destruerede mange af sine kartotekskort, herunder Bornholmskartote-
ket. Kun selve regionskartoteket vedrørende den militære sikkerhed gik videre til
hans afløser.

Blanketsamlingen blev på oberst Sunds ordre destrueret 10. juni 1977.

Major S. E. Glahn har herom forklaret både til KMDS og til auditørrapport, at han be-
holdt 3 blanketter.

Til auditørrapporten begrundede han dette med, at tilintetgørelsen var en katastrofe
for hans analysearbejde.

Han måtte dog også efter ordre tilintetgøre disse kort tid efter.

I øvrigt beskrev KMDS i sin beretning (side 8-9) generelt den centrale
personregistrering bl.a. således:

...Det påhviler for så vidt angår personer indenfor forsvaret, herunder ansatte i civile
virksomheder med tilknytning til forsvaret, FE at foretage de såkaldte
"sikkerhedsgodkendelser", det vil sige godkendelse af personer til behandling af
klassificeret sagsmateriale...

10.

...Bedømmelsen af en persons egnethed til godkendelse foretages i princippet på
grundlag af oplysninger, som FE indhenter fra PET, hvortil dog kommer eventuelle
personlige samtaler med den pågældende m.v. Eventuelle sikkerhedsmæssigt
belastende oplysninger må kun videregives fra PET til FE efter samtykke fra det
udvalg, som i 1964 blev nedsat med det formål at føre tilsyn med PET registrering og
videregivelse af oplysninger, og for hvilket amtmand A. M. Wamberg er formand. Det
er for kommissionsdomstolen oplyst, at der kun i en lille procentdel af sagerne fra FE
side bliver givet afslag på sikkerhedsgodkendelse, og at den sikkerhedsmæssige risiko,
som i den overvejende del af tilfældene begrundes afslaget, er ordinær kriminalitet.

Alle personer, som har været sikkerhedsundersøgt i FE, såvel godkendte som ikke
godkendte, registreres i FE centrale personregister. Registreringen, som tidligere var
manuel, og som efter 1972 blev overført til EDB, består foruden af navn, personnum-
mer m.v. af en oplysning om den pågældendes grad af sikkerhedsgodkendelse samt en
henvisning til et sagsomslag med det materiale, som har ligget til grund for behand-
lingen af godkendelsessagen. For så vidt angår ikke godkendte personer, er det dog for
retten oplyst, at materialet destrueres ved hjemsendelsen fra forsvaret. Da FE hvert
år behandler et betydeligt antal sager om sikkerhedsgodkendelse, og da oplysninger
om de personer, som har opnået godkendelse, af praktiske grunde opbevares i et vist
antal år, omfatter EDB-registret et stort antal navne...

IC-sekretariatslederen har til auditørrapport forklaret, at en meget lille procentdel af
personregistreringerne angik andet end sikkerhedsgodkendelse.

Det kunne f.eks. dreje sig om folk, der plejede omgang med østmagterne eller
værnepligtige, der deltog i uroligheder (og som ikke i forvejen var

sikkerhedsgodkendt).

En sådan registrering indebar, at personer ikke kunne opnå ansættelse i forsvaret eller eventuelt få adgang til militære tjenestesteder.

Han er sikker på, at antallet af de pågældendes sagsakter, der i øvrigt blev opbevaret på hans kontor, lå under 100. Oplysningerne herom kom altid fra PET.

De pågældende oplysninger kunne omfatte personernes yderligtgående holdninger sammenholdt med andre negative forhold.

Kontorfuldmægtig Bente Liltzer har til auditørrapport forklaret, at hun i 1970erne var beskæftiget med journalføring i IC-afdelingen. Hun havde kendskab til de sager, der lå hos IC-sekretariatslederen. Det var meget få personer fra disse sager, der blev registreret.

Major Jens M. F. Dethmar har til auditørrapport forklaret, at ca. 2% af de oplysninger, der blev registreret i EDB-systemet angik andet end sikkerhedsgodkendelser.

Oplysninger vedrørte personer, som i daglig tale blev kaldt "de onde". Det var dog alle oplysninger, som forinden hos PET havde været forelagt for Wambergudvalget. Han har aldrig tænkt nærmere over disse registreringer. Han kan huske, at han brugte procenttallet under foredrag m.v. om FE forhold.

I et svar til folketingsmedlem Ebba Strange (spørgsmål nr. S695) oplyste forsvarsministeren i 1985, at antallet af registrerede danske statsborgere ved FE udgjorde ultimo 1978 ca. 297.000 og at ca. 93% af registreringerne er udført i forbindelse med sikkerhedsgodkendelse. Ultimo 1984 var tallet nede på ca. 85.000.

Det fremgår af materiale fra FMN arkiver, at der er tale om et skøn for så vidt angår tallet for 1978, idet baggrundsmaterialet var saneret bort.

Daværende afdelingschef for IC, Aage Højbjerg, har forklaret, at det var hans afdeling, der havde leveret oplysningerne til FMN. Han husker, at han var overrasket over de store tal for 1978, men han hæftede sig i øvrigt ikke nærmere ved det. Tiden var jo en anden dengang, og der foregik i øvrigt stadigvæk sanering.

For så vidt angik antallet af registreringer uden for sikkerhedsgodkendelsesproceduren kan han skønsomt forestille sig, at f.eks. saneringen af registreringer af værnepligtige, formentlig dengang kunne halte bagefter, ligesom en del civile med betroede opgaver eller personer, der fik nægtet sikkerhedsgodkendelse eller optrådte ulovligt på eller ved militære tjenestesteder, kunne fylde op.

Sagsbehandleren i IC, major Grønne Kristensen, der opgjorde tallene, er død.

Der findes ikke yderligere relevante oplysninger om disse tal i hverken FE eller FMN arkiver.

I et i FMN udarbejdet notat af 16. august 1978 oplyses, at der kun er registreret 5 personer på grund af aktiviteter rettet mod forsvaret, hvorved der også er sket registrering af de pågældendes politiske virksomhed, idet denne har haft tilknytning til aktiviteten. Det har ikke været muligt i dag at identificere disse personer eller sager.

Det fremgår endvidere af undersøgelsen, at der naturligvis også har været arkiver med sagsmateriale ("emnearkiv"), som i starten beroede ude i afdelingerne, medens det i 1991 indgik i et fællesarkiv. Til arkiverne hørte sagsjournaler. Herudover var der et personoplysningsarkiv med det underliggende skriftlige materiale, der knyttede sig til personregistreringerne. Forud for IC-afdelingens oprettelse var der dog næppe nogen klar adskillelse mellem disse arkiver. Der fandtes ikke postlister vedrørende indgående personregistreringssager.

3. EDB-lister.

Ved undersøgelsens begyndelse udleverede FE det efter det oplyste eneste tilbageværende materiale vedrørende personregistrering fra 1970-1977. Det drejede sig om EDB-udskrifter, der er opbygget med et cpr.nr., henvisning til et sagsnummer, oprettelsesdato, koder for emner, sagens klassifikationsgrad og materialets "skæbne" (f.eks. "makuleret").

Det var i begyndelsen uklart, hvilke personer disse lister egentlig angik.

Efterhånden som de enkelte koder er brudt, kan det bl.a. med bistand fra det nuværende personale i FE registreringssektion formentlig konkluderes, at disse lister for årene 1970-1977 angår en del af de sikkerhedsgodkendelser, der fandt sted i disse år, og som ikke var slettet i 1993, hvor de maskinskrevne lister blev overført til EDB. Dette forklarer, hvorfor der er adskillige huller i listernes sagsnumre.

4. Saneringen.

Ifølge FE redegørelse af 22. juli 1977 for tjenestens organisation m.v. afgivet til brug for KMDS blev der den 9. februar 1968 i forbindelse med nye retningslinier for registrering også udarbejdet retningslinier for frasortering, hvilket skulle ses i lyset af den daværende "kartoteksdebat". Saneringen blev herefter sat i gang, således at registreringer, der ikke længere var "registreringsværdige" blev frasorteret.

Selvom FE efter regeringserklæringen af 30. september 1968 afventede yderligere instrukser fra FMN om registreringspraksis fortsatte saneringen, der midlertidig blev afsluttet i 1970.

Med FMN direktiv af 25. februar 1971 med følgeskrivelse og FE eget direktiv af 5. maj 1972 blev saneringen genoptaget, idet yderligere frasortering nu var nødvendig. Da man måtte forudse, at dette arbejde ville tage ca. 2 år etablerede man en såkaldt sluse i IC sekretariat med sekretariatslederen som ansvarlig, således at det blev sikret, at oplysninger, der ikke mere måtte indgå i sagsbehandlingen, blev tilbageholdt, indtil de kunne saneres. I januar 1974 bestemte den daværende forsvarsminister under et besøg i FE, at den igangværende sanering skulle fremskyndes.

Den 18. juni 1974 kunne chefen for FE oberst M. Sund meddele forsvarsministeren, at FE personregister nu var bragt i overensstemmelse med FMN skrivelse af 25. februar 1971, således at det indsamlede materiale ikke indeholdt oplysninger om lovlig politisk virksomhed. Saneringen blev således gennemført i et snævrere øjemed end regeringserklæringen, idet denne forbød registrering "...alene på grundlag af lovlig virksomhed".

I øvrigt blev slusen opretholdt også efter 1974.

KMDS har i øvrigt i sin beretning (side 11) vedrørende saneringen konkluderet, at det efter omstændighederne ikke kunne kritiseres, at denne opgave først var fuldstændig tilendebragt i 1974. Det fremhæves, at en del af saneringen, som en nødvendig konsekvens af selve regeringserklæringen, i væsentligt omfang var tilendebragt i 1970, og at de følgende års sanering skete efter skærpede regler i forhold til regeringserklæringen.

Der er til auditørrapport afgivet følgende forklaringer af FE-personel om saneringen: Oberst Erik Fournais satte saneringen i gang i februar 1968.

Oberst Marius Sund fortsatte saneringen også efter mødet med ministeren i januar 1974. Det skal nok være rigtigt, at han sammen med Dethmer synede de tomme tromler, hvori kartotekskortene havde været. Han måtte dog stole på medarbejdernes oplysninger om saneringens resultat, inden han skrev til ministeren 18. juni 1974.

Der foregik næppe nogen yderligere sanering i 1977-78, hvor Hetler-sagen verserede, og FE afventede nye direktiver, ligesom Wambergudvalget skulle tiltræde i FE-regi. Herefter skete der en kraftig udtynding i personregistreringen.

Den for saneringen ansvarlige sekretariatsleder har uddybet dette, idet han har anført, at der blev luget godt ud i de gamle personregistre, der populært blev kaldt "håndplukkekartoteket", idet de var frit tilgængelige for alle FE-medarbejdere. Kartoteket bestod af kort, der blev opbevaret i store tromler. Der blev også luget kraftigt ud i sagsmapperne.

Alle kort, som ikke havde cpr.nr., blev skrottet, idet et cpr.nr. var nødvendigt for den nye EDB-registratur, således blev det meste af de oplysninger, der angik andet end sikkerhedsgodkendelser, destrueret, idet de fleste kort herom var uden personnumre.

Det var afdøde kommandørkaptajn Thomsen og ham selv, der havde udfærdiget skrivelsen om saneringsafslutningen til ministeren. Alle kort og sager, der ikke var i overensstemmelse med FE direktiv af 5. maj 1972 var væk, makuleret og brændt.

Grundlaget for saneringen var desuden regeringserklæringen af 30. september 1968.

Major Jens M. F. Dethmar har bekræftet ovenstående og anført, at han skulle kontrollere, at kartotekstromlerne blev tømt, hvilket skete sammen med oberst Sund.

Oplysninger fra det manuelle system og fra et stikordskartotek blev overført til EDB-systemet.

Han kan huske, at det skete i overensstemmelse med direktivet af 5. maj 1972 og regeringserklæringen.

Dethmar tilføjer, at arbejdet med dette direktiv, som også PET deltog i, først blev færdig den 6. maj, men PET-medarbejderen syntes, at 5. maj var sådan en god dato.

Kaptajn Henri Birch har oplyst, at han fra 1972 eller 73 var med til at tilintetgøre oplysninger fra personregistret vedrørende sikkerhedsgodkendelser. Han klippede simpelthen oplysninger om personernes politiske tilhørsforhold ud af blanketterne.

Anna Marie Birch, der som kontoransat bistod ved saneringen, har forklaret, at hun

fra 1972 deltog i saneringen af den centrale personregistrering.

Hun var overrasket over så meget "småfnidder", der var registreret. F.eks. oplysninger om militært personel, der skyldte småbeløb i skat. Hun husker også oplysninger om en person, der var død i 1942.

Da sekretariatslederen og hun havde frie hænder, blev der ikke meget tilbage.

AFSNIT C: REGLERNE FOR FE PERSONREGISTRERINGER

1970-1977

(sagsomslag BI).

Ifølge FE redegørelse af 22. juli 1977 til KMDS var registreringen forud for regeringserklæringen af 30. september 1968 baseret på mundtlige retningslinier fra chefen for FE. Det var på den baggrund afdelingscheferne, der var ansvarlige for de for arbejdet gældende instrukser. Afd. B, der var ansvarlig for "den centrale personregistrering", havde således den 1. april 1965 fastsat administrative bestemmelser om den foreskrevne arbejdsgang på området.

I forbindelse med en revision af retningslinierne og en planlagt sanering af oplysninger fra kartotekerne udstedte afd. B den 9. februar 1968 nye retningslinier for registrering i efterretnings-kartoteket.

Af betydning for undersøgelsen kan nævnes følgende passus om registreringsværdige personer uden for forsvaret:

...Personer med tilknytning til organisationer, hvis virke er rettet mod forsvaret, og som har til formål med ulovlige midler at styrte det bestående samfundssystem.

Der blev tillige samtidig udgivet en vejledning i frasortering af kort i efterretningskartoteket, således at f.eks. kort om personer, der ikke var fuldt identificerede eller om personer, om hvem der ikke var belastende oplysninger eller oplysninger af efterretningsmæssig værdi, kunne destrueres.

Kort, der i øvrigt gav anledning til tvivl, skulle forelægges et internt udvalg til endelig afgørelse af, om de skulle destrueres.

MADS
NISSEN
STYRK

DE MANGE KARTOTEKER

AROS

Regeringserklæringen⁸ af 30. september 1968, der blev de ydre rammer for senere retningslinier, lød således:

Regeringen har i dag besluttet, at registrering af danske statsborgere ikke længere må finde sted alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed.

At sådanne registreringer hidtil har fundet sted, har ofte givet anledning til debat både under den nuværende og tidligere regering.

8 Beslutningen der omtales i regeringserklæringen er jurisk en besynderlig størrelse. Hvorfor blev den ikke fremsat som lovforslag? Embedsmændene i justitsministeriets 6. kontor som formulerede erklæringen nævner politiet, men medtager ikke Forsvarets Efterretningstjeneste. Den daværende kontorchef var Frank Poulsen. Embedsmanden havde sine egne politiske holdninger: "Jeg var på det tidspunkt helt klart af den opfattelse, at kommunistpartiet og medlemmer af kommunistpartiet i virkeligheden var en - skal vi kalde det - »undergrundshær«. I hvert fald kunne de når som helst blive det Mange unge i dag vil mene, at der var tale om en hysterisk frygt for, at russerne ville dominere hele Europa. Jeg vil sige med sikkerhed, at der ikke var tale om en hysterisk frygt".

'Et pragtfuldt ord

"Ordet 'alene' er jo et pragtfuldt ord. Når man ikke må registrere 'alene' på grund af politisk overbevisning, er det klart, at nogle glider ud. Det kan man ikke fortolke sig ud af, men det er ikke ret mange. Hvis nu en mand har en tillidspost i et parti, er han så registreret - hvis han er registreret - alene på grund af lovlig politisk virksomhed? Efter min mening kan man godt fortolke sig ud af det og sige, at når der står ordet 'alene', så betyder det, at hvis han alene er medlem af et parti, så registrerer man ikke. Men hvis han ikke bare er medlem, men er medlem af bestyrelsen for en lokal partiafdeling, så er han ikke alene medlem, så er han også noget mere. Så har han en tillidspost, der normalt har ført til, at han har været på partikurser enten her i landet eller i Østlandene. Så kan han godt registreres," forklarer Frank Poulsen.

Og han er nok værd at lytte til. Ikke blot er han en af regeringserklæringens forfattere. Han omgikkes endvidere tjenstligt og privat de ledende medarbejdere i PET og vidste ganske godt, hvordan både de og hans egne kolleger og efterfølgere i Justitsministeriet tænkte, administrerede og fortolkede...

En blød formulering

"Når man laver lovtekster - og regeringserklæringen er jo en slags lovtekst - så formulerer man sig jo enten i eksakte vendinger, eller også laver man en blød formulering, så man kan fortolke sig ud af så meget som muligt. Og regeringserklæringen er blødt formuleret, så man næsten kan fortolke den, som man vil," siger Frank Poulsen.' Regeringserklæringen var en kødluns til folket. Jesper Knudsen ; Niels Rohleder. Information, 5. december 1998.

<http://www.information.dk/print/25612>

Det beror naturligvis på et skøn, om registreringer af denne art er nødvendige. De sikkerhedsmæssige hensyn står her overfor hensynet til, at den enkelte borger frit kan udfolde sig.

Principielt må det erkendes, at en virksomhed, der holder sig inden for de grænser, der er afstukket ved lovgivningen, ikke bør give anledning til registrering hos politiet. Efter at have afvejet disse modstående hensyn har regeringen fundet det forsvarligt efter omstændighederne at opgive registrering alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed.

Såfremt derfra tidligere tid måtte være registreret oplysninger af denne art, vil de blive tilintetgjort.

KMDS har kommenteret denne erklæring i sin beretning (side 10, 15-16, 21 og 58):

Side 10:

En egentlig fortolkning af rækkevidden af regeringserklæringen fra regeringsside foreligger ikke, men med

hensyn til det centrale spørgsmål om tilladeligheden af politisk registrering må efter kommissionsdomstolens opfattelse en naturlig fortolkning af regeringserklæringens ordlyd, jf. ordet "alene", føre til, at registrering af oplysninger om lovlig politisk virksomhed er tilladelig i tilfælde, hvor registrering af den pågældende person måtte være hjemlet af andre grunde.

Side 15-16:

Erklæringen må endvidere forstås således, at den berettiger til registrering på grundlag af rimeligt begrundet mistanke om ulovlig virksomhed eller medvirken hertil eller om virksomhed, der efter almindelige erfaringssætninger må ventes at ville udarte til ulovligheder, herunder også pligtstridige tjenstlige forhold. Som eksempel på forhold, der åbenbart må henregnes herunder, kan nævnes den nedbrydning af forsvaret indefra gennem konsekvent misbrug af samarbejds- og talsmandsordningerne og de værnepligtiges øvrige rettigheder, som foreslås realiseret i pjecen "Bliv politisk soldat", udgivet i 1976 af en "Antimilitaristisk-Arbejdsgruppe".

Side 21:

Erklæringen er ikke senere hverken ved tilkendegivelser fra regeringen eller folketinget eller ved administrative bestemmelser, uddybet eller udvidet på en sådan måde, at den naturligt har måttet forstås som omfattende andet end personer. Det kan herefter ikke

antages, at FE har handlet i strid med regeringserklæringen ved at skaffe sig og ved en form for systematisering eller registrering at opbevare oplysninger om organisationer, hvis virksomhed efterretningstjenesten har anset det for væsentligt at være nærmere orienteret om. Dette gælder, selv om organisationerne ikke har som erklæret formål eller reelt tilsigter med ulovlige midler at undergrave eller omstyrte den bestående samfundsorden.

Side 58:

For en ordens skyld bemærkes i øvrigt, at regeringserklæringen af 1968 alene omfatter registrering af danske statsborgere.

Undersøgelsen har bekræftet, at der ikke findes autoriserede skriftlige ministerielle bidrag til fortolkningen af denne erklæring.

Forud for regeringserklæringen har PET dog i et udateret notat, der er tilstillet FE formentlig den 17. september 1968 og herfra videresendt til FMN den 7. november samme år, beskrevet den kommende registreringspraksis, såfremt det bestemmes, at ingen danske statsborgere længere må registreres udelukkende på grund af deres politiske tilhørsforhold.

Det nævnes herefter i hvilke tilfælde, der kan ske registrering af danske statsborgere. F.eks. kan der ske registrering af personer, der enkeltvis eller som medlemmer af grupper eller organisationer udøver virksomhed, der har til formål eller er egnet til at forårsage uroligheder eller at omstyrte eller undergrave den lovlige samfundsorden.

Det samme gælder for personer, hvis forhold i anledning af forespørgsler fra andre myndigheder har været gjort til genstand for nærmere undersøgelse i efterretningstjenesten, og hvorom disse myndigheder er blevet underrettet.

Registreringer skulle i øvrigt slettes, hvis der ikke i en periode på 10 år har foreligget registreringsværdige oplysninger.

Såfremt der fra tidligere tid måtte være registreret oplysninger alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed måtte sådanne oplysninger tilintetgøres.

Ved et møde den 19. marts 1974 i Justitsministeriet med Wambergudvalget oplyste ministeriets departementschef i nærværelse af ministeren og Forsvarsministeriets departementschef, at praksis (for personregistrering) i PET er i overensstemmelse med regeringserklæringen, der netop fremhævede ordet alene (på grundlag af lovlig politisk virksomhed). Når der foreligger i øvrigt registreringsbegrundede oplysninger, vil visse politiske tilhørsforhold også kunne markeres. Der var i øvrigt enighed om, at der kunne ske registreringer af aktivitet, der ikke kan siges at være ulovlig politisk virksomhed.

Under afhøringerne har flere af de afhørte kommenteret regeringserklæringen.

Oberst Erik Fournais har forklaret, at han kan huske, at erklæringen gav anledning til meget bekymring hos efterretningstjenesterne, idet den var ret vidtgående.

Chefen for PET Arne Nielsen og han selv var dog enige om, at den skulle overholdes til punkt og prikke.

Det var imidlertid ikke muligt at få foresatte myndigheder til at præcisere dens indhold.

Ved et møde i sommeren 1970 i Justitsministeriet havde forsvarsministeren oven i købet vedrørende regeringserklæringen udtalt: "Vi gør, som vi altid har gjort, uanset hvad der bliver sagt udadtil".

Bagefter havde embedsmændene fra Justits- og Forsvarsministeriet samt efterretningstjenesterne drøftet situationen. Der var enighed om, at regeringserklæringen måtte følges bogstaveligt. Ved senere møder mellem embedsmændene havde man også drøftet de farer, der kunne opstå, såfremt registreringspraksis ikke blev holdt inden for rammerne af regeringserklæringen.

IC-sekretariatslederen har til auditørrapport forklaret, at både Fournais og Sund var pertentlige med at overholde registreringsreglerne. Major Jens Dethmar, der var ansvarlig for et senere direktiv om registrering (1972) har udtalt, at ånden fra regeringserklæringen blev indarbejdet i direktivet. Ved saneringen blev der kun bevaret oplysninger, som var i overensstemmelse med regeringserklæringen.

Den 8. januar 1970 udgav FE (B-afdelingen) "direktiv for registrering", hvorefter der kunne ske registrering, såfremt den pågældende person var særlig sikkerhedsmæssigt eller efterretningsmæssigt belastet.

Det hedder endvidere bl.a.:

"Ved belastning af særlig efterretningsmæssig karakter forstås i denne forbindelse ethvert tilhørsforhold til yderligtgående aktivistiske organisationer, sammenslutninger og lignende, som har tilkendegivet eller ved deres handlinger klart viser, at man har til hensigt enten at omstyrte det bestående samfundssystem eller skade det mest muligt...

Tilknytning til eller medlemskab af frontorganisationer blev medtaget herunder.

Der er i direktivet ingen bestemmelser om selvstændig registrering af organisationer o.l. eller videregivelse af oplysninger, ligesom der ikke er angivet en forældelsesfrist for oplysningerne.

Den 25. februar 1971 fremsendte FMN et ministerielt direktiv til FE om tjenestens virksomhed.

I fremsendesesskrivelsen begrænsedes FE adgang til personregistrering betydeligt, idet der nu kun måtte registreres personel fra forsvaret eller disses omgivelser.

Det indsamlede materiale måtte heller ikke indeholde oplysninger om lovlig politisk virksomhed. Der blev i øvrigt henvist til forsvarsministerens udtalelse i folketinget den 9. og 27. november 1968, hvoraf det bl.a. fremgik, at FE hovedopgave var at foretage de undersøgelser og vurderinger, der har betydning for det militære beredskab, og at FE heller ikke i fremtiden vil foretage politisk registrering, samt at det indsamlede materiale ikke indeholder oplysninger om politisk tilhørsforhold. Det blev ligeledes nævnt, at FE fulgte samme retningslinier som angivet af Justitsministeriet.

I selve direktivet af samme dato er det dog nævnt, at registrering af danske statsborgere ikke må finde sted alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed.

Der var heller ikke her bestemmelser vedrørende organisationer eller forældelsesfrister, bortset fra at det af fremsendelsesskrivelsen fremgik, at registreringsmaterialet kun måtte opbevares, så længe det havde sikkerhedsmæssig interesse for den pågældendes fortsatte anvendelse i forsvaret.

Oplysninger om enkeltpersoner på grundlag af det af FE indsamlede materiale måtte ikke under nogen form officielt eller underhånden gives til andre end forsvarets myndigheder, medmindre der i det enkelte tilfælde var givet bemyndigelse dertil af chefen for FE. PET kunne dog modtage relevante oplysninger.

I visse særlige tilfælde skulle FMN godkendelse indhentes før videregivelse til civile myndigheder.

FE udsendte året efter et internt direktiv om registrering.

Det blev dateret den 5. maj 1972, og adskilte sig i øvrigt fra ministeriets førnævnte skrivelse og direktiv, idet ministeriets fremsendelsesskrivelse som nævnt ovenfor ikke medtog muligheden for at registrere civile, der f.eks. samarbejdede med forsvaret i industrien, ligesom ordet "alene" (på grundlag af politisk virksomhed) ikke fandtes i fremsendelsesskrivelsen, men dog i selve direktivet.

Følgende punkter i direktivet kom til at angå personel, der ikke nødvendigvis havde tilknytning til forsvaret:

Registrering af danske statsborgere finder sted:

- a. Til varetagelse af FE efterretningsmæssige opgaver af personer med berøring til FE målområder...
- b. Til varetagelse af FE sikkerhedsmæssige opgaver af personer og disses omgivelser, der har, har haft eller må formodes at have forbindelse med fremmed efterretningsvirksomhed...

....Endvidere: personer med tilknytning til forsvaret, hvis forhold i anledning af forespørgsel fra andre myndigheder, er undersøgt af FE.

Herudover var det tilladt at registrere personer til varetagelse af forskellige samarbejdsrelationer o.l.

Registrering måtte kun foretages i strengt nødvendigt omfang, og danske statsborgere måtte ikke registreres alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed.

Endelig kunne videregivelse af oplysninger om enkeltpersoner til andre end forsvarets myndigheder eller PET ikke ske uden tilladelse fra chefen for FE.

Der var ikke indsat forældelsesfrister, men det var anført, at registreringer skulle gennemgås hvert 5. år.

Ifølge FE redegørelse af 22. juli 1977 til KMDS fandt tjenesten imidlertid trods uoverensstemmelser mellem de 2 regelsæt, at regeringserklæringen af 30. september 1968 og formuleringen af ministeriets direktiv af 25. februar 1971, der begge indeholdt ordet alene, var den afgørende formulering, medens bl.a. ministeriets følgeskrivelse skulle betragtes som en omtale af direktivet. I modsat fald ville FE for visse af de oplysninger, man modtog fra PET via Wambergudvalget, ikke være berettiget til at op-

bevare dem.

Ordet "alene" blev derfor sat ind i FE direktivets almindelige bestemmelser. Endvidere blev det tilladt at registrere visse civile med tilknytning til industrisikkerhed og totalforsvar⁹. Direktivet blev ifølge IC-sekretariatslederen utvivlsomt sendt til FMN til orientering.

Oberst M. Sund har til auditørrapport forklaret, at situationen med de ovennævnte uoverensstemmelser gjorde, at han, der var tiltrådt som chef i august 1973, primo 1974 mundtligt drøftede problemet med forsvarsministeren, der havde svaret, at FE selvfølgelig måtte registrere personer som led i bl.a. industrisikkerheden.

Han fulgte i øvrigt dette op ved også at skrive til ministeren den 13. februar 1974 om de 2 punkter, der gav anledning til fortolkningstvív.

Ifølge skrivelsen peges der bl.a. på, "at det er af væsentlig betydning for os at kunne arbejde på grundlag af et holdbart internt direktiv, som tilgodeser de politisk ømtålelige forhold omkring registrering og samtidig tager højde for de os pålagte opgaver og samarbejdet med PET". Sund foreslog ministeriet et møde herom med deltagelse af andre relevante myndigheder.

Det fremgår af ovennævnte redegørelse, at man på et møde bl.a. med Justitsministeriet og PET drøftede ændringer i registreringsbestemmelserne. Herunder gjorde FE opmærksom på disharmonien i FMN fremsendelsesskrivelse og direktiv samt FE eget direktiv.

Ifølge oplysninger fra FMN arkiver påbegyndtes dette arbejde i foråret 1974. Der blev på den baggrund udarbejdet et nyt direktiv af 27. juni 1974, der imidlertid aldrig blev udsendt, men stoppet af ministeriets ledelse.

Til gengæld meddelte FMN den 3. januar 1975 telefonisk kontorchef Ilsøe, FE, at ministeriets direktiv og følgeskrivelse af 25. februar 1971 fortsat skulle gælde. Under samtalen kom man ind på den uheldige situation med uklare regler, der var i modstrid med de involverede myndigheders interesser. Ilsøe udfærdigede på den baggrund straks en notits, hvori han vurderede, at departementets ledelse helst ville lade sagen flyde.

⁹ Underordning af civile myndigheder under militære autoriteter. Det danske totalforsvar eller krigsberedskab består af militæret, det civile beredskab, civilforsvaret - nu Redningsberedskabet og politiet. Totalforsvaret omfatter bl.a. : presseberedskabet, pålæg til offentlige og private virksomheder, udskrivning af befordringsmidler og tjenestepligt.

Begrebet totalforsvar er første gang anvendt i Danmark i Betænkning vedrørende civilforsvarets organisation, der blev afgivet i 1948 af Indenrigsministeriets Luftværnsudvalg: "Det må stå som en uafviselig nødvendighed at møde den totale krig med det totale forsvar, der samler alle kræfter inden for samfundet med det formål at holde modstanderen fra livet og formindske og afbøde de skader, der tilføjes samfundet". Fra 1951 del af NATO-planlægning. I 1986 defineres totalforsvaret som: "Den samlede og koordinerende indsats på alle områder med henblik på at opretholde forsvarsviljen og sikre den bedst mulige udnyttelse af alle militære og civile ressourcer til at forebygge krig, at forsvare landet og at opretholde et organiseret og fungerende samfund, herunder at beskytte befolkningens liv og ejendom". Totalforsvaret iværksættes under krig eller andre ekstraordinære (truende) forhold jvf. organisationsloven af 1960 samt Bekendtgørelse af Lov om radiokommunikation fra 1969, Lov om et skibsfartnævn fra 1979 og Bekendtgørelse af Lov om Luftfart fra 1960. Litteratur Totalforsvaret og det civile beredskab / Henrik G. Petersen ; Niels Jacobsen. Militært Tidsskrift, 1997 s. 215-239.

FE interne mere vidtgående direktiv fra 1972 blev således ikke samtidig ophævet. Oberst M. Sund har herom til auditørrapport forklaret, at det interne direktiv ikke blev ophævet, idet man internt i FE så ikke ville have brugbare retningslinier, ligesom man hele tiden forventede, at FMN ville udsende et nyt direktiv. Der fremkom intet nyt ministerielt direktiv i resten af den periode, som undersøgelsen dækker.

AFSNIT D: MILITÆRNÆGTERNE (sagsomslag E).

Foruden oplysninger fra offentlige myndigheder bygger afsnittet navnlig på artikler fra militærnægternes blade "nægter-bulletin" og "Nej", fra dagblade og tidsskrifter samt på afhøringer af følgende tidligere og nuværende medlemmer af MNF:

1. Registreret revisor, tidligere folketingsmedlem for SF, Jens Thoft, der var medstifter af MNF og medlem indtil engang i 1976. Han meldte sig dog langt senere ind igen.
2. Folkeskolelærer Troels Toftkær Jensen, der ligeledes var medstifter af MNF og formand fra 1967-68. Er i princippet ikke udmeldt af foreningen men tabte interessen herfor i midten af 1970-erne.
3. Lektor, tidligere byrådsmedlem for VS i Århus, Viggo Jonassen, der var medstifter af MNF og formand for foreningen i 1969-70. Han meldte sig ud omkring 1976.
4. Pædagog Axel Ernst, der var medlem af MNF i 1968-1972/73, en tid som

næstformand.

5. Lærer Helge Ratzner, der var bestyrelsesmedlem af MNF fra 1973-78. Er stadig medlem. Der henvises i øvrigt til kildehenvisningen bagest i rapporten.

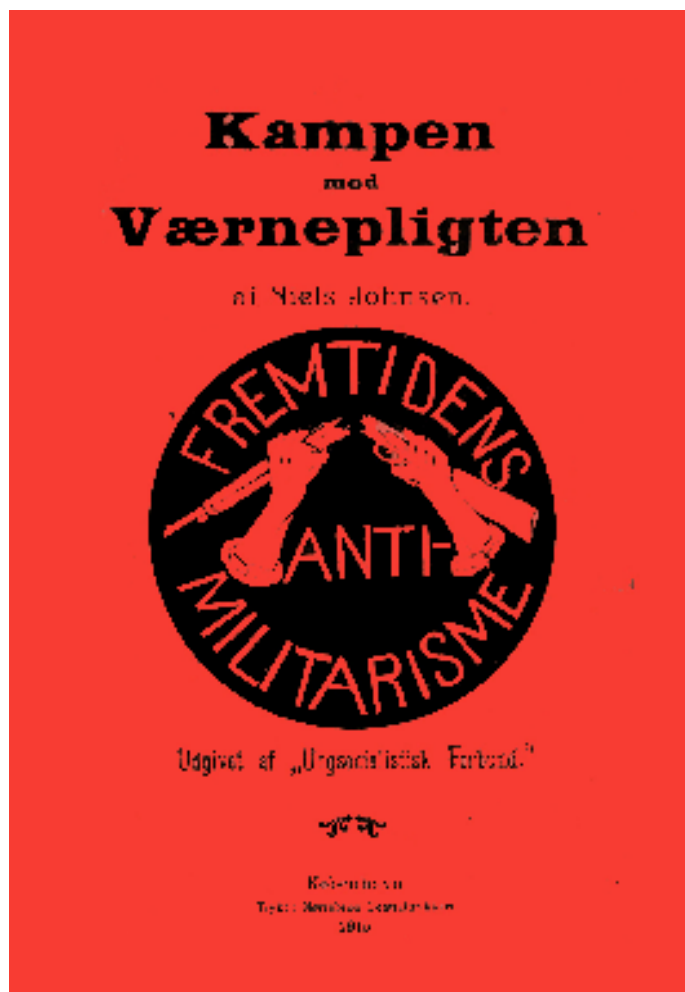
1. Det legale grundlag for nægtelse af militærtjeneste.

Retten til at nægte militærtjeneste lovfæstedes ved lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde af 13. december 1917¹⁰. Loven blev senere ændret ved lov i 1933 og 1952. Det fremgår af lovens § 1, stk. 1, at "Værnepligtige, for hvem militær Tjeneste af enhver Art efter foreliggende Oplysninger maa anses for at være uforenelig med deres Samvittighed, kan af Indenrigsministeren efter forhandling med Forsvarsministeren fritages for militær tjeneste mod at anvendes til andet Statsarbejde, der dog ikke maa tjene militære Formaal."

Loven gav således ikke de civile værnepligtige noget retskrav på at blive fritaget for normal tjeneste, ligesom det i bemærkningerne til lovforslaget af 1917 anførtes, at "man ved behandlingen af de hidtil foreliggende tilfælde havde et vidt hensyn til de paagældendes religiøse eller moralske overbevisning..."

Et udvalg, nedsat under Indenrigsministeriet, afgav i 1967 betænkning omhandlende et nyt lovforslag, der dog ikke blev fremlagt i Folketinget. Imidlertid var dette udvalgsarbejde medvirkende til, at den nyliltrådte VKR-regering i juni 1968 ad administrativ vej gennemførte en række ændringer i de civile værnepligtiges tjenestevilkår, herunder gjorde det væsentligt lettere for den værnepligtige at blive overført til civilt arbejde samt tillod at nægtelse nu også kunne motiveres af pacifistiske og politiske grunde. Tjenestetiden for de civile værnepligtige var indtil 1971, 19 måneder, herefter 16 måneder.

Retten til at blive overført til militærnægtertjeneste efter indkaldelse til aftjening af

¹⁰ Der har været militærnægtere i Danmark før 1917. Se eksempelvis: Hansen, Peter Mikael :Bom Militærvægring 1849-1917 : En geografisk og historisk undersøgelse af artikuleret militærnægtelse og ulovlig sessionsudeblivelse i Danmark 1849-1917.Integreret speciale, Institut for Historie - Institut for geografi, RUC, 2001.

<http://www.fredsakademiet.dk/library/pmhansen/index.htm>

og Holger Terp: Danish Peace History.

<http://www.fredsakademiet.dk/dkpeace.pdf>

normal værnepligt ophævedes fra den 1. juli 1971. Dette gjaldt imidlertid kun i ca. 4 måneder, idet forsvarsminister Kjeld Olesen¹¹ ved skrivelse af 28. oktober 1971 ændrede reglen, således at militære værnepligtige inden 35 dage efter mødet med forsvaret kunne indgive en ansøgning om midlertidig hjemsendelse med henblik på overførsel til civil værnepligt.

Loven blev senere ændret, hvorved tjenestetiden i 1973 for civile værnepligtige nedsattes til 12 måneder. I 1975 kom der regler om anvendelse af disciplinærmidler, ligesom der i 1976 skete en yderligere nedsættelse af tjenestetiden til 11 måneder. Der skete ikke yderligere relevante ændringer i den periode, som undersøgelsen vedrører.

11 Selv forhenværende spion: "Tidligere forsvars- og udenrigsminister Kjeld Olesen (S) aflyttede kommunisten Alfred Jensens lejlighed i København i 1955.

Det fortalte han i aften i DR2's "Før Deadline". Han arbejdede for modstandsmanden Arne Sejr, de stod i spidsen for den såkaldte "tredje tjeneste", der var i kontakt med (FE) Forsvarets Efterretningstjeneste. Kjeld Olesen fik 500 kroner om måneden for sin aflytning af kommunisten.

Han fortæller om sin rolle nu, fordi han mener, alt skal frem i forbindelse med PET-undersøgelsen.'
DR tekst TV 28.10.1998.

2. Antal og kategorier.

Civile værnepligtiges procentvise andel af samtlige værnepligtige.¹²

sessionsårgang	samtlige udskrevne værnepligtige pr. år (minus hjemmeværn)	De civile værnepligtiges procentvise andel af samtlige værnepligtige pr. år
1965	24.786	2,0%
1966	28.754	1,9%
1967	30.854	2,2%
1968	29.619	3,7%
1969	28.467	6,2%
1970	27.067	9,1%
1971	28.202	14,9%
1972	34.997	12,8%
1973	22.594	17,6%
1974	22.379	18,6%
1975	29.709	10,6%
1976	39.472	5,7%
1977	39.182	2,1%
1978	31.332	2,4%
1979	31.640	2,9%

Opmærksomheden henledes på, at opgørelsen over civile værnepligtige også omfatter CF-personel.

En nøje kategorisering af militærnægtere i forhold til bevæggrunde var vanskelig, idet de enkelte nægtere kunne have adskillige bevæggrunde. En opdeling af militærnægterne tog således alene sigte på den enkeltes primære bevæggrund, hvorefter der var den etiske nægter¹³, som nægtede af religiøse, pacifistiske og samvittighedsmæssige

¹² Mangler kildehenvisning.

¹³ - Alle militærnægtere er Jehovas Vidner.

- Alle militærnægtere er kommunister.

- Alle militærnægtere er langhårede og langskægede.

Dette er eksempler på gængse standardopfattelser af en minoritet, en afvigergruppe. De, som kommer i nærmere berøring med nægterne, opdager imidlertid hurtigt, at gruppen er overordentligt uensartet.

årsager, den politiske nægter¹⁴, som var imod dansk forsvar, NATO, kapitalisme mv. og bekvemmelighedsnægteren.

Nogle er socialister, nogle er moralister, nogle er vegetarer, og nogle ryger hash. Fælles for nægterne er kun, at de har nægtet. Deres motiver er vidt forskellige, strækkende sig fra Bibelens femte bud til Trotskijs ideer.

Der har også tidligere været store meningsforskelle mellem militærnægterne. Imidlertid var det ikke vanskeligt at uddrage essensen af tidligere generationers militær nægtelse: »Jeg vil ikke slå ihjel.« I dag er opgaven langt sværere, men en enquete ville sandsynligvis give flest krydser ud for: »Jeg er ikke sikker på, om jeg vil slå ihjel.«

Den gamle pacifisme havde karakter af en etisk fordring, som bød den enkelte uforbeholdent at tage afstand fra enhver voldsanvendelse. Fordringens absolutte karakter var bevægelsens styrke og svaghed. Resten af samfundet betragtede pacifisterne som overspændte moralister eller religiøse fantasier. Man viste sig imødekommende og forstående over for så idealistiske og velmenende folk - og blæste dem en hatfuld.

Også blandt militærnægtere er der en udbredt kritisk indstilling til forgængerne. Urokkelig overbevisning er afløst af kvalificeret skepsis. Et halvt århundredes pacifisme har jo ikke hindret historiens blodigste krige. Det nytter lidet at kunne stå frem med uplettet ikke-volds samvittighed, når volden trives bedre end nogen sinde', forklarer Militærnægterforeningen i Militærnægtelse og politik fra 1967 s. 1.

14 OBS!

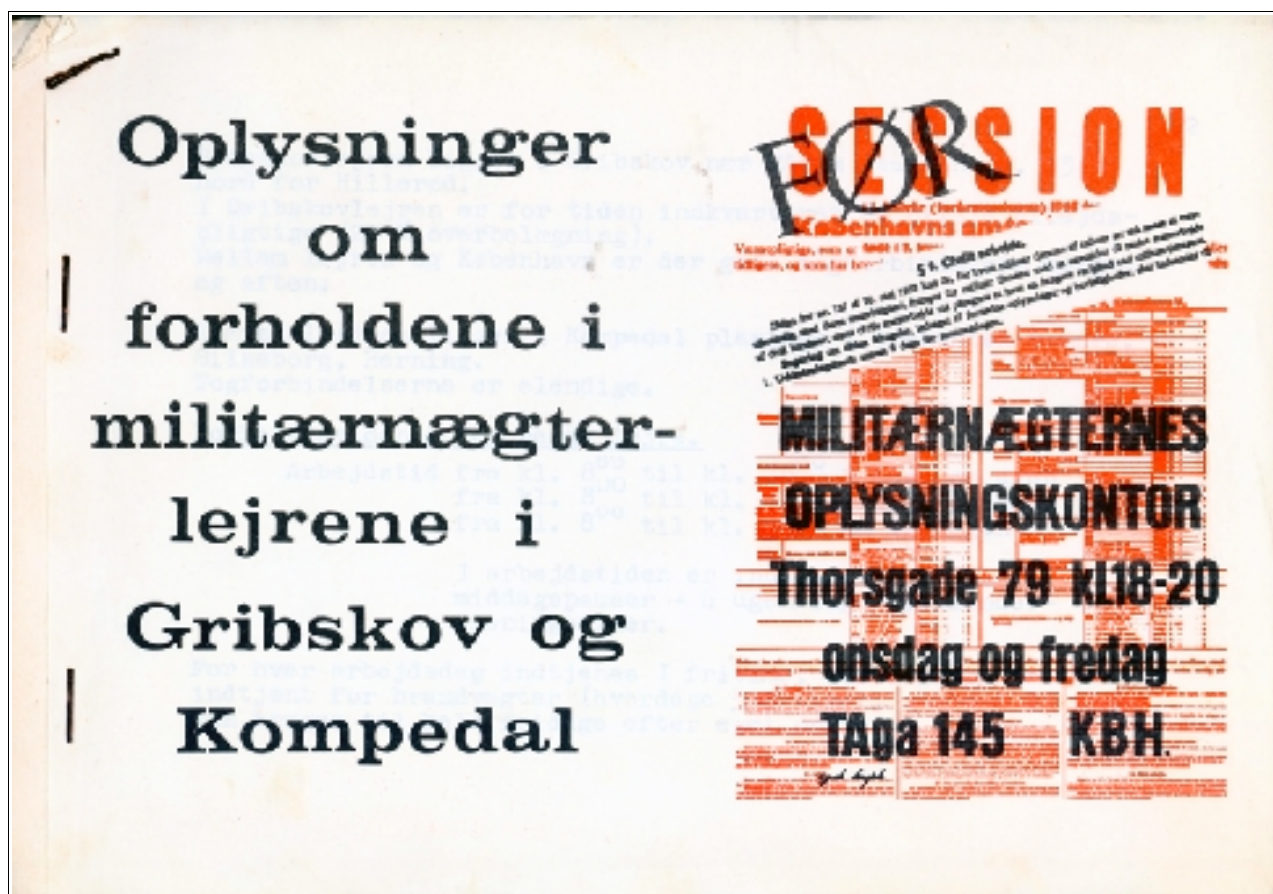
POLITISK MILITÆRNÆGTELSE ANERKENDES NU AF INDENRIGSMINISTERIET.

På et møde i Kompedallejren 6/8-1968 har indenrigsminister Poul Sørensen meddelt, at man fra indenrigsministeriets side nu vil anerkende politisk begrundelse for militærnægtelse på lige linie med "religiøse eller etiske" grunde.

Vi henviser til avisplukkene på side 12, og skal forsøge at orientere nærmere i næste nummer af Nægter-Bulletin. NB nr. 2, 1968 s. 3

3. Militærnægterforeningen/Militær- og Nægterforeningen.

a. Årene 1965 - 1972.

I 1965 begyndte militærnægterne at organisere sig, idet der åbnedes et oplysningskontor i København¹⁵.

¹⁵ Militærnægternes Oplysningskontors historie er ikke skrevet endnu.

'd. / 1965

Militærnægternes Oplysningskontor:

København:

Thorsgade 79 st., Kbh. N
tlf. TAgA 145
onsdag og fredag kl. 18-20

Odense:

Mageløs 12³
tirsdag og fredag kl. 16-17

Til hjemsendte militærnægtere og andre ligesindede.

I april måned blev der af indkaldte militærnægtere åbnet et oplysningskontor i København. Hensigten hermed er at give oplysning om de øjeblikkelige forhold i militærnægterlejrene, om mulighed for økonomisk hjælp under indkaldelsen m. m.. I juni blev der desuden startet et oplysningskontor i Odense, kontoret her passes af hjemsendte nægttere.

Vi har fremstillet en "sessionsplakat", + en lille pjece hvoraf et eksemplar er vedlagt denne skrivelse.

Militærnægterforeningen (MNF) afholdt stiftende generalforsamling den 29. januar 1967¹⁶. Foreningen angav, at den hverken var en fredsforening eller et politisk parti men en forening for militærnægtelse. Som medlem kunne optages alle nuværende og tidligere militærnægtere, samt personer, der kunne tilslutte sig foreningens formålsparagraf.

Foreningens formål var:

at arbejde for at skabe forståelse for og tilslutning til militærnægtelse. Dette mål søges nået ved støtte til drift af oplysningskontorer, foredragsvirksomhed, udsendelse af skriftligt materiale og lignende.

at virke for bedring af militærnægternes kår, herunder arbejdets karakter, indkvarteringsforhold og tjenestetidens længde.

at koordinere det arbejde med ovennævnte formål, som udføres af militærnægtere i lejrene og de eksisterende udstationeringssteder, samt i det hele taget at arbejde for kontakt og udveksling af informationer mellem samtlige militærnægtere.

Det var hensigten, at Militærnægternes Oplysningskontorer skulle tage sig af de praktiske problemer i forbindelse med den enkeltes ansøgning om overflyttelse til nægtertjeneste såvel som udarbejdelse af informationsmateriale, medens MNF skulle tage sig af områder som udgivelse af medlemsblad, forhandlinger med Indenrigsministeriet, presseomtale og organisering af demonstrationer og udstillinger.

Plakaten har vi sendt til gymnasier, højskoler, seminarier, kollegier og læreanstalter i hele landet. Pjecen har vi uddelt til interesserede, i det omfang det har været os muligt. I den tid kontoret har eksisteret, er vi blevet bestyrket i vor formodning om dets berettigelse, idet vi har fået relativt mange henvendelser.

Kontorets start er betalt af for tiden indkaldte nægttere, som også fortsat kan yde et regelmæssigt, men beskedent bidrag.

På den måde vi indtil nu har grebet sagen an, kommer vi kun i kontakt med en lille del af befolkningen.

Vi vil naturligvis gerne i forbindelse med så mange som muligt, derfor vil vi bede dig/Dem om at støtte os økonomisk.

Med venlig hilsen
Militærnægternes Oplysningskontor,
i København og Odense.

Jens Rosenkjær

Ove Buntzen Larsen

Vedlagte postanvisning er adresseret til vor kasserer i Gribskovlejren.'

Udateret skrivelse i Fredsakademiets arkiv.

16 Foreningen skulle være oprettet i december 1966, men på grund af manglende mødelokaler, blev den stiftende generalforsamling udsat til januar 1967. Den stiftende generalforsamling blev afholdt i Studenterforeningens lokaler i København.

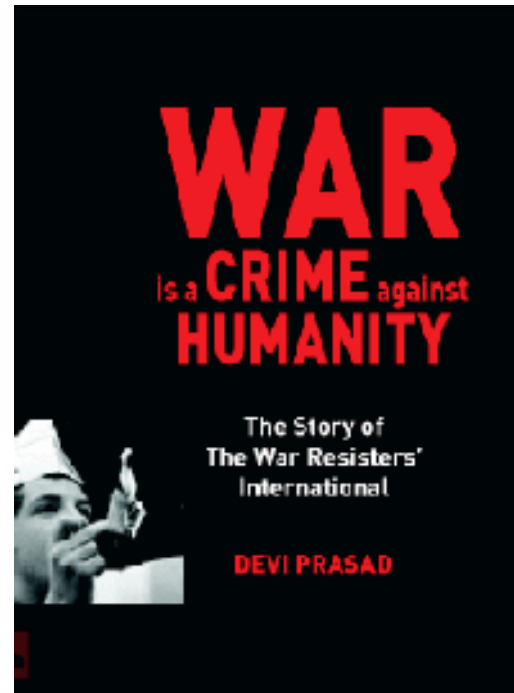

Der var tillige et vist personsammenfald og i en periode adressefællesskab mellem MNF og foreningen Aldrig Mere Krig (AMK)¹⁷, ligesom der var fælles aktioner og samarbejde om at udsende skriftligt materiale.

AMK, der er en dansk afdeling af War Resisters' International (1921)¹⁸, er en antimilitaristisk organisation som arbejder for en gennemgribende ikke-voldelig samfundsændring. Brug af vold må således ikke forekomme som konfliktløsning. I stedet skal der udvikles ikke-voldelige kampformer, som demonstrationer, boykotter, strejker, samarbejdsnægtelse, illegal radio og sabotage uden personskade.

Det var en betingelse for optagelse i AMK, at man støttede militærnægtertanken. I øvrigt var foreningen ikke knyttet til bestemte politiske partier.

AMK har selv tidligere angivet, at foreningen på kortere sigt arbejder for afskaffelse af det danske militære forsvar, hvis blotte tilstedeværelse er konfliktskabende.

Jens Thoft har til auditørrapport forklaret, at han var medlem af både AMK og MNF, som han var med til at stifte.

Han var VS-er i årene 1967-72 og redigerede AMK blad "IKKE-VOLD". Han hørte til den rent pacifistiske del af venstrefløjen. Denne opfattelse dominerede også i MNF i de første år. Der var mange forskellige medlemmer, der ikke altid var partipolitisk interesseret.

Der var således også religiøse og i udkanten såmænd repræsentanter fra kvindebevægelsen. DKP var stort set ikke med i den pacifistiske fredsbevægelse¹⁹.

Viggo Jonassen har forklaret, at foreningens formål var at få flest mulige til at nægte militærtjeneste og at forbedre de civile værnepligtiges arbejdsvilkår. AMK tog sig ikke meget af det sidste. Det var ikke alle medlemmer af MNF, der var pacifister.

Medlemmerne sympatiserede med SF, VS og Det Radikale Venstre. Der var også nogle socialdemokrater og DKP-ere. Sidstnævnte parti havde dog ingen indflydelse.

¹⁷ Der er ingen samlet Aldrig mere Krig historie.

¹⁸ War Resisters' International's historie er dokumenteret i Holger Terps bibliografi Peace in Print i Fredsakademiet..

¹⁹ Dette er bekræftet af Sune Pedersens speciale ved KU: Kampen for Fred, Den liberale fredsbevægelse i Danmark 1919-1960 fra år 2000

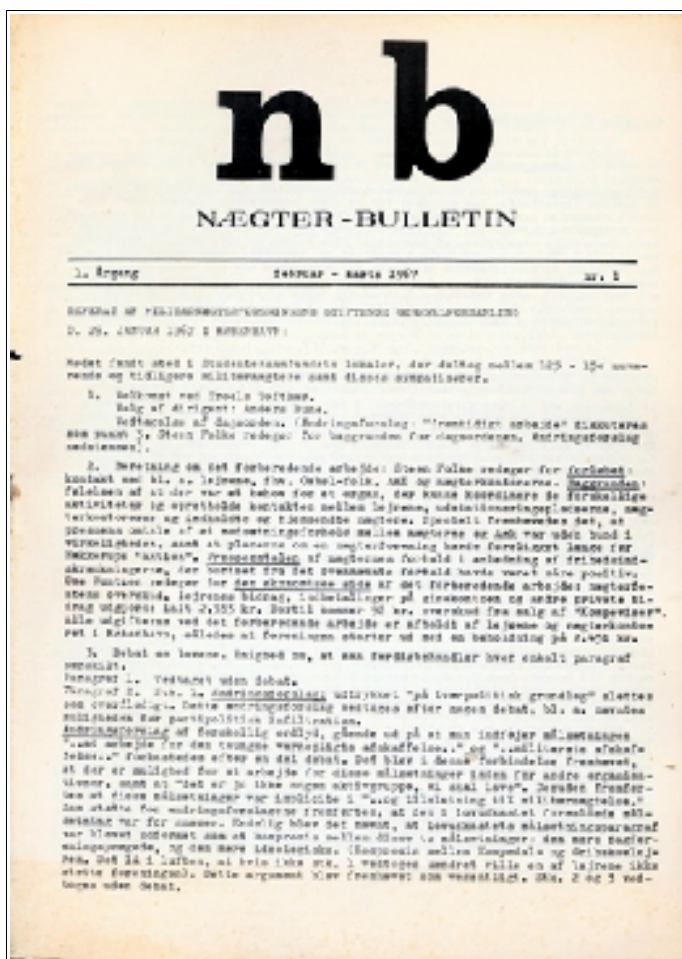
Der var i øvrigt mange reserveofficerer, som i 1967-69 af egen drift meldte sig ind i foreningen. De var blevet interesseret i fredspolitiske emner.

Begge har forklaret om MNF agitationer for militærnægtersagen. Der blev klæbet pjecer op i telefonbokse og man trængte ind i sessionslokaler, ligesom der var demonstrationer mod hjemmeværnsøvelser.

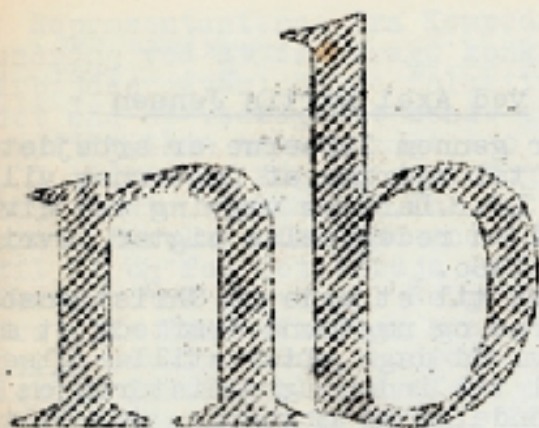
Jens Thoft har anført, at der formentligt dengang var et bittert fjendskab mellem visse hjemmeværnsfolk og pacifister. Han har selv været ude for, at hjemmeværnsfolk gik løs på ham under demonstrationer.

Helge Ratzer har beskrevet MNF som udtryk for en antimilitaristisk antiautoritær bevægelse. Man havde i øvrigt tæt kontakt til fagbevægelsen om mulighederne for udstationering.

MNF udgav fra marts 1967 medlemsbladet "nægter-bulletin"²⁰.

²⁰ I slutningen af 1960'erne var der hele fire tidsskrifter med titlen NB. Allerede i oktober 1962 laver nægterne i Gribskovlejren et nyt duplikeret blad, det vist nok første danske NB. Så vidt vides udkom der kun et nummer.

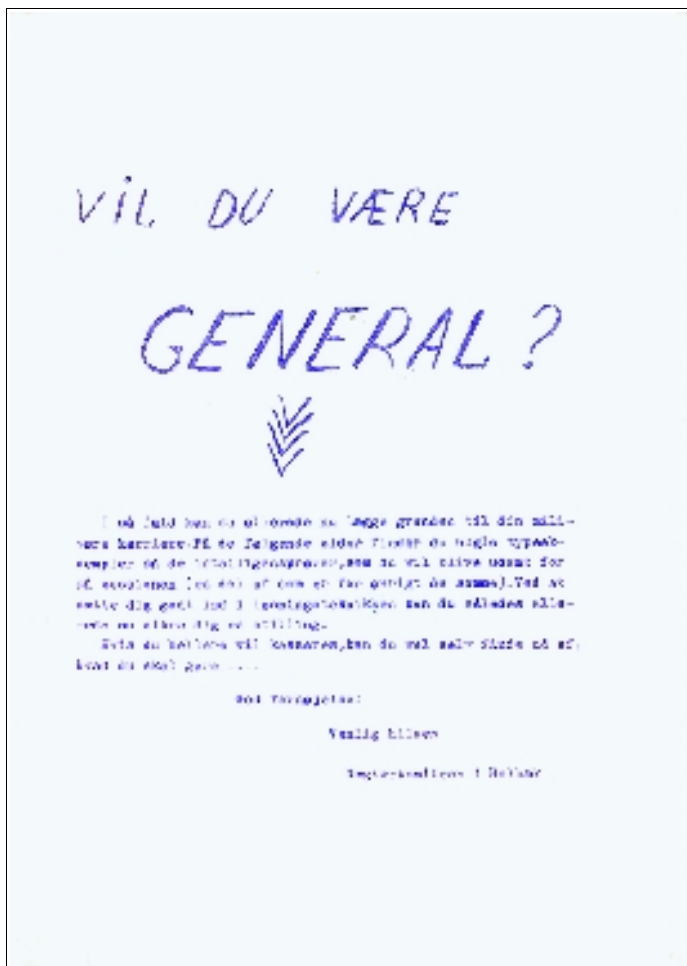
GRIBSKOVLEJREN - OKT. 1962 NR 1

nyt blad...

Det måtte jo komme, ganske vist i første omgang som et eksperiment, bladets videre eksistens afhænger af den forhåbentlig enorme tilslutning der vil manifestere sig i form af alles køb af bladet samt stofmæssig bidrag fra de fleste. Bladet skulle i denne skikkelse nogenlunde kunne bære sig selv. Et blad som dette har som situationen er vanskelige forhold at kæmpe imod. De fleste tager hjem eller på arbejde hver aften. Formålet med bladet er i første omgang at forsøge en samling af begreberne vedrørende nægtelse, samt eventuelt en debat desangående. Endvidere skal allehånde betragtninger, mere eller mindre originale, være velkomne. Det er jo sådan, at der i skurene og på hjemmeholdet føres adskillige diskussioner, og det hænder at nogle (måske af vanvare) får udtalt virkelige fornuftige betragtninger. Jeg tror, det er sundt for alle og berigende for mange at nedfælde betragtninger netop her i lejren, hvor stagnation let kan finde sted. En yderligere årsag til bladets fremkomst er den kendsgerning at gamle nægttere, sympatiserer (visse CF'ere, fængslede jehovitter samt adskillige andre), vil hilse dette initiativ velkommen.

På fællesmødet, hvor man besluttede at dette forsøg skulle foretages fremkom forslag om at dem der ville skrive jo kunne sende stof til "Sandpapir",

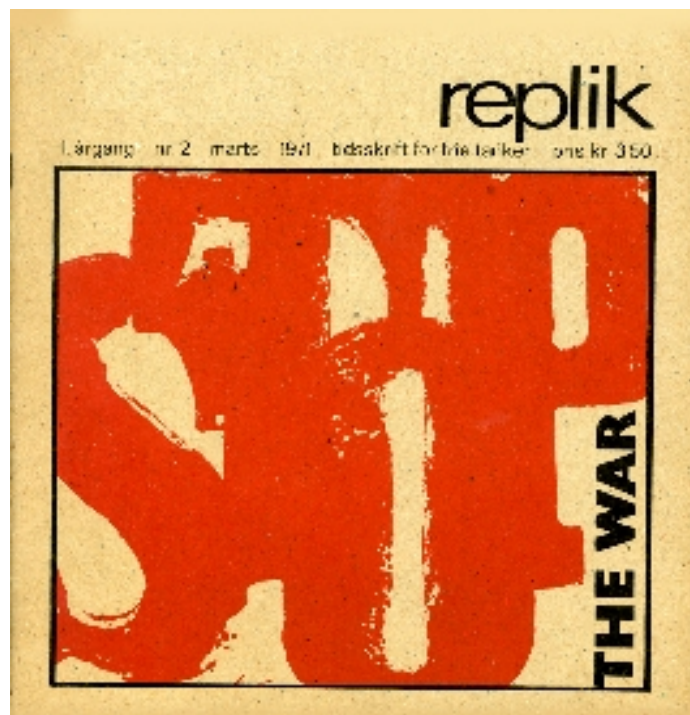
(fortsættes på bagsiden)

I 1968 steg antallet af militærnægtere i Danmark betydeligt, hvilket sandsynligvis skyldtes en række sammenfaldende faktorer som eksempelvis eskalation af krigen i Vietnam, stigning i antallet af militærnægtere andre steder i Vesteuropa, bl.a. i det daværende Vesttyskland, oprettelsen af MNF samt den ændrede administrative praksis for de civile værnepligtiges tjenestevilkår.

En gruppe tidligere og indkaldte nægtere, "AKTION 70", iværksatte i efteråret 1970 en kampagne, der skulle gøre opmærksom på nægternes arbejde, frihed, gode boligforhold mv.

Kampagnen gennemførtes i 24 byer, og der udarbejdedes til brug for aktionen en pjece, der beskrev alle nægterforhold fra før session til udstationering. Pjecen blev senere revideret og udgivet som MILITÆRNÆGTERVILKÅR 71. "AKTION 70" delte adresse med MNF.

CIVIL LIBERTIES

PUBLICATION OF THE AMERICAN CIVIL LIBERTIES UNION

NUMBER 2160—MAY, 1970

West Point Grad Is CO

The ACLU is representing Lt. Louis Paul Feist, a "disgruntled graduate" of West Point who has petitioned the Army to discharge him as a conscientious objector.

While doing graduate work at the Army Civil Schools Program at Maxwell, Feist became convinced he would not participate in the Viet Nam war. He submitted a 47-page petition for discharge to the Commanding General, First United States Army, Fort Meade, Md.

Feist said, "The value I place on human life, the value I place on individual integrity and honor, and the respect I feel for God, my Creator, compels me to reject the claim of conscientious objection to the Viet Nam war. I am not a total pacifist, but after considerable meditation and study, there exists no doubt in my mind that the Viet Nam war is immoral and unjust. To me, in Viet Nam the United States government is destroying another country — an undeveloped country — and in the process is destroying itself. I find this morally repugnant. Each ton of explosives takes its toll in the brutalization of the American soldier in the field as well as in lives of the Vietnamese people. Accounts of the death and maiming and the suffering of the Vietnamese people are legion; and need only read General William C. Westmoreland's June 1968 Report on the War in Viet Nam to grasp the flavor of a war

Lt. Louis Paul Feist, shown here at West Point, seeks release from the armed forces as a conscientious objector to the Viet Nam war. He is through as are the first 200,000 graduates to seek CO status. The ACLU is now working with a Army lawyer.

ACLU Asks Court to Stop Army Spying on Civilians

The ACLU Foundation is suing the Army to dismantle its civilian intelligence network.

The Army gathers, records and disseminates extensive information on politically dissident individuals and organizations, ostensibly so it will be able to function effectively if called upon to act in domestic disorders.

According to the Union, information on lawful political activity can serve no legitimate military purpose, but the operation of the intelligence network does serve to inhibit civilian political dissent.

The federal bureau which aggregates information, the FBI and state and local police gather and feed to the Army information "on virtually all political protest occurring anywhere within the United States." The Army circulates this information indiscriminately to every troop command in the form of daily and weekly teletype reports. A "blacklist" booklet contains profiles of individuals and organizations who "might cause trouble for the Army."

Civilians

Much of the information is stored in data banks. The Foundation's complaint says the Army plans to make the information in the data banks available "to numerous federal and state agencies upon request."

A week after the suit was filed in Federal District Court, Cong. Caroline E. Gallagher, Chairman of the House Invasion of Privacy Subcommittee, announced the Army would stop its surveillance of civilian organizations, and Army General Counsel Robert E. Jordan made similar assertions to ACLU Washington Director Lawrence Spivack.

The Union went back to federal court with a motion asking preliminary injunction against the Army. The motion pointed out the unavailability of the Army's "insurance" and provided new information about the scope of the intelligence system.

According to the memorandum filed with the Court, the Army's domestic intelligence program "involves the conduct of surveillance operations by military agents within the civilian community, the maintenance of over a dozen regional and national records centers on political protests, and the distribution to military units

and to federal agencies of hundreds of identification lists" describing individuals and organizations who have objected to governmental policies and social conditions."

1,000 Spies

The Union's memorandum says there are both computer and microfilm data banks on civilian political activity. There is also a second "blacklist" — a two volume booklet publication describing "noisy" individuals and organizations associated with either the Armed Forces or with domestic disturbances.

Pentagon public information officers have confirmed that the Army has 1,000 political/counter intelligence agents scattered throughout the country. They have confirmed also the existence of the identification lists and the data banks.

The Union says that while providing its discretionary use of one data bank, the Army has refused to provide to dissenting diplomats and similar information now stored in its other facilities. An article in the March 1, 1970 *Computerworld* is titled "Army Drops Data Bank But Keeps Bank Data."

Roles Switched

The memorandum argues, "It is not surprising that the major thrust of unbridled government power will be directed at the heart of the sovereign people's ability to strategize — the First Amendment. Here the justification asserted is the argument that the government has a duty to monitor the lawful political conduct of the sovereign people to insure the government's self-perpetuation because the First Amendment provides the forum through debate whereby the citizen can resolve

Copyright © 1970

CLUs Challenge Abortion Laws, Four More Lawsuits Started

The abortion laws of four more states have been challenged in court action initiated by ACLU affiliates in recent months. The new CLU suits were filed in Illinois, Indiana, New Jersey and Iowa.

According to the ACLU Foundation's Illinois Project, the Illinois abortion statutes violate constitutional guarantees of free speech, privacy, due process and equal protection. The statute penalizes abortion only to preserve a woman's life.

The CLU filed a federal suit on behalf of the chairman of the departments of obstetrics and gynecology of the four major Chicago medical schools. Plaintiffs include also a married woman who was forced to go to Great Britain for an abortion and a poor woman who was forced to bear an unwanted child. Both were denied legal abortions in Illinois.

According to the complaint, free speech and privacy are abridged when the state interferes with a woman's right to decide whether to bear a child, denies a doctor's right to advise his patient according to his judgment, and intrudes in the marriage relationship.

Due Process

The terms of the law are vague and overbroad, in violation of due process, the complaint says. And the law discriminates against women who cannot afford to travel out of the state or cannot obtain legal abortions if to pay for psychiatric and other examinations to determine that they will be undisturbed if forced to bear children.

According to a public statement issued

by the four physicians, "Any law concerned with the termination of pregnancy should also view as relevant that excessive numbers of pregnancies and resultant offspring may cause social and economic misery of the family. All too often when the anticipated family size has been exceeded, the parents in desperation may resort to dangerous measures in an effort to terminate the pregnancy. In this regard, abortion is clearly one of the measures of obstetrical care, but through failure to meet to such medical problem."

Attorneys in the Illinois lawsuit are

Copyright © 1970

Jack Pemberton Resigns Union's Top Staff Job

ACLU Executive Director John de J. Pemberton, Jr. announced his resignation last month. He will leave the Union when his successor is chosen.

Pemberton, who plans to return to law practice, has led the Union through eight years of unprecedented growth. Membership more than doubled, income quadrupled, and the legal case load increased eightfold. The Union expanded its influence throughout the nation and into new areas of civil liberties concern.

In announcing Pemberton's resignation, ACLU Board Chairman Edward J. Ennis said, "All this attests to the creativity,

arduous and dedicated service that Mr. Pemberton has rendered the Union, and for which our Board, affiliates and members are deeply appreciative. As we begin our search for his successor, we are heartened by the strong loyalty and support which the Union feels. This is evidenced not only by the concrete examples of the ACLU's growth, but by the love of liberty and freedom, and the determination to maintain them, which Mr. Pemberton has instilled throughout the Union."

A special committee has been appointed by the chairman to search for a successor to Pemberton.

John de J. Pemberton, Jr.

Troels Toftkær Jensen har forklaret, at MNF havde et samarbejde med militærnægtere i Norge om politisk motiveret militærnægtelse og med militærnægtere i Sverige. I Norge var der i slutningen af 1960'erne også en fløj, der beskæftigede sig med politisk militærtjeneste, men dem havde MNF ikke kontakt med. Aksel Ernst har forklaret, at der muligvis blandt danske militærnægtere var impulser fra Norge, hvor militærnægtere dér gik ind for politisk militærtjeneste. Han kan dog ikke sige noget sikkert herom. MNF oplyste i starten af 1970, at foreningen havde nedsat et internationalt udvalg, der bl.a. skulle varetage kontakten til udenlandske støtteforeninger. Der afholdtes nordisk militærnægterkonference i Göteborg den 30. - 31. januar 1971 med deltagelse af MNF og 7 andre pacifist- og militærnægterorganisationer fra det øvrige Norden. På konferencen oplystes der om mulighederne for at nægte militærtjeneste i de enkelte lande.

Militærnægtertjeneste i Danmark indebar i øvrigt, at militærnægterne først blev samlet i en lejr/forskole forinden der skete udstationering til sociale, kulturelle og pædagogiske institutioner eller til en lejr, hvor den resterende nægtertjeneste aftjentes. Der var fra 1. januar 1971 mulighed for at aftjene militærnægtertjeneste ved at arbejde som ulandsfrivillig.

I ovennævnte periode benyttedes flere lejre til udstationering af militærnægtere. Der var tale om lejrene Kompedal²¹ og Gribskov²², medens Karsemose²³ fungerede som militærnægterlejr i perioden 1968 - 1970 og Ulfborg i perioden 1972 - 1975. I december 1968 gennemførte de tre nægterlejre en strejke med efterfølgende demonstration i Århus og København med krav om nedsat tjenestetid, forhandlingsret for MNF og flere udstationeringssteder.

Strejken fulgtes op af flere strejker og arbejdsnedlæggelser i lejrene. En lejrchef udtalte, at "vi har stadig pacifister i lejrene, for hvem vold og hærværk ligger fjernt, men samtidig kommer en stadig større gruppe, med en stærkt militant venstreorienteret holdning, og det er denne gruppe, som skaber problemerne". Kompedal- og Gribskovlejren var desuden plaget af påsatte brande, og Karsemoselejren nedbrændte, på nær

21 Militærnægterlejr oprettet i 1933 eller 1934. Besat af tyskerne i 1943 og flygtningelejr for tyske flygtninge i årene efter besættelsen. Fra 1951 igen militærnægterlejr beliggende i Kompedal plantage i trekanten Viborg, Silkeborg, Herning.

Tæt samarbejde mellem militærnægterne i lejren og Militærnægterforeningen. Militærnægterne i Kompedallejren udgav tidsskriftet 14 dages kamelen 1966-1967 og Sandpapir 1955-1964 i de sidste år i samarbejde med nægterne i Gribskovlejren.

22 Militærnægterlejr oprettet 1918 under Marineministeriet senere under Indenrigsministeriet. Udvidet 1932.

Litteratur

Garde, Poul: Den gamle Barak. I: Aldrig mere Krig 1926-1936 s. 20-21.

Mathiasen, Otto: Klimaforandring i Gribskov. I: Pacifsten, 1955:11 s. 100-102.

23 Militærnægterlejr oprettet i oktober 1968. Militærnægterne i lejren udgav tidsskriftet: Sidste nyt fra Karsemosen, 1969.

administrationsbygningen, i august 1970. Der blev i disse anledninger foretaget flere anholdelser af militærnægtere.

MNF bakkede op omkring strejkerne/arbejdsnedlæggelserne. For så vidt angik brandene udtalte et medlem af foreningens bestyrelse, at "der kan være mange årsager til branden i Gribskovlejren, men den kan opfattes som en politisk handling - et udtryk for utilfredshed med forholdene."

Jens Thoft forklarede, at MNF intet havde at gøre med balladen i nægterlejrene. Brand og hærværk var således udtryk for enkelte "sindssyge" handlinger.

Viggo Jonassen var enig heri og anførte, at balladen formentlig skyldtes lejrskaller og stoffer. Han anførte videre, at det bedste bevis for, at aktionerne ikke skyldtes organiseret planlægning, var, at flere af militærnægterne fik deres private effekter ødelagt ved brandene.

Troels Toftkær Jensen forklarede, at uroen i lejrene i slutningen af 1960'erne ændrede karakter, idet der med det stigende nægtertal også kom "nye kunder i butikken". Tidligere havde militærnægterne været intellektuelle bogtyper, nu var det at være militærnægter en måde at udtrykke ungdomsoprøret på, og de "nye ungdomsoprørere" udfoldede sig mere direkte ved eksempelvis at smadre ruder mv. Vedrørende brandene i nægterlejrene indtog MNF en dobbeltrolle. På den ene side ønskede foreningen at være åben over for alle militærnægtere, herudover var MNF afhængige af, at nægterne i lejrene også var medlemmer i foreningen, og da kontakten til lejrene i forvejen voldte MNF stort besvær, ville det ikke være nogen god idé at tage direkte afstand fra aktionerne. På den anden side kunne brandene blive et problem for MNF, såfremt nægterne i befolkningen blev kategoriseret som brandstiftere. MNF stod således ikke bag aktionerne, idet de kunne risikere at give foreningen et image, som man ikke var interesseret i. På baggrund heraf bestræbte MNF sig på at forklare, at brandstiftelse og hærværk var udtryk for frustration over det, man oplevede som nytteløst arbejde og urimelig behandling i øvrigt.

Aksel Ernst, der i 1968-70 på grund af sin politiske overbevisning var værnepligtig militærnægter, har forklaret, at han tilbragte 3 måneder i Kompedallejren, hvor han i øvrigt blev talsmand. Der var disciplinkrise i alle 3 lejre med magtkampe mellem ledelse og værnepligtige. Der var brand og hærværk. Det lå jo i tiden, at man ved dramatiske handlinger ville gøre opmærksom på problemerne.

I hvert fald i Kompedallejren havde talsmændene stor indflydelse.

Han var medlem af MNF, der dengang var præget af AMK-folk. Ledelsen bestod af moderate lovlydige venstrefløjsfolk. Han var ikke selv på dette tidspunkt knyttet til et politisk parti. Senere meldte han sig ind i DKP.

MNF udgav fra februar 1972 et månedligt kontaktblad for civile værnepligtige, kaldet "Nej²⁴", der gratis blev udsendt til samtlige udstationerede nægttere. Bladet skulle være et nyhedsorgan, og formålet var hurtigt at kunne formidle kontakt med de udstationerede.

I ovennævnte periode var der i medlemsbladet "nægter-bulletin" talrige indlæg vedrørende MNF's målsætning og arbejdsopgaver. Spørgsmålet var, hvorvidt foreningen udelukkende skulle være fagforening og igennem dette virke forsøge at forbedre forholdene for militærnægterne eller om målsætningen for MNF skulle udvides, således at foreningen deltog med et bredere politisk engagement, f.eks. gennem deltagelse i den anti-militaristiske aktivitet i bred forstand. Der fremsattes opfordringer til medlemmerne om at komme med forslag til lovændringer, såfremt man ønskede udvidelse eller ændring i øvrigt af foreningens formål.

I 1969 vurderede et bestyrelsesmedlem i bladet, at bestyrelsen hidtil havde opretholdt den "snævre nægtermæssige målsætning", idet denne holdning bedst kan være alle nægternes "største fællesnævner". I foreningen var der imidlertid drøftelser blandt medlemmerne, hvorvidt MNF skulle udvide aktionsområdet i mere politisk retning. Som eksempel herpå kan nævnes, at et ny-indtrådt medlem af bestyrelsen i november 1970 udmeldte sig af bestyrelsen og af foreningen, idet vedkommende var af den opfattelse, at militærnægtelsen som den praktiseredes i øjeblikket ikke var "den mest effektive metode til virkelig svækkelse af borgerskabet". Udmeldingen sluttede med ordene - "for et socialistisk Danmark - en socialistisk verden med et bevæbnet proletariat". Om denne udmeldelse forklarede Axel Ernst, at den pågældende, som han kendte fra Kompedal, vist var trotskist

24 Tidsskriftet Nej blev bl.a. udgivet af Gribskovlejrens Kulturfront.

og SUF'er og vel en slags "politisk soldat" blandt militærnægterne. Den pågældende har ikke svaret på en henvendelse om at medvirke ved undersøgelsen.

Endvidere indeholdt "nægter-bulletin" i foråret 1971 bl.a. en artikel fra "politisk revy" om politisk militærtjeneste. Det anførtes i artiklen, at der var hårdt brug for politisk agitation²⁵ i forsvaret i et forsøg på at "undergrave den mentalitet, som kan få kammerater til at skyde på kammerater", idet håbet var "et mytteri blandt de væbnede styrker". Et medlem af MNF opfordrede endvidere i 1972 i "nægter-bulletin" foreningens medlemmer til at diskutere mulighederne for en eventuel undergravning af det danske forsvar - indefra. Jens Thoft forklarede til auditørrapport, at fænomenet "den politiske soldat" blev debatteret i MNF sammen med paroler som "det bevæbnede proletariat" og lignende. Men foreningen stod aldrig i hans tid (frem til 1976) bag disse tanker.

b. Årene 1973 -1975.

Den 1. april 1973 trådte et nyt forsvarsforlig i kraft. Forliget foreskev, at forsvaret i de følgende 4 år indkøbte nyt materiel. Som følge heraf ville der blive indkaldt færre værnepligtige, idet tjenesten nu ikke ville give tilstrækkelig tid til at opøve mandskabet i brugen af det nye materiel. Professionaliseringen af forsvaret medførte derfor hurtigt et faldende behov for indkaldelse af værnepligtige, således at der opstod en pukkel afventende militære og civile værnepligtige.

I 1975 fritoges endvidere størstedelen af de ventende værnepligtige for tjeneste, ligesom fri-nummerordningen indførtes. Herved indkaldtes stadig færre militære og civile værnepligtige, idet der indkaldtes samme procentdel civile som militære værnepligtige.

Siden 1. juli 1973 var tjenestetiden for civile værnepligtige nedsat til 12 måneder.

²⁵ Det er faktisk ikke ulovligt at agitere med soldater. Ifølge Biering-Sørensen og Gydes kommenterede Militære straffe- og retsvejledning, 1988 s. 98, skulle det bare foregå efter bestemte regler:

"Fra praksis kan nævnes U 1135/1953: En menig, der tidligere under militærtjenesten havde deltaget i offentlig kritik af militære forhold, anset efter Mil Strfl § 63 (nu § 15) med kvarterarrest for at have deltaget i et demonstrationstog mod beslutningen om 18 måneders tjenestetid og de kort forinden afsagte domme over mytterister samt for at have opfordret til hjælp til de fængslede soldater og til solidaritet med disse.

Der foreligger også en række domme, hvor menige er blevet straffet for at have uddelt agitationsmateriale inden for forsvarets områder, jfr. f.eks. U 439/1963: En menig anset efter Mil Strfl § 63 (nu § 15) for i strid med tjenstlig forskrift at have indført og omdelt skrift, der var egnet til at skabe misfornøjelse med tjenesten eller have en uheldig indflydelse på disciplinen. Grundlovens § 77 om forbud mod censur er ikke til hinder for, at skrifter af nævnte art forbydes indført og udleveret på militært område. Reglerne på dette område er nu ændret ved KFF B.39-1973. Herefter må reklame- og agitationsmateriale (f.eks. skrifter, løbesedler og plakater) ikke uddeles eller opsættes på militært område, men det er tilladt forsvarets tjenstgørende militære personel at fremlægge 2 eksemplarer af sådant materiale på henholdsvis biblioteker, læse- og samlingsstuer eller lignende steder. Materialet skal for at kunne fremlægges angive en ansvarlig udgiver eller udfærdiger.

Den, der fremlægger materialet, vil kunne drages til ansvar, såfremt indholdet er ulovligt.

Den, der fremlægger reklame- eller agitationsmateriale, er forpligtet til senest 1 time efter fremlæggelsen at aflevere et eksemplar til en af tjenestestedets chef udpeget person eller i dennes fravær til vagthavende officer med angivelse af navn, grad og nummer.

Det fremlagte, lovlige materiale må tidligst fjernes efter 14 dages forløb".

I tiden op til NATO-ministerrådsmødet i København i juni 1973 sluttede omkring 34 organisationer sig sammen, herunder MNF, i en tværpolitisk organisation, benævnt Samarbejdsudvalget mod NATO²⁶. Samarbejdsudvalgets opgave var at koordinere de aktiviteter, der var rettet mod NATO, og i den forbindelse arrangeredes i juni 1973 en NATO-modkonference med debat, offentlige møder og demonstrationer. Om Samarbejdsudvalget mod NATO udtalte Jens Thoft til auditørrapport, at organisationen var en meget bredt favnende løs organisation, der koordinerede forskellige aktiviteter mod NATO-politikken. Troels Toftkær Jensen forklarede supplerende, at der blandt de øvrige organisationer, der indmeldte sig, også var kommunister, VS'ere, maoster, radikale, socialdemokrater og fagforeninger. Helge Ratzner var af den opfattelse, at partiet DKP dominerede organisationen.

Da nægterne påbegyndte udstationeringsordningen fungerede talsmændene for lejrene som talsmænd for de udstationerede nægtere. Med oprettelsen af forskolen, faldt talsmandsordningen principielt væk. I juli 1974 etableredes en ny talsmandsordning med Indenrigsministeriets accept, hvorved der oprettedes et formaliseret landskontaktudvalg, LKU²⁷, der havde til formål at sikre militærnægterne mulighed for at kommunikere på landsplan. MNF deltog som observatør i LKU i en overgangsordning.

²⁶ Dansk kampagne mod NATOs støtte til reaktionære regimer og medlemslandenes imperialisme oprettet i sommeren 1973 i forbindelse med organisationens ministerrådsmøde i København.

De tilsluttede organisationer i kampagnen var: Aldrig mere Krig, Anarkistisk Føderation, Clarté, Danmarks demokratiske Kvindeforbund, Dansk Fredskonference, Danske Studerendes Fællesråd, De danske Vietnamkom.(Grønnegade), DKP, DKU, DSU, Frit Danmark, Færøske Socialister, Internationale Socialister, Internationalt Forum, Jord- og Betonarbejdernes fagforening, Katolsk Arbejderaktion, KFML, Kommunistisk Forbund, Kommunistiske Studenter, Latinamerikaholdet 73 på Den Rejsende Højskole, Lærlingenes Landsorganisation, Militærnægterforeningen, Det Ny Samfund, Politisk Revy, De Portugisiske Desertørers Comité, Radikal Ungdom, Revolutionære Socialisters Forbund, SF, Tværpolitiske Kontaktgrupper, Unge Grønlanderes Råd, Unge Pædagoger og VS.

Litteratur

Danmark og NATO : En dokumentationspjece om NATO som et redskab for imperialismen. Samarbejdsudvalget mod NATO- København : Demos, 1973 . - 80 s. : ill.

Narve Trædal-sagen : Nato-øvelser vendt mod befolkningen. - København : Demos; Samarbejdsudvalget mod NATO, 1973 . - 24 s. : ill.

VS: Bekæmp NATO : Kapitalismens redskab

²⁷ LKU udgav fra 1975 tidsskriftet Nægterinformation. I 1978 starter Militærnægternes Landsorganisation (MLO) tidsskriftet Nægter.

I 1974²⁸ gennemførte en række officerer i Portugal en ublodig opstand, Nellikerevolutionen. De var gennemgående venstreorienterede og modstandere af kolonialismen. Troels Toftkær Jensen forklarede, at Nellikerevolutionen²⁹ gav den politiske soldat "en spand kul" herhjemme, ligesom Jens Thoft anførte, at revolutionen gav de såkaldte socialistiske militarister vind i sejlene.

MNF fokuserede i perioden 1973 - 1975, ifølge Helge Ratzner, særligt på spørgsmålet om "politisk militærnægtelse".

På et NATO-seminar i København i november 1974 tog de tilstedeværende venstregrupper, VS, RSF og KFML afstand fra ikkevoldsforsvarstanken, og også MNF fremsatte kritik heraf.

NATO-seminaret kommenteredes senere i "nægter-bulletin", og det anførtes, at der var mulighed for at påbegynde tværpolitiske drøftelser på venstrefløjens om en fælles strategi for politisk militærtjeneste og politisk militærnægtelse.

Det fremførtes i "nægter-bulletin" i april 1975, at foreningen "f.eks. gennem Samarbejdsudvalget mod NATO kunne gå aktivt ind i organiseret støtte til nedbrydende arbejde i militæret udført af kritiske soldater." Dette synspunkt blev uddybet i en såkaldt skriftlig platform, vedtaget på MNF bestyrelsesmøde i november 1975, hvor det anførtes, at MNF siden generalforsamlingen i 1974 på tvær-socialistisk grundlag har søgt "at arbejde med at afsløre og bekæmpe det borgerlige militære magtapparat. Dette mål søges nået gennem mobilisering og organisering af de socialistiske kræfter blandt samtlige værnepligtige".

28 25. april 1974.

29 Mere korrekt: Revolução dos Cravos.

Gennem oprettelse af LKU for de indkaldte civile værnepligtige blev MNF fritaget for en del af de fagforeningsmæssige forpligtelser, hvorfor foreningens strategi nu kunne omlægges.

På en ekstraordinær generalforsamling i maj 1975 ændredes foreningens formålsbestemmelse til "at modarbejde militarismen og at arbejde for at skabe forståelse for og tilslutning til militærnægtelse".

Helge Ratzer anførte i 1975 i nægterbulletin på baggrund af NATO-seminaret, at der var tendens til polarisering inden for militærnægterbevægelsen, idet der kunne skelnes mellem en AMK-linje, der traditionelt gik ind for hverveisen af flere og flere nægttere for enhver pris og en socialistisk linje, som udfra en situationsbestemt antimilitaristisk holdning modarbejdede militæret som et klasseforsvar og som et redskab for NATO-imperialismen.

I forlængelse heraf vurderede medlemmer af MNF i et interview fra marts 1975, der først blev bragt i "IKKEVOLD", dernæst i nægterbulletin, at det sandsynligvis ville være mere formål-

stjenligt, såfremt foreningen samarbejdede med politiske partier som eksempelvis VS, SF og DKP samt Samarbejdsudvalget mod NATO, frem for at samarbejde med AMK. I øvrigt omtaltes det, at Samarbejdsudvalget mod NATO var ved at oprette en arbejdsgruppe, der skulle støtte kritiske soldater. MNF ønskede at få et bestyrelsesmedlem med heri. Det anførtes dog også, at det ikke var foreningens strategi at gå ind for politiske soldater i forsvaret, men denne strategi ville heller ikke blive modarbejdet.

c. Årene 1976 – 1979.

MNF fokuserede i indeværende periode ifølge Helge Ratzner på spørgsmålet om "socialistisk antimilitarisme". MNF anførte i en af foreningen udarbejdet pjece, at "socialistisk antimilitarisme" var at arbejde for socialismens gennemførelse. Nævnte arbejde skulle muliggøre en fredelig overgang til socialismen ved at undergrave det borgerlige militære magtapparat. Dette skete ved at styrke nægter-, soldater- og fredsbevægelsen samt styrke arbejderbevægelsens modstand mod omlægning af produktionen til militærproduktion³⁰.

Til belysning af en tendens i indeværende periode kan nævnes hæftet "Bliv politisk soldat", udgivet af Antimilitaristisk Arbejdsgruppe, der bestod af "såvel organiserede som uorganiserede folk på venstrefløj, der enten skal ind, er inde eller har været inde som soldat".

30 Hele citatet: 'Socialistisk antimilitarisme

MNF arbejder for socialismens gennemførelse, da kapitalismen er lig undertrykkelse af folket. Derfor er kampen for socialismen en kamp for en retfærdig samfundsudvikling mod en positiv form for fred, og kampen må føres på mange fronter.

Afsløring af borgerskabets undertrykkelse af arbejderklassen gennem statsapparaterne - for eksempel uddannelsessystemet, retsvæsenet, politiet og i sidste instans militæret.

En defensiv kamp for at forsvare de demokratiske rettigheder som arbejderne allerede har tilkæmpet sig.

En offensiv kamp for at udvide demokratibegrebet ved at arbejde for en demokratisering af beslutningsprocesserne i samfundet, og dermed medvirke til nedbrydning af den centrale statsmagt, samt gennem opstillingen af systemoverskridende krav, som kan føre mod en alternativ socialistisk samfundsstruktur.

MNF vil arbejde for styrkelse af folkelige basisdemokratiske modmagtsorganiseringer, som kan sikre gennemførelsen af den socialistiske udvikling udenom de borgerlige parlamentariske beslutningsorganer. MNF arbejder for at muliggøre en fredelig overgang til socialismen, ved at undergrave det borgerlige militære magtapparat. MNF arbejder specielt for styrkelse af nægter-, soldater- og fredsbevægelsen, og styrkelse af arbejderbevægelsens modstand imod omlægning af produktionen til militærproduktion, ligeledes styrkelse af modstanden på uddannelsesstederne mod militær forskning.

MEN en fredelig overgang til socialismen vil i alle tilfælde kun kunne sikres gennem en bred folkelig bevægelse.'

Krig & fred : Det mener MNF med socialistisk antimilitarisme. 1976 s. 13.

Gruppen ønskede af sikkerhedsmæssige årsager at være anonym. Hensigten med pjecen var bl.a. at få flere end hidtil til at indse nødvendigheden af at arbejde politisk i forsvaret³¹ samt at give gode råd og ideer til, hvordan den enkelte kunne forberede sig til værnepligten.

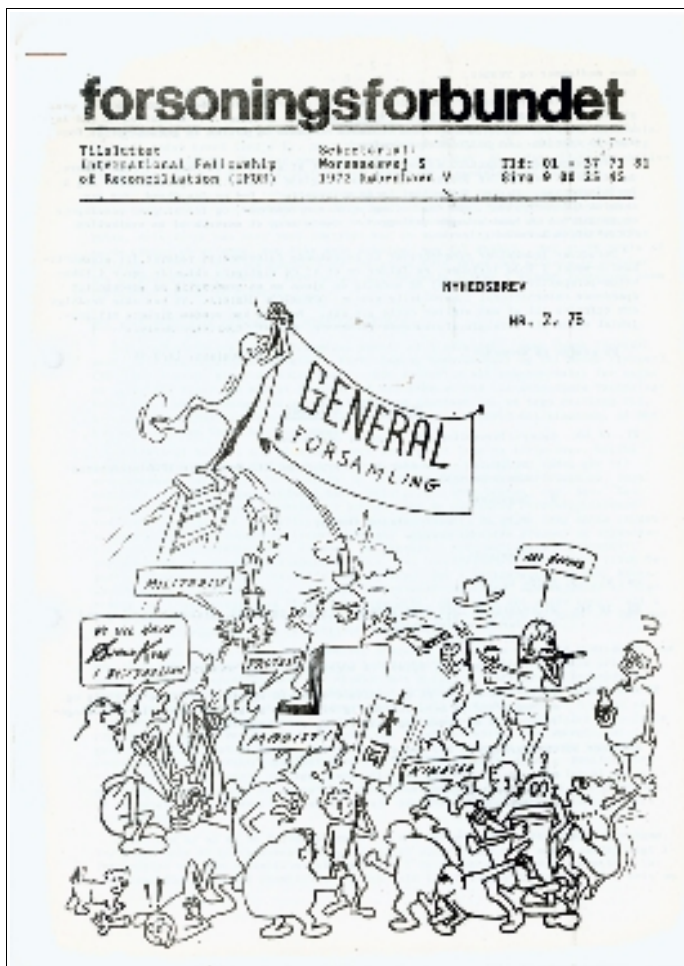
Viggo Jonassen har til auditørrapport forklaret, at det muligvis var maoister³² og vietnamgrupperinger, der stod bag. Pjecen gav udtryk for en politik, DKP tidligere havde haft i forbindelse med uddeling af Land og Folk på tjenestestederne samt ved påvirkningen af landstalsmandsvalg mv. Holdningen havde han også mødt i VS fra ca. 1975, medens MNF aldrig havde dyrket den side af sagen. Helge Ratzner forklarede, at nævnte pjece formentligt var lavet af folk med tilknytning til SAP, medens Troels Toftkær Jensen anførte, at der højst sandsynligt var medlemmer fra MNF i arbejdsgruppen, der udgav "Bliv politisk soldat"³³.

31 Sætningen "såvel organiserede som uorganiserede folk på venstrefløjen" er det rene digt. Det står intetsteds i pjecen. Resten af sætningen er i indledningen. Mere citatfusk. Der står 'militæret' i pjecen, 'at arbejde politisk i militæret'. Jens Thoft var stærkt kritisk overfor pjecen i sin store anmeldelse af den, Politisk soldaterarbejde? i SF's Miniavisen 9. oktober 1976.

32 Efter længere tids forskning er det etableret, at maoisterne i fredsbevægelsen var i Forsoningsforbundet.

33 Ualmindeligt meget væveri. Ingen af de afhørte ved noget eller også ville de ikke meddele det til auditørundersøgelsen.

Ved at nægte militærtjeneste tog militærnægterne tidligere afstand fra oprustningen og militariseringen af samfundet. I årene 1976 - 1979 udarbejdede MNF imidlertid en ny nægterstrategi. Baggrunden for de ændrede virkemidler var, ifølge MNF, den skete professionalisering af forsvaret, herunder det faldende behov for indkaldelse af værnepligtige samt den opståede pukkel af ventende militære og civile værnepligtige.

MNF redegjorde i juni 1976 i nægterbulletin og i politisk revy for den ændrede nægterstrategi, der ifølge foreningen var blevet udbygget gennem de sidste 3 år. Målet var fortsat, med samtlige værnepligtige som målgruppe, at arbejde for at afsløre og bekæmpe det borgerlige militære magtapparat og udvide denne kamp til at omfatte hele det militærindustrielle kompleks. Dette mål søges nået gennem mobilisering og organisering af de socialistiske kræfter blandt samtlige

værnepligtige. Der ville således blive tale om værnepligtige, som var gået ind i forsvaret for aktivt og organiseret at kæmpe for deres socialistiske meninger, politiske soldater. Foreningen anførte, at der ved at aftjene politisk militærtjeneste var mulighed for at modvirke indoktrineringen samt starte soldaternes klassekamp.

Som følge af den nye strategi vedtog MNF ved den ordinære generalforsamling den 26. september 1976 at tage navneforandring til Militær- og Nægterforeningen, ligesom MNF ved en ekstraordinær generalforsamling den 11. december 1977 ændrede foreningens formålsparagraf.

Foreningens formål var herefter:

at arbejde på at afsløre og bekæmpe det militære magtapparat, samt hele det militærindustrielle kompleks.

at oplyse om og støtte politisk militærnægtelse og soldaterorganiseringsarbejde.

at virke for en bedring af de værnepligtiges sociale og politiske forhold.

at koordinere det arbejde med ovennævnte formål, som udføres herhjemme, samt indgå i et internationalt samarbejde.

Jens Thoft har forklaret, at han sammen med mange andre pacifister meldte sig ud af MNF i 1976. Han ville ikke være med til soldaterorganisationsarbejde, som nu sammen med en ændring af foreningens navn var blevet vedtaget ved en ændring af foreningens love.

Viggo Jonassen har oplyst, at han ligeledes meldte sig ud i 1976, da han ikke ville være i forening med folk fra militæret.

Helge Ratzer har forklaret, at der efterhånden opstod et vist samarbejde mellem LKV og Forretningsudvalget for (militære) værnepligtige. Man begyndte således at hjælpe kritiske militære værnepligtige med at lave kaserneblade, ligesom man begyndte at skole disse f.eks. ved rådgivning omkring talsmandsvalg og om kritisable forhold på tjenestestederne. Det var ganske vist ikke mange, men de, der var interesserede, blev skolet. MNF hængte sig på, hvad der skete blandt kritiske soldater.

Dette "trak i øvrigt tænderne ud" på den tidligere pacifistiske holdning i foreningen, således at den politiske soldat nu blev accepteret i foreningen, hvorefter der i 1976 i foreningen skete en vedtægtsændring og navneskiftet til Militær- og Nægterforening. Der var dog ingen soldater, der meldte sig ind.

Denne del af MNF arbejde varede kun i nogle år, idet de fleste soldater nu var frivillige, ligesom arbejdsløsheden lokkede unge ind i forsvaret. MNF beskæftigede sig herefter mere med fredsbevægelser og andre landes militærnægtere.

Der er ingen af de afhørte, der har givet udtryk for, at de bl.a. på grund af deres tilknytning til MNF har følt sig chikaneret eller overvåget af FE. Axel Ernst har dog forklaret, at han under sit ophold i militærnægterlejren Kompedal nogen gange kunne føle sig overvåget, når nægterne var til arrangementer uden for lejren.

I et tilfælde blev de fotograferede.

Han kan dog intet sige om, hvem der havde ansvaret herfor.

AFSNIT E: FE VIRKSOMHED I RELATION TIL MNF MV. (sagsomslag Bill og D).

1. Indsamling af oplysninger.

a. Åbne og lukkede kilder.

Kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt har til auditørrapport bekræftet sine oplysninger til KMDS om, at han efter aftale med sin kilde Hans Hetler fik anbragt en agent "Kurt" i MNF. Kilden, hvis identitet han ikke kan huske, var dog ikke særlig effektiv. Den var formentligt ikke særlig højt placeret i foreningen.

Han har endvidere forklaret, at grunden hertil var, at det blev nævnt, at militærnægterbevægelsen, der var i fremgang, kunne være styret østfra. Herefter blev MNF virke inddraget under det nyoprettede særlige arbejdsområde "nedbrydende virksomhed", hvor han selv var første og eneste sagsbehandler, indtil han fratrådte sin tjeneste i IC-afdelingen i maj 1973.

Det fremgår af afhøringerne af Ulrik Schmidt i KMDS, at han mere benyttede sig af åbne kilder. Han havde f.eks. en samling afkort over venstreorienterede blade m.v. i sit arbejdskartotek. Der blev ligeledes i KMDS fremlagt 6 telexer fra Ritzaus Bureau vedrørende militærnægterne. De omhandlede militærnægternes tjenesteforhold, orientering om deres antal og befolkningens holdning til nægterne.

Han havde ikke selv direkte kontakt med Hetlers kilder.

Samarbejdet foregik bl.a. således, at han i en 20-25 tilfælde har givet Hetler nogle requests, hvori han har bedt Hetler om nærmere specificerede oplysninger i bestemte sager.

Hetler kunne herefter svare med rapporter. Der kunne dog også komme "initiativrapporter".

I et notat, som Ulrik Schmidt har overladt til KMDS fremgår det generelt, at der er udarbejdet 6-8 requests, hvori han udbad sig baggrundsoplysninger om nogle organisationer - herunder MNF.

Ved sin fratræden fra FE destruerede han sine egne kopier af disse requests. I rapport nr. 3 af 15. januar 1971 skriver Hetler:

Militærnægterne.

Der har i den sidste tid ca. 4-6 uger hersket en smule forbitrelse over den ringe interesse der er vist militærnægtersagen fra sympatisør side. Ledelsen og kredse omkring disse personer er kede af at støtte nu mere synes at tage karakter af symbolsk støtte. Det oplyses at ledelse altid har kunnet regne med støtte, aktiv, fra sympatisører når der skulle køres en sag igennem.

KOMMENTAR hertil.

2. håndviden, men fra en side der hidtil har haft ret. Dette kan måske ses som et aktiv i vor viden om hvad der gælder omkring fællesmarkedet.

I rapport nr. 5 af 21. januar 1971 anføres under henvisning til rapport nr. 3:

Aldrig mere Krig.

Militærnægterne. Ingen nævneværdig aktivitet.

VS.

Major S. E. Glahn har til auditørrapport forklaret, at han overtog området "nedbrydende virksomhed" i 1973. Han vidste, at der ikke mere måtte foretages infiltration i organisationer m.v. Han betjente sig derfor kun af oplysninger fra åbne kilder.

b. Operation "Kirkeklokke".

KMDS har i sin beretning (side 46-48, 50-52) fremsat følgende bemærkninger om baggrunden for operationen og efterfølgende bedømt den juridisk:

Ulrik Schmidt har blandt andet forklaret, at militærnægterbevægelsen i slutningen af 1960'erne blev mere politisk end idealistisk betonet, og samtidig steg antallet af nægtere, blandt andet på grund af foreningens propaganda, så stærkt, at det skabte vanskeligheder for rekrutteringen af det tilstrækkelige antal værnepligtige. Forsvaret var derfor generelt stærkt interesseret i udviklingen på dette område.

I 1970 ændrede foreningen taktik, således at man nu søgte at få politiske modstandere af forsvaret til at gå ind i dette for at bekæmpe det indefra. Ulrik Schmidt fik oplysninger om, at disse planer skulle drøftes på foreningens generalforsamling den 26. september 1970.

Hans Hetler har forklaret, at han og hans folk havde fulgt militærnægterforeningen i nogen tid og havde på fornemmelsen, at begrebet "politisk soldat" nu skulle introduceres ved en omlægning af foreningens politik. Da den person, der havde infiltreret militærnægterforeningen, ikke kunne være til stede ved generalforsamlingen, lykkedes det at finde en anden egnet person, der blev udstyret med dæknavnet "Erik Jensen".

Ved vurderingen af aflytningsoperationen må kommissionsdomstolen tage sit udgangspunkt i spørgsmålet om, hvorvidt den i 1970 gældende straffelovgivning kan antages at være overtrådt ved den foretagne operation. Dette spørgsmål må efter rettens opfattelse besvares benægtende.

Det må dernæst fastslås, at der ikke forelå tjenstlige forskrifter, som forbød en operation som den heromhandlede, men at den efter de foreliggende oplysninger var af usædvanlig karakter.

Kommissionsdomstolen finder ikke fornødent grundlag for at anfægte det skøn, der er udøvet af FE med hensyn til betydningen af ved aflytning at blive bekendt med forhandlingerne og vedtagelserne på militærnægterforeningens - efter de foreliggende oplysninger skelsættende - generalforsamling i 1970³⁴.

Agenten "Erik Jensen", hvis identitet fortsat er ukendt³⁵, blev udstyret med sendermateriel, der havde forbindelse til en modtager i en bil uden for Land og Folk.

³⁴ Man kunne have sparet sig al besværet med operationen ved at læse referatet fra generalforsamlingen. Mere hastede det vel heller ikke.

³⁵ Hvilket tyder på ringe efterforskning.

Den pågældende blev imidlertid nervøs undervejs, og deltog derfor kun i en del af generalforsamlingen.

Båndet fra aflytningen var allerede forsvundet i 1977, men det blev under KMDS oplyst, at lyd kvaliteten var dårlig.

Der findes heller ingen afskrift af båndet, men Ulrik Schmidt har til auditørrapport forklaret, at han stadig kan huske, at båndet indeholdt oplysninger om valg af bestyrelse og om forskellige diskussioner. Han mener, at en af disse diskussioner drejede sig om, hvorvidt ren nægtelse var den rigtige politik. Alternativet kunne være, at man gik ind i forsvaret for at nedbryde det indefra. Han ved ikke, hvad der skete med båndet, da han rejste fra FE.

Han henviser i øvrigt til, at han i FE årsoversigt 1970 omtaler MNF og generalforsamlingen den 26. september.

Han kom her ind på begrebet "politisk værnepligt", hvor man søger ind i forsvaret for at nedbryde det inde fra. Dette må han have gjort, fordi det blev drøftet på generalforsamlingen. Operation "Kirkeklokke" var i øvrigt den eneste operation FE foretog mod MNF i Ulrik Schmidts tid³⁶.

Når PET ikke blev inddraget heri, var det nok fordi, han skønnede, at politiet ikke gad køre en sådan operation.

Den var også mere et forsvarsanliggende. Der var på dette tidspunkt ingen arbejdsfordeling om kontraetterretningstjeneste mellem PET og FE.

Oberst Fournais har til auditørrapport forklaret, at han ikke kan huske de nærmere omstændigheder om operationen.

Hvis han har givet tilladelsen, må han have drøftet sagen med chefen for PET. Når det ikke blev PET, der udførte aktionen, var det vel fordi "chancen bød sig for FE".

IC-sekretariatslederen har til auditørrapport forklaret, at hans chef og han selv talte om, at Ulrik Schmidt ikke var rigtig klog, da de hørte om operation "Kirkeklokke".

Der foreligger til brug for undersøgelsen et referat af MNF generalforsamling den 27. september 1970 i Land og Folks bygning, Dr. Tværgade 3, København (og altså ikke den 26. september som nævnt i KMDS sag. Det må dog formodes at mødeaktiviteterne strakte sig over både lørdag den 26. og søndag den 27. september).

De i afsnit D nævnte medlemmer af foreningen Viggo Jonassen, Troels Toftkær Jensen og Axel Ernst deltog i generalforsamlingen.

Det fremgår af referatet, at der var ca. 100 medlemmer til stede.

Man drøftede bl.a. udstationeringsordningen, evt. medlemskab af Dansk Ungdoms Fællesråd, det stigende antal militærnægtere, hvoraf ca. 30-40% skønsmæssigt var medlemmer af foreningen og udsigten til en hvervet hær

Deltagerne blev herefter opdelt i 5 arbejdsgrupper, hvor navnlig foreningens holdning til en professionel hær blev debatteret.

36 Eneste kendte sag i offentligheden.

I gruppe 1 var der eksempelvis enighed om, at nægterne kunne modarbejde en professionel hær ved i valget af udstationeringssteder at placere sig centralt, således at man let kunne påvirke beslutningerne ved trusler om strejke og lignende.

I gruppe 2 antog man, at foreningen i påkommende tilfælde måtte rette anstrengelserne mod de mennesker, der kunne tænkes rekrutteret.

I øvrigt udgik valget til bestyrelsen af tekniske grunde, således at 5 opstillede kandidater automatisk blev optaget.

Ingen af de afhørte deltagere i generalforsamlingen kan i dag huske, hvad der blev drøftet. Axel Ernst har tilføjet, at det ville være mærkeligt om begrebet "politisk soldat" ikke blev drøftet i en af arbejdsgrupperne. Han kan dog ikke huske det³⁷.

37 Auditørrapporten glemte Militærnægterforeningens kommentar til Kommissionsdomstolen af 1977. 'GRØNT LYS for registrering af danske borgere, og deres lovlige politiske og samfundskritiske arbejde. Den kommissionsdomstol, som blev nedsat af Orla Møller for at undersøge Ekstra Bladets afsløringer af samarbejdet mellem den ultrakonservative Hans Hetler og Forsvarets Efterretningstjeneste (FET) barslede kort før jul med en beretning som MNF har modtaget et eksemplar af. Rapporten kan købes i en del Københavnske kiosker eller rekvireres fra ministeriet.

Hvis man har fulgt afsløringerne i pressen, vil man hurtigt ved gennemlæsning af rapporten opdage at kommissionsdomstolen faktisk kun har beskæftiget sig med de afsløringer som allerede har været fremme i pressen, ingen af de øvrige forhold, som må være forekommet mellem Hetler og FET er behandlet. Rapporten redegør kun for de få såkaldte "requests" som allerede er kendt. Selv om man ved dér "Tiår eksisteret over 20, har man ikke engang gjort sig den ulejlighed at spørge efter hvad de resterende "requests" bestod i. FET's nuværende chef Marius Sund fik efter Ekstra Bladets afsløringer hurtigt foranlediget, at alt bevismateriale blev destrueret. Således oplyser rapporten, at dette skete d. 10. juni 77 samtidig med at Marius Sund forsikrede Orla Møller om at alt materiale og registrering forlængst var destrueret og ophørt. Denne oplysning bragte Orla Møller i en situation, hvor han gav direkte vejledende oplysninger til folketinget.

"OPERATION KIRKEKLOKKE" aflytning af MNF's generalforsamling i 1970

Det eneste kommissionsdomstolen her kommer frem til er, at de af Hetler påståede udgiftsbeløb og honorarer ikke er korrekte, men mindre end de 15.000 kr som Hetler havde oplyst. Yderligere beskæftiger rapporten sig med hvordan selve operationen forløb, og endelig slutter man med, at domstolen ikke finder efterretningstjenestens arbejdsområde overskredet. Sluttelig fastslås, at der ikke forelå tjenestlige foreskrifter som forbød en sådan operation, og endvidere, at et eventuelt strafansvar idag ville være forældet.

Hvis man ud fra rapporten skal danne sig et overblik, er den faktisk noget af et skulderklap til efterretningstjenesten, dog med en henstilling om ikke at blive afsløret.

Regeringserklæringen i 1968 lød: "Regeringen har i dag besluttet, at registrering af danske statsborgere ikke længere må finde sted alene på grundlag af lovlig politisk virksomhed."

Landsdommer Frank Poulsen udlægning er: *hvis en borger har begået hvad som helst, der berettiger til registrering så er det også tilladt at registrere denne borgers lovlige politiske virksomhed. Ligeledes kan organisationer frit aflyttes, udspioneres og registreres.*

Efter et ministermøde d. 13. december 77, hvor kommissionsdomstolens rapport blev drøftet, siger vores nye forsvarsminister Poul Søgaard til Fyens Tidende: Det er tilladt FET at have et "centralt registrerende arkiv" over personer af "forskellig karakter", desuden må efterretningstjenesten føre kartotek over organisationer, der har erklæret sig som modstandere af forsvaret.

Og Anker Jørgensen tilføjer senere: Intet land kan undvære en efterretningstjeneste - og den skal kunne udføre sit arbejde, og må derfor ikke bindes så stramt at dette umuliggøres.

Kommissionsdomstolens rapport såvel som landsdommer Frank Poulsens fortolkning af 68-erklæringen sammenholdt med politikernes udtalelser begrundes i allerhøjeste grad frygt for at arkiverne fra før 68 nu vil få mulighed for en renæssance. Og fremover må folk der beskæftiger sig med samfundskritisk arbejde derfor huske

GRØNT LYS for FET såvel som PET.'

NB, 1978 nr. 1 s. 14-15.

2. Sagsregistrering.

Som nævnt i afsnit B havde hver afdeling i FE sit eget arkiv indtil det i 1991 blev samlet i fællesarkivet.

I afdeling IC var der, efter at EDB-systemet var etableret, både et personoplysningsarkiv, der indeholdt akterne på personer, hvis navne og personnumre fandtes i registreringen og et sagsarkiv vedrørende hændelser, generelle forhold o.l.

IC-sekretariatslederen har til auditørrapport forklaret, at han i et stålskab på sit kontor i hænge-mapper opbevarede sager, hvis oplysninger kom fra PET, og som angik belastede personer, der ikke ville kunne opnå ansættelse i forsvaret eller i øvrigt få adgang til forsvaret. Der var efter hans skøn tale om under 100 sager.

Der er foretaget en gennemgang af fællesarkivet ud fra journalbøgernes udvisende for årene 1970-77.

De nævnte sager indeholder efter det oplyste de af FE behandlede sager med undtagelse af sikkerhedsgodkendelser (personregistreringer) og underhåndsskrivelser, som ikke er blevet journaliseret. Sagerne er opdelt i emneområder. Der er i journalbøgerne en ret fyldig beskrivelse af den enkelte sag, der dog ofte kun består eller har bestået af udklip og notitser.

Det er endvidere angivet om sagsakterne er tilintetgjort, mikrofilmet eller stadig fysisk i behold. De fleste sager er dog tilintetgjort.

Der er søgt på emner, som undergravende virksomhed³⁸, MNF, AMK og andre relevante grupperinger og aktioner fra den omhandlede periode. Herved fremkom der følgende sager, hvor MNF, militærnægtere eller lignende emner er nævnt:

1970 (i alt registreret 1188 sager).

1. FE notits: MNF kritiserer ifølge medlemsbladet "nægter-bulletin" Civilforsvaret for at være en halvmilitær organisation. En straffesag mod en civil værnepligtig omtales.

38 Et, ligesom nedbrydende virksomhed, ikke her defineret jurisk og politisk elastisk begreb. Subversion, er bredere indholdsmæssigt end nedbrydende virksomhed, idet det omfatter samfundets nedbrydning. Der er tilsyneladende ingen dansk strafferetslig definition på undergravende virksomhed, og begrebet anvendes bortset fra i efterretningskredse kun i forbindelse med totalforsvaret.

"Politiet yder også bistand til forsvaret, fx i forbindelse med bekæmpelse af 5-kolonnevirksomhed eller anden undergravende virksomhed og ved mobilisering."

Forsvarskommandoen, Rigspolitichefen og Beredskabsstyrelsen: Totalforsvar i dag, 1998.

<http://www.brs.dk/folder/totalforsvar/totalforsvar.pdf>

Subversion stammer fra latin og har tre betydninger: Kup, revolte; ødelæggelse og ruin. Heller ikke i britisk lovgivning er begrebet defineret.

<http://www.jstor.org/pss/1409771?cookieSet=1>

Udtrykket er formodentligt først brugt i CIAs daværende direktør Allen Dulles i talen "on the Soviet Military Threat". Director of Central Intelligence Address before the National Association of Manufacturers 64th Congress of American Industry. Waldorf Astoria Hotel, New York City December 4, 1959

eksempelvis: "It includes the use of various "cover" organizations which pretend to represent youth, labor, professional groups and veterans. They become the agencies for spreading communist doctrine throughout the Free World. In their subversive arsenal, they also have organizations which use the slogans of "peace," friendship and coexistence."

<http://www.montanaheritageproject.org/index.php/teacherlore/C163/P15/>

Der er vedlagt forskellige avisudklip herom.

2. FE notits: MNF brede samarbejde med forskellige politiske partier, ungdomsorganisationer samt studenterbevægelser. Muligt overtaget af VS?
3. Resumé over ca. 90 venstre- og højreorienterede foreninger og organisationer m.v.
Selvom der ikke er tilførsler om sagens tilintetgørelse, oplyste FE den 16. april 1999, at resuméet ikke længere eksisterer, hvilket formentligt ved en fejl ikke er angivet i journalbogen.
4. Militærnægtermateriale og oplysninger om 2 militære værnepligtige, der søger overførsel til civilt statsarbejde.
5. Opklæbning af seddel fra MNF om militærnægtelse på en kaserne.
6. FE notat om bl.a. MNF, der uddeler propagandamateriale på skole, sessionssteder og tjenestesteder.

Det oplyses, at i alt 87 værnepligtige ud af ca. 5000 mand, der skulle møde ved hærens regimenter den 19. maj 1970 har søgt om overførsel.

Der er intet, der indikerer, at MNF koncentrerer indsatsen mod et enkelt eller enkelte tjenestesteder.

wt,

1971 (i alt registreret 1177 sager).

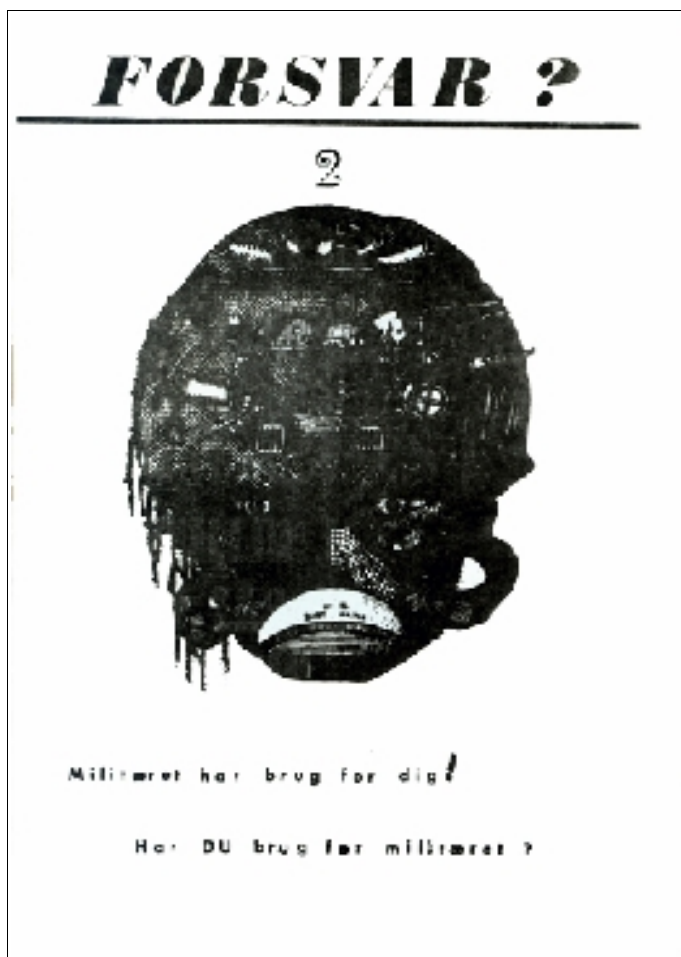
Ingen relevante sager.

1972 (i alt registreret 1720 sager). .

Formentlig FE notits: Ifølge en hemmelig kilde har MNF sendt oplysninger om foreningens mål og organisation til British Peace Committee (kommunistisk kontrolleret)³⁹.

1973 (i alt registreret 1740 sager).

1. FE notits: Pludselig forøgelse af antallet af ansøgere om overførsel til

³⁹ British Peace Committee, den britiske fredskomite, engelsk freds- og voldgiftsorganisation grundlagt i 1911 af engelske politikere og parlamentsmedlemmer.

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?>

[r=1&res=990CE4DB1439E333A25753C3A9659C946096D6CF](http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?r=1&res=990CE4DB1439E333A25753C3A9659C946096D6CF)

Der ligger materiale fra organisationen i det engelske kommunistpartis arkiv 1950-1989.

<http://www.microform.co.uk/guides/CP-CENT-PEA.pdf>

Blandt organisationens medlemmer kan nævnes den engelske historiker E. P. Thompson (1924-1993).

civilt statsarbejde ved et regiment.

Propagandamateriale vedrørende militærnægtelse fundet på kasernen. Mistanke mod 2 navngivne pacifister, der er flyttet til egnen.

2. Notits fra regiment: Inddragelse ved et regiment af politisk propagandamateriale, "Basser"⁴⁰ og "Solidaritet"⁴¹.

1974 (i alt registreret 1886 sager).

Uidentificerede personers udlevering af løbesedler på en station vedrørende "nej til en hvervet hær" og soldaterløn.

1975 (i alt registreret 2009 sager).

Regionsnotits: En navngiven militærnægter har under sin udstationering fortalt om, hvordan man fremstiller molotovcocktails, anbringer bomber og lignende i biler.

1976 (i alt registreret 1898 sager).

1. FE notits: En navngiven person, der tidligere har påbegyndt civil værnepligtstjeneste, men som blev hjemsendt på grund af udeblivelser, er nu efter eget ønske overført til militær værnepligt.

Befalingsmændene ved afdelingen orienteret om konceptet politisk værnepligt.

2. FE notits: Navngiven værnepligtig fremlægger i flere tilfælde bladet "Kommunist" på tjenestestedet.

3. Forsvarskommandoskrivelse (FKO): FKO anmoder FE om en vurdering af en eventuel nedbrydning eller omgåelse af talsmandsordningen, idet der henvises til mulige infiltratorer.

4. Regimentsskrivelse: Fremsendelse af fotokopi af bladet "Forsvar"⁴², udgivet af navngiven værnepligtig og tilsendt diverse militære tjenestesteder.

5. FKO skrivelse: Omtale af de seneste ugers uro omkring samarbejdsordningen.

6. FKO skrivelse: Om boykot og blokadevagter ved forsvarets cafeterier.

7. PET notat: Om Antimilitaristisk Arbejdsgruppe med baggrund i forskellige kommunistiske og revolutionære fraktioner.

8. FE notits: Oplysninger om ekstrem sandinistiske plakater og slagsange under centralt talsmandskursus.

Nogle kursusdeltagere forsøgte at dominere ud fra arbejdsmetoder, som Militær- og Nægterforeningen tilsyneladende har søgt gennemført i praksis.

1977 (i alt registreret 1997 sager).

40 Formodentligt ikke et bagerprodukt, men DKU's tidsskrift Bassen.

41 Ingen ytringsfrihed ved regimentet.

42 Mangler spørgsmålstegn efter forsvar. Tidsskriftets korrekte titel er Forsvar ? Der udkom tre numre i 1976.

1. FKO skrivelse: Pjece "Nægter, soldat"?, udgivet af aktivitetsudvalget 1976 under landskontaktudvalget for Militær- og Nægterforeningen, sendt til forskellige adresater i forsvaret.
2. FE notits: Oplysninger om, at enkeltperson i forsvaret har modtaget kuverter med bladet "Forsvar".
3. PET notat: Omtale af et offentligt møde den 11. januar 1977: Huset, Magstræde 14, København, med temaet "Militærnægter eller Politisk Soldat".
4. Rapport fra regiment: Opsætning på opslagstavle på kaserne af pjece : "Militæret eller dig?".
5. FKO skrivelse: Fremsendelse af uddrag fra "Bliv Politisk Soldat".
6. Reuters Bureaus meddelelse: MNF er begyndt at samle materiale mod FE, der eventuelt skal bruges til et sagsanlæg, hvis KMDS ikke kommer til et tilfredsstillende resultat.
7. FE notits: En militær person har under et seminar uddelt agitationsmateriale bl.a. om en soldateraktion.

For så vidt angår sagerne i arkivet hos chefen for IC-sekretariatet har det ikke været muligt nærmere at identificere disse⁴³.

Det må formodes, at oplysningerne heri er blevet saneret eventuelt efter en tid i personoplysningsarkivet, der sammen med EDB-registreringen siden august 1978 er underkastet Wambersudvalgets kontrol⁴⁴.

Da der under et møde den 1. juni 1999 i FE blev oplyst, at adskillige ældre registreringer, der ikke angik sikkerhedsgodkendelser, var slettet så sent som i begyndelsen af indeværende år, medens akterne var lagt til side til brug for det såkaldte Wendler-Petersenudvalg, er disse akter, der angik 36 sager, gennemset. De ældste akter var fra 1987 og falder således uden for undersøgelsen. I øvrigt angik ingen af sagerne militærnægtere.

3. Personregistrering.

a. Definition.

Ved personregistrering i forbindelse med FE opgaver forstås ifølge FMN definition i et direktiv fra 1978⁴⁵:

...at en person optages i et personregister med henvisning til yderligere oplysninger om eller omtale af den pågældende i et særligt personarkiv eller et sagsarkiv.

Den omstændighed, at en person figurerer i en sag, der henligger i et arkiv, uden at der i personregistret er henvisning til vedkommende sag, er ikke at betragte som personregistrering.

43 Ringe efterforskning.

44 Usikker formulering.

45 Meget sen definition i forhold til undersøgelsens tidsramme.

Det er i denne sammenhæng heller ikke at betragte som personregistrering, at en person er optaget i personregistret uden henvisning til en sag....

Oberst M. Sund har til KMDS defineret personregistrering således, at en person i forbindelse med sikkerhedsgodkendelse optages i registret. Indgangen til registret er personens navn eller cpr.nr.

Registeret henviser til et sagsomslag med materiale om den pågældende person. Det fremgår af forskellige forklaringer i sagen, at oplysningerne til brug for personregistreringen navnlig kom fra PET f.eks. som led i sikkerhedsgodkendelsesproceduren. Kun sjældent stammede de fra militære myndigheder.

b. Undersøgelser og stikprøver.

Det har ikke været muligt at fremskaffe kartotekskort fra det gamle manuelle personregister fra før EDB-registreringen, idet disse alle er destrueret, ligesom bevarede sagsakter fra 1970-eme som nævnt under pkt. 2 er meget sparsom.

Det bemærkes i den forbindelse at Rigsarkivet har oplyst, at der ikke her findes militære efterretningsager efter 1945.

Der er derfor udelukkende foretaget stikprøver i FE nuværende personregister med navne eller cpr.nr. på personer, som i 1970-77 har haft eller kunne have haft kontakt med militærnægterne. Der er herved også anvendt navne og cpr.nr. fra FE fælles sagsarkiv, ligesom der på samme måde er søgt i EDB-listerne fra 1970-77.

Endvidere er der sket en gennemgang af mødereferater fra Wambergudvalgets kontrolbesøg i FE i 1978-79.

En pulje på 36 sager, hvis navne og personnumre udgik af personregistret uden for sikkerhedsgodkendelserne i maj i år, er, som nævnt ovenfor, også gennemgået.

Endelig er tidligere FE-chefer og medarbejdere afhørt om en eventuel registrering af militærnægtere - herunder også om E 1013 blanketterne og samlingen af oplysninger om politiske soldater.

Der er foretaget i alt 24 stikprøver i den centrale personregistrering. Der er ikke herved fundet registreringer af militærnægtere m.v. fra den pågældende periode.

I EDB-listerne for 1970-77 er der taget 27 stikprøver ligeledes uden resultat.

Wambergudvalget trådte som tidligere nævnt først til 1. september 1978, hvilket tidspunkt ligger udenfor undersøgelsens periode. Mødereferater fra 1978-79 er alligevel med udvalgets samtykke inddraget, idet udvalgets kontrolforanstaltninger eller stillingtagen til registrering i den første tid kunne vedrøre ældre sager.

Wambergudvalget holdt sit første møde i FE den 20. september 1978, hvorefter der blev afholdt yderligere 11 i løbet af 1978 og 1979.

Ved første møde blev udvalget bl.a. orienteret om IC-sekretariatets sagsgang og den dertil knyttede slusefunktion.

Den 19. januar 1979 blev der ifølge referaterne for første gang taget stikprøver i

postlister fra 1973-78. Det drejede sig om i alt 6.

I 1979 blev der herudover i alt taget 31 stikprøver fra postlister.

I alle tilfælde angik registreringerne sikkerhedsgodkendt personer, og der var ikke bemærkninger fra udvalget.

De pågældende registreringer kan på den baggrund ikke have angået personer, der var registreret på grund af militærnægtelse.

Der blev herudover på et møde også taget stikprøver i sagsmapper vedrørende undergravende virksomhed mod forsvaret. Udvalget havde heller ingen bemærkninger hertil.

Der blev også under møderne forelagt en række konkrete sager, der kunne give anledning til registrering eller generel drøftelse. I adskillige tilfælde er det i referaterne angivet, hvad sagerne handlede om.

Heller ikke her ses MNF eller militærnægtere at være nævnt.

c. Afhøringer til auditørrapport.

Oberst E. Fournais har forklaret, at han intet husker om, hvorvidt militærnægtere på noget tidspunkt var registreret i det centrale personregister⁴⁶.

Oberst M. Sund har forklaret, at han aldrig har hørt om, at militærnægtere skulle være personregistreret i FE.

Kommandørkaptajn Erik Harder har forklaret, at han, der var chef for afd. B og IC til 1972, bestemt ikke mener, at datidens militærnægtere blev registreret⁴⁷.

Oberstløjtnant Mogens Schwalbe, der var chef for IC-afdelingen fra 1973 til 77, har forklaret, at FE ikke beskæftigede sig med militærnægtere. Det var politiets opgave⁴⁸.

IC-sekretariatslederen har forklaret, at han i sekretariatet, hverken i forbindelse med personregistreringen eller saneringen, har set skriftligt materiale om militærnægterne. Han kan ikke udelukke, at en militærnægter på et eller andet tidspunkt er blevet registreret, men så skyldtes det andre forhold⁴⁹. Militærnægterne blev heller ikke drøftet ved de rutinemæssige møder med PET.

Major Jens M. F. Dethmer, hvis sektion stod for retningslinierne for personregistrering, har forklaret, at der i IC ikke var mulighed for at registrere militærnægtere blandt den kategori i registraturen, der ikke angik sikkerhedsgodkendelser. I så fald skulle personen være registreret med andre belastende oplysninger.

Kaptajn Henri Birch har forklaret, at han hverken som medarbejder ved redigeringen af FE publikation SIKNYT siden 1970-71 eller som regionsofficer siden 1972 havde medvirket til eller hørt om registrering af militærnægtere.

Når han i KMDS forklarede, at der i FE fandtes sagsmapper med materiale om for-

46 Usikker formulering. Ingen dagbøger eller log-bøger hos offentlige ansatte?

47 Usikker formulering.

48 Bemærkelsesværdig ansvarsabekastning. Det er ikke mit bord.

49 Hvilke andre belastende forhold?

skellige organisationer f.eks. MNF, refererede han her kun til en samling af brochure, foldere og avisudklip.

Kaptajnløjtnant Jens Witthøfft Nielsen har forklaret, at han fra 1972 til 1978 var beskæftiget med sikkerhedsgodkendelse i IC-sekretariatet, hvortil oplysningerne for det meste kom fra PET eller politiets registre.

Han havde intet med andre registreringer at gøre.

Han har ingen erindringer om militærnægtere.

Major Svend Dyberg Larsen har forklaret, at han var tjenstgørende i FE fra 1980-98. Siden 1986 havde han været chef for personelsikkerhedssektionen i IC. Han kan ikke udtale sig om, hvorvidt militærnægtere tidligere har været registreret. De blev det ikke i hans tid. I øvrigt havde man ikke i registret oplysninger, der var mere end 10 år gamle, bortset fra at man ved udbyggelsen af EDB-systemet i 1993 på grund af nogen udefrakommende programmører kørte gamle postlister over i systemet, hvilket han stod uforstående overfor.

4. E 1013-blanketterne.

Som beskrevet tidligere anvendte FE sagsbehandlere på området for nedbrydende virksomhed fra årene 1969/70 - 77 disse blanketter i deres analysearbejde af visse organisationer og grupperes virksomhed med angivelse af navnene på betydende medlemmer.

KMDS har i beretningen side 20-23 bl.a. lagt til grund:

....at blanket E 1013 med kommandørkaptajn Harder's indforståelse er blevet taget i anvendelse af Ulrik Schmidt som et officielt led i FE's arbejde, at blanketten har haft til formål at systematisere oplysninger om organisationer, hvis virksomhed FE har fundet det af betydning at væreorienteret om, at blanketten indeholdt navne på ledelse og andre betydende medlemmer af de pågældende organisationer og reference til deres eventuelle medlemskab af andre organisationer, hvis virksomhed faldt indenfor FE's interesseområde, men at navnene ikke var suppleret med mere indgående oplysninger - f.eks. fødselsdata, personnummer eller adresse - til nøjagtig identifikation af personerne, og at navnene ikke fra E 1013-blanketterne er gået videre til eller registreret i noget FE-kartotek over personer

...Retten må endvidere lægge til grund, at FE's nuværende ledelse har været uden kendskab til blankettens eksistens....

...I det omfang, efterretningstjenestens virksomhed på dette område ikke giver sig udslag i en personregistrering, kan de synspunkter, der har begrundet de ved regeringserklæringen indførte væsentlige begrænsninger i adgangen til personregistrering, næppe tilstrækkeligt begrunde specielle - eventuelt til personregistreringsreglerne svarende - begrænsninger i adgangen til at indsamle og bevare oplysninger om organisationer af interesse for efterretningstjenestens virkeområde.

Selv om det herefter må være udgangspunktet, at anvendelse af en blanket som E 1013 ikke i sig selv kan anses for stridende mod regeringserklæringen bliver imidlertid for kommissionsdomstolen tilbage at tage stilling til, om der ved det forhold, at E 1013

har indeholdt oplysninger om ledende organisationsmedlemmer, reelt er sket en omgåelse af personregistreringsreglerne. I denne henseende må det fastslås, at materiale om organisationer vil være uden reel mening, hvis navne på ledende medlemmer ikke kan indgå deri.

Da en egentlig systematisering og individualisering af det begrænsede antal navne ikke har fundet sted, finder kommissionsdomstolen ikke, at en overtrædelse af registreringsreglerne er sket, selv om det er åbenbart og - således som regeringserklæringen er affattet - ikke uden betænkelighed, at anførelse af selv ufyldstgørende personoplysninger i tilknytning til organisationsskemaer i hvert fald i et vist omfang konkretiserer de risici, som man må antages at have ønsket at imødegå ved begrænsningerne af adgangen til egentlige personregistreringer.

Der findes herefter i det hele ikke tilstrækkeligt grundlag for at rette tjenstlige bebrejdelser mod nogen nuværende eller tidligere tjenstgørende i FE i anledning af ibrugtagelsen og anvendelsen af blanket E 1013⁵⁰.

Kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt har til auditørrapport forklaret, at han omkring 1970 oprettede en E 1013-blanket på MNF med angivelse af foreningens formål, organisationens ledende medlemmer, publikationer o.l., idet foreningen på dette tidspunkt blev inddraget under kategorien "mistanke om nedbrydende virksomhed".

De oplysninger, som oberst Fournais henholdsvis den 30. september og 27. oktober 1971 sendte til Knud Østergaard, kom nok fra en sådan blanket.

Major S. E. Glahn har til KMDS forklaret, at han ikke ajourførte de blanketter, som han overtog fra Ulrik Schmidt, ligesom han ikke havde tid til at oprette nye.

Han har herudover til auditørrapport forklaret, at MNF helt sikkert var opført på en E 1013-blanket.

Blanketten vedrørende MNF var muligt blandt de 3, som han opbevarede efter den 10. juni 1977 af historiske grunde. Han måtte dog kort tid efter destruere dem.

Oberst Fournais' 2 breve, som er nærmere citeret i afsnit F indeholder oplysninger om bl.a. MNF aktiviteter, holdninger og navne på bestyrelsesmedlemmer.

I brevet af 27. oktober 1971, der omtaler MNF generalforsamling den 26. september 1971, er navne, alder, civil værnepligtstjeneste og profession på bestyrelsesmedlemmerne opgivet. I ét tilfælde er medlemmet betegnet som formentlig maoist. Der er ikke angivet cpr.nr., fødselsdato eller adresser.

For 5 medlemmers vedkommende sluttet med "i øvrigt ukendt".

5. Samling af arbejds papirer.

Som nævnt under afsnit B.a. oprettede S. E. Glahn denne formentlig mindre samling for at følge udviklingen på det for forsvaret kritiske område vedrørende politiske soldater.

⁵⁰ Nej, for efterretningsfolkene havde selv ødelagt bevismaterialet da lokummet brændte. Ikke engang det, mente dommeren, var kritisabelt

I et af de på side 10 nævnte papirer, som blev fremlagt i KMDS, nævnes en tidligere civil værnepligtig, som sidenhen efter ansøgning er overført til militærtjeneste, hvorefter den pågældende i løbet af de nærmeste måneder noteres for flere tilfælde af kritisabel adfærd. Den pågældende er angivet ved navn, cpr.nr. privat adresse og sagsnr. i afdeling IC. Vedkommende har ikke svaret på en henvendelse om at medvirke ved undersøgelsen.

Glahns afløser major Arne Hansen har til auditørrapport forklaret, at han i 1979 intet overtog fra sin forgænger, og han har således ikke før set de 2 arbejdsrapporter, der var fremme i KMDS, eller i øvrigt har kendskab til lignende papirer.

FE har oplyst, at de pågældende papirer ikke findes der.

Det har herefter ikke været muligt at komme længere i undersøgelsen med henblik på at fastlægge omfang og personkreds vedrørende disse optegnelser.

6. FE vurdering af MNF og personer med tilknytning hertil (sagsomslag D).

Dette spørgsmål er ikke nøjere behandlet af KMDS, hvorfor sagsakterne her ikke indeholder detaljerede oplysninger herom.

Af relevant materiale, som er rekvireret i FE kan følgende afsnit i forskellige FE-publikationer til bl.a. forsvarets myndigheder nævnes:

a. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet juli 1970 side 2-3:

Militærnægterforeningen.

Den øgede aktivitet fra Militærnægterforeningens side med hensyn til at uddele propagandamateriale på skoler, sessionssteder og tjenestesteder i forsvaret har foranlediget, at man for det indkaldelsesholds vedkommende, der gav møde ved Hæren den 19 maj 1970, har undersøgt, hvor mange værnepligtige, der umiddelbart før og efter indkaldelsen til Hæren har ønsket at blive overført til aftjening af civil værnepligt.

Af de ca. 5000 mand, der var bestemt til at møde ved Hærens regiment den 19. maj har

23 mand ansøgt om overførelse i perioden 14.-18. maj

64 mand ansøgt om overførelse i perioden 19. maj - 16. juni (ind. læger).

Det kan konstateres, at antallet af ansøgere fordeler sig nogenlunde jævnt på samtlige regimenter, samt at de sjællandske regimenter har den største afgang af værnepligtige til civilt arbejde.

Tjenstgørende værnepligtige, der ønsker overførelse til militærnægtertjeneste, har i enkelte tilfælde til deres underafdelingschefer afleveret forskellige publikationer vedrørende militærnægtervilkår, udgivet af Militærnægterforeningen og Gruppe 31.

Intet indikerer, at Militærnægterforeningen koncentrerer indsatsen mod et enkelt eller enkelte tjenestesteder.

b. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet oktober 1970:

Militærnægterforeningen (MNF).

Ultimo oktober forestod MNF et arrangement benævnt "Aktion 70", som havde til formål at drive en oplysnings- og hvervekampagne i form af plancheudstillinger og uddeling af løbesedler i ialt 24 byer, herunder garnisonsbyer.

Aktionsformen var den traditionelle, medens der har kunnet konstateres en ændring af propagandamaterialets karakter.

Hidtil har man i propagandaen for militærnægter tjeneste fremhævet idealistiske, ideologiske, moralske og pacifistiske motiver, Danmarks medlemskab af NATO og heraf følgende medansvar for "imperialisme" og "Vietnamkrig". Endvidere har man med heldigt resultat søgt at lægge præs på myndighederne i form af søg på at bedre forholdene for militærnægtere.

De nu opnåede forbedrede forhold i form af favorable udstationeringsmuligheder og nægterforskolle til forskel fra lejrophold og skovarbejde har medført, at man i propagandaen nu fremhæver fordelene og det "ubehagelige" ved at være militærnægter. Motivet til at påpege de opnåelige personlige fordele er åbenbar, idet erfaringen viser, at dette øger interessen hos militærnægterremner.

En stigning i antallet af militærnægtere kan således ikke udelukkes.

Den omstændighed, at varigheden af den civile værnepligtstjeneste er 4 mdr. længere end den militære værnepligtstjeneste ofres liden opmærksomhed i propagandaen.

De fra politisk hold fremførte tanker om udelukkende at anvende frivilligt personel i forsvaret, -en ide som MNF ikke ønsker at fremme - har foranlediget foreningen til at overveje, om agitationens mål - at skade forsvaret gennem et voksende antal militærnægtere - kan befordre en for MNF uønsket udvikling.

c. FE kontraefterretningsoversigt året 1970:

3. Militærnægt er foreningen (MNF).

Der er i løbet af 1970 sket en bemærkelsesværdig udvikling indenfor Militærnægterforeningen, idet denne i sidste halvdel af året har omlagt sin propagandalinie.

I lovene for MNF står, at det er foreningens formål at skabe forståelse for og tilslutning til militærnægtelse, samt at bedre forholdene for indkaldte nægtere. I de seneste år er det sidste formål lykkedes i et sådant omfang, at MNF, der tidligere opfordrede til militær nægtelse udfra idealistiske, ideologiske, politiske og pacifistiske motiver, nu med en vis ret kan tillade sig at opfordre til militærnægtelse under påberåbelse af at det er behageligt at være militærnægter. En sådan udvikling må betragtes med megen betænkelighed, idet det nu ikke længere kræves, at folk er engageret i politik, religion eller pacifisme for at blive militærnægtere, men blot er egoistiske, hvilket mange af de unge må formodes at være. Der har i perioden været adskillige eksempler

på, at værnepligtige først har søgt overførsel til militærnægtertjeneste efter indkaldelse til almindeligt værnepligt. Det er ikke konstateret, at disse menneskers motiver har været at genere eller vanskeliggøre administrationen, hvilket lader formode, at hovedparten tager denne beslutning, ikke fordi de har noget imod forsvaret, men fordi det er for anstrengende at være i forsvaret, og det propagandamæssigt er gjort mere attraktivt at være militærnægter.

Militærnægterforeningen har tilfulde forstået at udnytte denne mulighed, og under den af foreningen indførte kampagne i efteråret 1970, der gik under navnet "Aktion 70", er der blevet besøgt 22 byer, fortrinsvis garnisonsbyer, og uddelt 12.000 pjecer i forbindelse med plancheudstillinger.

Umiddelbart efter denne aktion blev der i MNF afholdt ordinær generalforsamling i "Land og Folks" hus i Dr. Tværgade, hvorunder det blev oplyst, at foreningen ønskede at tage sin formålsparagraf og sit fortsatte virke op til debat. De skiftende bestyrelser må i de senere år siges at have et venstreorienteret politisk mål med foreningens virke. Dette har resulteret i, at foreningen er kommet i en lidt uheldig situation, idet den på den ene side gerne ville have så mange militærnægtere som muligt, men på den anden side ikke så mange, at det resulterer i, at Danmark får en hvervet hær.

For at løse disse problemer, blev der nedsat 5 arbejdsgrupper, som hver især skulle komme med forslag. Alle grupper var enige om, at foreningen måtte engagere sig yderligere i det politiske liv, herunder deltage i demonstrationer, således at flest mulige kunne blive oplyst om farerne ved en hvervet hær. Endvidere mente man, at man på militærnægterforskolen måtte have indført undervisning i "ikke-voldsmetoder", hvorved der i den anvendte terminologi forstås undervisning i guerillakrigsførelse til anvendelse ved omstyrtning af det etablerede samfund. En enkelt af grupperne foreslog, at nægterne valgte udstationeringssteder, der omfattede "samfundsvigtige" funktioner (åndssvageforsorg, plejehjem m.fl.) således, at man ved trusler om strejke kunne lægge pres på regeringen, når og hvis spørgsmålet om en hvervet hær skulle afgøres.

MNF havde pr. 23. september 1970 1364 medlemmer, hvilket betyder, at ca. 1/3 af tjenstgørende nægtere er medlem af foreningen (nogle nægtere, specielt de politisk engagerede bliver stående som medlem efter deres hjemsendelse). Det har vist sig, at kontakten med indkaldte nægtere er vanskelig at opretholde, idet disse kun er én måned i nægterlejligheden inden de bliver udstationeret.

Fra foreningens side satsede man på sessionsaktionerne, hvor næsten alle var dækket med uddeling af oplysende materiale, og i løbet af november blev der fra foreningen udsendt et brev til samtlige skoler, hvor man tilbød at holde foredrag om militærnægtelse. Det vides ikke, hvor mange skoler der har reageret på dette tilbud.

I Norge og Sverige samt Vesttyskland er der konstateret infiltration fra politiske militærnægteres side i forsvaret, idet man i militærnægterkredse har etableret begrebet "politisk værnepligt". Dette indebærer, at visse personer i stedet for at melde sig til nægtertjeneste, søger ind i forsvaret for at drive politisk propaganda og nedbrydende arbejde indefra. Denne udvikling er ikke konstateret i Danmark, selvom MNF har etableret samarbejde til disse landes tilsvarende foreninger, formentlig som følge af den lovmæssige baggrund omkring militærnægtelse. F. eks. er det i Norge

besværligt og anstrengende at være militærnægter, medens politisk virksomhed til gengæld indenfor visse rammer er tilladt inden for forsvaret. I Danmark er vilkårene på disse områder ikke helt de samme, og dette får tilsyneladende de unge til at foretrække nægtertjeneste i stedet for infiltration i forsvaret. Truslen om en hvervet hær og en yderligere politisering af MNF kan muligvis ændre situationen.

(MNF har et bredt samarbejde til forskellige venstreorienterede organisationer, herunder DKP, VS, Vietnamkomiteerne og Desertørkomiteen, samt med "Aldrig Mere Krig", som er den organisation, der har oprettet foreningen.)

d. FE kontraetterretningsmæssig aktivitet, januar 1971:

"Aldrig Mere Krig"s brev til militære chefer.

Den 17. december har foreningen "Aldrig Mere Krig", der er en dansk underafdeling af den internationale pacifistorganisation War Resister's International, udsendt et brev til ca. 100 danske militære forlægningsindenhaver alle tre værn. I brevet opfordres de militære chefer til at tage problematikken omkring et ikke-volds forsvar som alternativ kampform op til debat i hele forsvaret. I den forbindelse opfordres de militære tjenestesteder til at abonnere på foreningens blad "Pacifisten". Brevet er holdt i et let truende tone, idet man under alle omstændigheder forventer svar, og i hvert fald begrundelse hvis forslaget afvises.

I de fleste tilfælde er brevet besvaret med en henvisning til Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste⁵¹, som er ansvarlig for tidsskriftindkøb til de værnepligtige. FOV har i mange år haft bladet Pacifisten stående på listen over tidsskrifter, som de

værnepligtige kan få fremlagt i samlingsstuerne, men da de værnepligtige selv bestemmer hvilke tidsskrifter de vil holde, har de militære chefer ingen indflydelse på dette. Det kan oplyses, at der i 1969 var syv militære etableringer som ønskede bladet, og i 1970 fire.

Brevet må opfattes som et første forsøg på at få bestemmelserne vedrørende politisk virksomhed inden for forsvaret, samt reglerne for omdeling af propaganda, sat ud af kraft. Grunden til dette initiativ, er i første række, at der derved åbnes mulighed for større infiltration og dermed mulighed for større negativ påvirkning af de værnepligtige. Foreningen "Aldrig Mere Krig" har med samme grund startet Militærnægterfore-

⁵¹ Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste blev oprettet i sommeren 1941 et led i Folk og Værn debatten for at 'styrke samhørigheden mellem folket og hæren og søværnet'. Under den anden kolde krig udsendtes en lang række gratis propagandaskrifter om militære forhold.

ningen, og dette brev, der lige så godt kunne være underskrevet af Militærnægterforeningen, er et udtryk for ønsket om at skabe grundlag for så mange militærnægtere som muligt, uden at få en hvervet hær. Begge foreninger har en klar politisk linie af venstreorienteret observans.

e. FE kontraetterretningsmæssig aktivitet april 1971:

Militærnægterforeningen.

Den 24. marts udsendte Militærnægterforeningen (MNF) et brev til talsmændene ved forsvarrets institutioner, hvori man gjorde opmærksom på, at den "grundlæggende demokratiske ret" til at blive overført til militærnægtertjeneste efter indkaldelse til aftjening af normal værnepligt ville blive ophævet fra 1. juli 1971. I brevet nævnes intet om, at loven ikke hjemler en sådan mulighed, men der gøres opmærksom på, at MNF vil rejse sagen både i Folketinget og i pressen samtidig med, at man beder de værnepligtige talsmænd om "at tage problemet op til diskussion og give deres mening til kende". Kort tid efter stillede et SF-folketingsmedlem forespørgsel til forsvarsministeren vedrørende problemet, 1 øvrigt indeholder brevet til talsmændene en redegørelse for en forventet udvikling i antallet af nægttere. Der er endnu ikke fremkommet oplysninger om hvorledes foreningen evt. vil følge sagen op.

Et på generalforsamlingen i september 1970 nyindvalgt bestyrelsesmedlem er uden begrundelse pludselig udtrådt af bestyrelsen for MNF. Hændelsen kan ikke tages som udtryk for nogen intern splittelse, men det kan formodes, at vedkommende er af mere ekstremistisk og aktivistisk observans end resten af bestyrelsen, og derfor er gået i protest mod en mere propagandaprægede linie, derfor øjeblikket føres af MNF.

f. FE kontraetterretningsmæssig aktivitet I, september 1971:

Militærnægterforeningen.

Siden Militærnægterforeningen (MNF) i slutningen af 1970 gennemførte den såkaldte Aktion 70, og afholdt generalforsamling har foreningen - bortset fra mere eller mindre rutinemæssige propagandaaktioner - været uden betydende aktivitet. På generalforsamlingen i 1970 blev der lagt op til en forandring af formålsparagraffen for foreningen, men en sådan ændring ses endnu ikke gennemført.

I slutningen af januar 1971 deltog foreningen sammen med 7 andre pacifist- og militærnægter-organisationer fra det øvrige Norden i en militærnægterkonference i Göteborg. På denne konference blev det konstateret, at mulighederne for at nægte militærtjeneste var betydelig bedre i Danmark end i de øvrige nordiske lande, og Danmark blev direkte karakteriseret som liberal og humanistisk, hvad angår militærnægtelse.

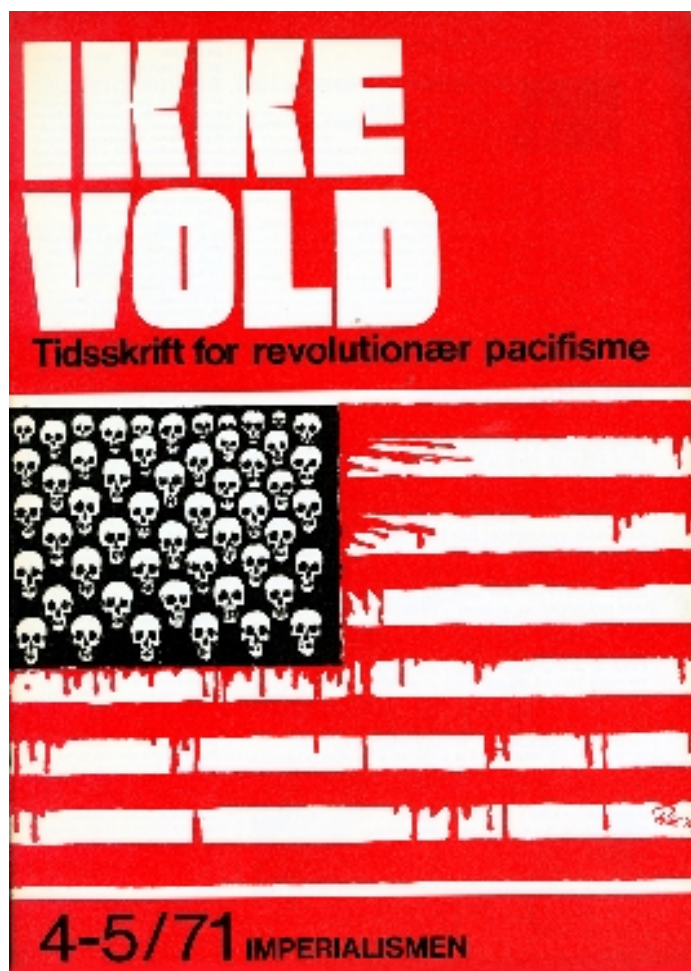
Det blev vedtaget at forsøge denne liberalisme gennemført i de andre lande. Endvidere diskuteredes som et vigtigt punkt oprettelse af såkaldte forskoler for nægttere, hvor specielt Norge var langt fremme. Det springende punkt var undervisningsplanen for en sådan forskole, idet nægterne ønskede obligatorisk undervisning i ikke-voldsmodstand, samt freds- og konfliktforskning. En koordinering af aktiviteterne på dette område skønnedes værdifuldt. En generel debat vedrørende strategien for militærnægterbevægelsen fandt også sted, men bortset fra en erklæring om at betragte

militæret som en del af det samfundssystem militæret bevarer, og som følge deraf opfordre til militærnægtelse ud fra en generel stillingtagen til samfundet, i stedet for at betragte det som en isoleret handling, kom der ikke noget egentlig nyt frem. Konkluderende kan siges at denne nordiske konference resulterede i en beslutning om i fremtiden at lægge større vægt på de politiske motiver for militærnægtelse, en udvikling som ikke kommer overraskende.

Endvidere har MNF i årets løb, ved forskellige lejligheder rettet angreb på forsvarsministeren, bla. da beslutningen om, at overførsel til militærnægtertjeneste kun var muligt i begrænset omfang for allerede indkaldte værnepligtige, via dagspressen blev kendt.

En vægtig grund til stagnation i foreningens virke må søges i det forhold, at antallet af nægttere nu er så stort, og tiden disse nægttere tilbringer i de egentlige lejre så kort, at det er vanskeligt for foreningen overhovedet at komme i kontakt med disse mange nægttere.

Der er derfor i årets løb konstateret en slags omlægning af foreningens virke, således at den nu mere end nogensinde før fremtræder som et rent oplysnings- og serviceorgan, mens grundforeningen Aldrig Mere Krig (AMK) tager sig af de mere politiske aktiviteter. Endvidere er det tilsyneladende foreningens opgave at holde nøje øje med de forholdsregler myndighederne tager overfor militærnægterne, og på propagandistisk basis skride ind når sådanne forhold konstateres. Det skønnes ikke, at foreningens medlemstal tilnærmelsesvis er steget i takt med antallet af nægttere, på grund af de før omtalte kommunikationsvanskeligheder, (antallet af medlemmer skønnes at ligge på ca. 17507). (SIC!) (Sidste år ved samme tid var det ca. 1500) og det har medført visse

økonomiske vanskeligheder, der især er kommet til udtryk i den manglende udgivelse af foreningens blad "Nægterbulletin", der i dag i praksis må siges at være ophørt, hvorimod AMK's medlemsblad "Ikke-vold" (tidligere "Pacifisten") har fået en ansigtsløftning, og nu fremtræder i særdeles tiltalende tryk og med et indhold, der er betydeligt mere vidtrækkende end blot for et internt medlemsblads mere private udgydelser. F. eks. er der jævnlig artikler om "amerikansk imperialisme", forskellige befrielsesfronter i U-landene og guerillakrigsførelse. Undertitlen på bladet er da også "Tidsskrift for revolutionær pacifisme"⁵², og bladet må i dag betragtes som et rent venstreorienteret politisk tidsskrift på linie med Politisk Revy⁵³ og andre.

På AMK's årsmøde, der afholdtes i Århus den 7-8 maj 1971, blev der vedtaget nyt principprogram for foreningen, og som det hedder i referatet: "Der var en bevidst tendens til at give AMK en tydelig venstredrejning bort

fra den privatpacifistiske humanisme hen mod en klarere samfundskritisk analyse og politisk stillingtagen - et valg for de undertrykte mod undertrykkerne".

Tendensen er formodentlig derfor således, at AMK i fremtiden vil fremtræde som den forening, der principielt og politisk agiter er for afskaffelsen af det danske forsvar, medens MNF mere vil få karakter af et oplysnings- og serviceorgan under AMK, idet foreningen dog også formentlig kommer til at varetage nægternes faglige og administrative interesser.

⁵² Dette nummer af Ikke-vold udkommer samtidig med at livstidsdommen til Løjtnant William Calley for massakren i My Lai 4 omstødes af daværende præsident Nixon. Benådningen fører til store demonstrationer i Washington.

⁵³ Kulturradikalt og venstreorienteret ugeblad der udkom 1963-1986.

I weekenden den 26-27 september afholdt MNF generalforsamling, men ifølge de oplysninger, der indtil nu er fremkommet, foregik der overhovedet intet på denne generalforsamling, som vil kunne forrykke den ovenfor skitserede udvikling, Såvidt vides skete der ingen ændringer i den bestående bestyrelse, bortset fra at denne blev kollektiv, forstået på den måde, at den der tager telefonen også er formand.

Det kan antages, at den politiske indflydelse i såvel AMK's som MNF's bestyrelser deles mellem kommunister og vestresocialister med de sidst nævnte som førende elementer.

MNF har nu etableret oplysningskontorer i 6 byer nemlig:

København: Thorsgade 79, Kbh. N (samtidig hovedkontor for AMK).

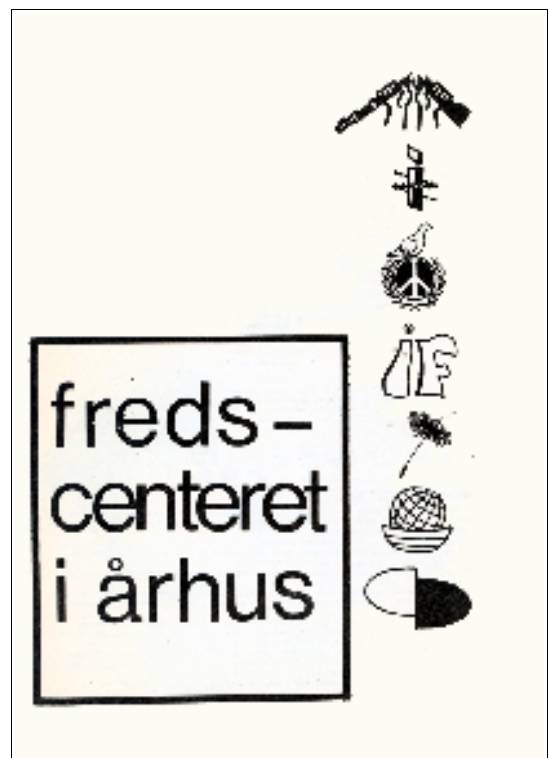
Århus. Vestre Allés Kasernebygning, (tilholdssted for adskillige organisationer)⁵⁴.

Ålborg; Louisegade 3, (AMK's lokalekontor).

Esbjerg
Holstebro
Randers

Sluttelig skal der gøres opmærksom på, at det må betragtes som meget overdrevet, når MNF påstår, at 20% af de indkaldte i år vil nægte militærtjeneste. For første halvdel af året var procenten 11,7% og der er ingen indikationer af, at dette tal på årsbasis vil overstige max. 13 %.

Der er ved tidligere lejligheder gjort rede for tilstanden - hvad angår militærnægtere - i bla. Sverige, Norge og Tyskland, og sagt generelt er det karakteristisk for disse lande, at en del af de potentielle nægttere er gået ind i forsvaret for at aftjene, hvad de selv betegner som deres politiske værnepligt, hvilket skal forstås som et forsøg på

54 Fredscenteret i Århus oprettet 1970. Blandt de tilknyttede organisationer var Aldrig mere Krig, Amnesty International, Fredsbiblioteket, Internationalt Forum, Militærnægternes Oplysningskontor, NOAH, OOA, og Venskabsforeningen Danmark-Kina.

at underminere forsvaret indefra. En lignende udvikling er konstateret i Holland...⁵⁵

Der er fortsat ingen indikationer af, at en bevidst politisk infiltration i det danske forsvar finder sted, eller at det i øvrigt i større omfang har været forsøgt, men muligheden kan ikke udelukkes, specielt hvis reglerne for militærnægtelse strammes, eller mulighederne for politisk virksomhed indenfor forsvaret bliver større.

g. FE kontraefterretningsoversigt for 1971.

2.Nedbrydende virksomhed rettet mod forsvaret.

Som følge af andre for Danmark nært forestående og vigtige afgørelser har aktiviteten mod NATO og forsvaret været ringe og må nærmest siges at have været dalende siden den foregående rapportperiode. De i årets løb konstaterede hærværksaktioner og våbentyverier har - så vidt vides - ikke politisk baggrund. Soldaterbladet BASSEN er udkommet to gange i 1971 og ved enkelte lejligheder forsøgt uddelt på og ved kaserner og andre militære forlægninger. Enkelte tilfælde af telefonbomber er konstateret i forbindelse med vesttyske troppers øvelsesvirksomhed i Jylland. Antallet af militærnægtere er i fortsat stigning, og i forbindelse med beslutningen om at indskrænke mulighederne for overførsel fra almindelig værnepligt til militærnægtertjeneste efter indkaldelse kom det til en enkelt demonstration, samt forsøg på at få talsmændene ved de militære etableringer til at gå imod denne beslutning. De grupper indenfor militærnægterne, der har forsøgt at udnytte bevægelsen politisk, synes at være i stagnation, og uden den indflydelse de havde for blot et par år siden. Det formodes, at en væsentlig del af militærnægterne i dag udgøres af de såkaldte bekvemmelighedsnægtere.

h. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet I, januar 1972.

Militærnægterne.

De totale tal for antal militærnægtere e m.v.for 1971 foreligger nu

	1970	1971
..... Tjenstdygtige nægttere i % af tjenstdygtige værnepligtige	9,1	16,4 *

* (heri dog også inkluderet udskrevne CF-værnepligtige).

Betragter man disse tal for det samlede antal "nægtere" pr. år, fremgår det, at stigningen i % årligt fra 1967 til 1970 stort set har ligget på ca. 50%, men fra 1970 til 1971 er nærmere de 85%. Betragtes 1971 særskilt, kan der konstateres en let stagnation i antallet af nægttere, idet tallet for første halvdel af 1971 var 1450, mens det for anden halvdel af 1971 kun var 2519. Tallet af værnepligtige, der efter indkaldelse til normal værnepligt blev overflyttet til nægtertjeneste udgjorde for hele året 465, hvor det for 1970 var ca. 300.

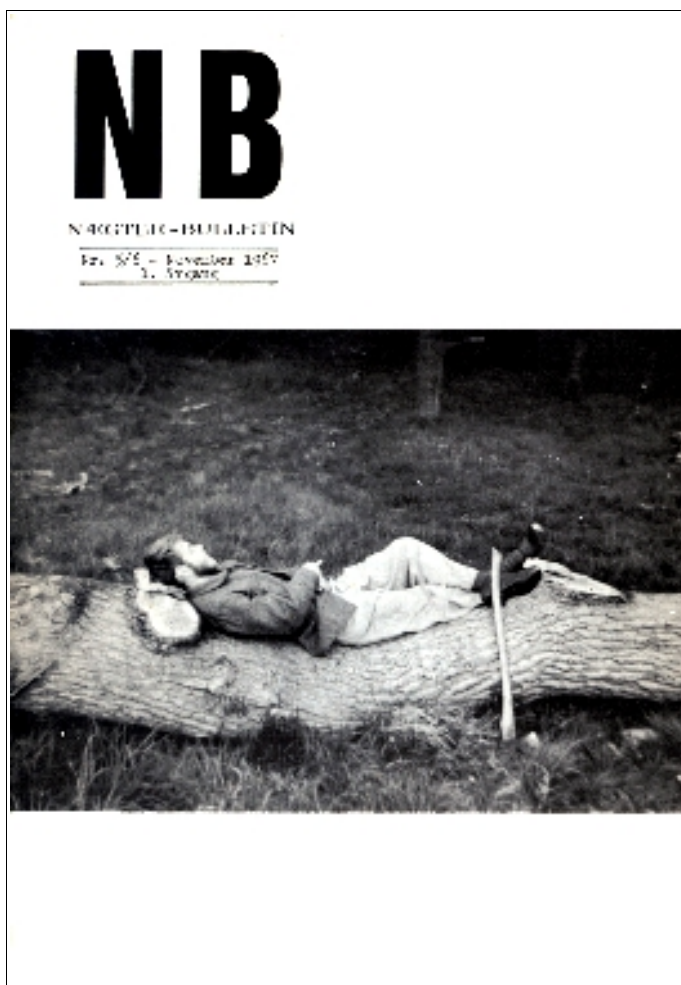
⁵⁵ I Holland blev militærnægterorganisationen Bond voor Dienstplichtigen oprettet i 1967.

Militærnægterne omfatter i dag stort set 4 forskellige grupper:

- 1. De klart formulerede politiske nægttere.*
- 2. De "sociale tabere" som er i aggressiv og psykologisk betinget opposition til samfundet.*
- 3. Bekvemmelighedsnægttere.*
- 4. De religiøse og pacifistiske nægttere.*

Det vides ikke, hvordan de enkelte grupper fordeler sig i det totale billede, men der er visse indikationer på, at det fortrinsvis er gruppe 2 og i særlig grad gruppe 3, der er i vækst.

I januar har dagspressen bragt meddelelser om alvorligt hærværk både på Kompedallejren og Gribskovlejren, og det kan formodes, selvom der ikke foreligger beviser, at militærnægttere og MNF står bag. Det er hovedsagelig personer fra gruppe 2, der opholder sig i lejrene, og denne gruppe kan erfaringsmæssigt let blive udnyttet.

I FE kontraefterretningsoversigt for 1972:

Forsvaret.

Egentlige angreb mod NATO og for svar et er kun forekommet i ringe omfang, men artikler i aviser og tidsskrifter indikerer, at venstreekstremistiske grupper i øget omfang agiterer for infiltration i forsvaret. En sådan lader sig også konstatere, men endnu ikke i et omfang, som giver anledning til bekymring. En forværring af dette forhold i løbet af 1973 forventes ikke, idet nægtelse af militærtjeneste fortsat indeholder betydelige personlige fordele.

Militærnægtertallet er for første gang siden midten af tresserne i procentuel tilbagegang, men det er for tidligt at drage nogen konklusion heraf. Antallet af såkaldte bekvemmelighedsnægttere skønnes stigende, medens Militærnægterforeningens indflydelse på antallet af nægttere synes i tilbagegang. Personelreduktioner i forsvaret har til en vis grad modvirket den trussel mod beredskabet, som antallet af militærnægttere har udgjort.

Soldaterbladet BASSEN udkom som i 1972 (SIC!) to gange i årets løb med deraf følgende sager vedrørende ulovlig uddeling. Der synes fra DKU (Danmarks kommunistiske Ungdom) side at være en aktion i gang for at få restriktionerne vedrørende udde-

ling af reklame- og agitationsmateriale slettet fra Grundbogen for Hærens Menige. I øvrigt forventes *BASSEN* udgivet hyppigere i 1973 som følge af anti-NATO propagan-
daen.

k. Kontraefterretningsmæssige forhold i 1973:

Militærnægterne.

De samlede militærnægtertal for 1972 viser, at i alt 4494 personer ønskede at blive overført til Civilt Arbejde, heraf 860 til Civilt Arbejde/Civilforsvaret. Totalt giver dette en nægterprocent på 12,9, hvilket er en nedgang i forhold til 1971, hvor det samlede antal militærnægtere var 4200⁵⁶ eller 14,9%. Det er således første gang siden begyndelsen af tresserne, at der kan konstateres en procentuel nedgang i antallet af militærnægtere. Det er dog for tidligt at udtale sig om, hvorvidt denne nedgang skyldes tilfældige årsager eller er en indikation på en begyndende udvikling.

L. Kontraefterretningsmæssige forhold dateret 17. januar 1974:

"Politisk værnepligt".

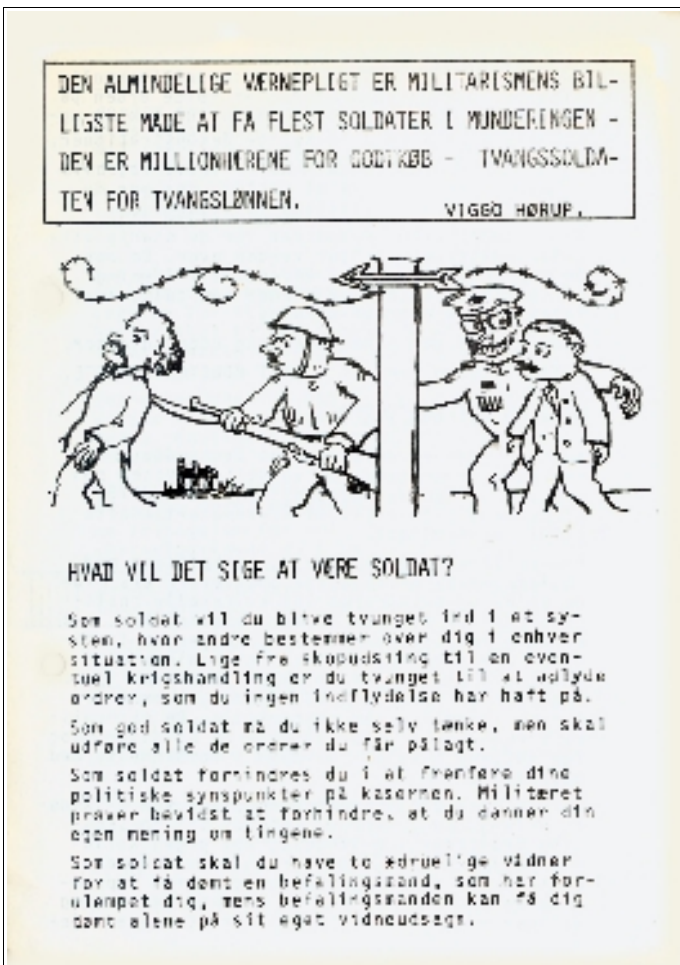
Ved et rekrutkompagni ved Kongens Jydske Fodregiment har en værnepligtig 28 dage efter mødet ved Forsvaret ansøgt om overførsel til civilt arbejde.

Under behandling af ansøgningen har kompagniet konstateret, at den pågældende har udført ulovlig agitation med henblik på bl. a. at hverve nægttere. Den pågældende har åbent erkendt, at formålet med hans ophold ved Forsvaret udelukkende var af politisk art, idet han var pålagt at foranledige så megen uro som muligt.

Da han imidlertid ikke havde haft held med sin virksomhed, søgte han nu selv om at blive overført til civilt arbejde.

m. FE SIKNYT, januar kvartal 1976:

Gengiver en pjece, der udgives af Radikal Ungdom mod militærtjeneste og med henvisning til at søge yderligere oplysninger hos Militærnægterforeningen⁵⁷.

DEN ALMINDELIGE VÆRNEPLIGT ER MILITARISMENS BILLIGSTE MADE AT FÅ FLEST SOLDATER I MUNDRENGEN - DEN ER MILLIONERNE FOR GODTÆBB - TVANGSSOLDATEN FOR TVANGSLØNNEN. VIGGO HØRUP.

HVAAD VIL DET SIGE AT VÆRE SOLDAT?

Som soldat vil du blive tvunget ind i et system, hvor andre bestemmer over dig i enhver situation. Lige fra skopudsning til en eventuel krigshandling er du tvunget til at udføre ordrer, som du ingen indflydelse har haft på.

Som god soldat må du ikke selv tænke, men skal udføre alle de ordrer du får pålagt.

Som soldat forhindres du i at fremsætte dine politiske synspunkter på kasernen. Militæret prøver bevidst at forhindre, at du danner din egen mening om tingene.

Som soldat skal du have to ædruelige vidner for at få dem en befalingsmand, som har forulmpet dig, mens befalingsmanden kan få dig demt alene på sit eget vidneudsagn.

56 Læs: 4443 som der står i afsnit h. FE kontraefterretningsmæssig aktivitet I, januar 1972.

57 Udateret pjece på hele fire A5 sider. Helt fint at få den dateret. Dette er den eneste kendte pjece RU har udgivet i denne periode om værnepligt.

DEN ALMINDELIGE VÆRNEPLIGT ER MILITARISMENS BILLIGSTE MADE AT FA FLEST SOLDATER I MUNDERINGEN - DEN ER MILLIONHÆRENE FOR GODTKØB - TVANGSSOLDATEN FOR TVANGSLØNNEN. VIGGQ HØRUP.

HVAD VIL DET SIGE AT VÆRE SOLDAT?

Som soldat vil du blive tvunget ind i et system, hvor andre bestemmer over dig i enhver situation. Lige fra skopudsning til en eventuel krigshandling er du tvunget til at adlyde ordrer, som du ingen indflydelse har haft på.

Som god soldat må du ikke selv tænke, men skal udføre alle de ordrer du får pålagt.

Som soldat forhindres du i at fremføre dine politiske synspunkter på kasernen. Militæret prøver bevidst at forhindre, at du danner din egen mening om tingene.

Som soldat skal du have to ædruelige vidner for at få dømt en befalingsmand, som har forulempet dig, mens befalingsmanden kan få dig dømt alene på sit eget vidneudsagn.

Som soldat må du rette dig efter militærpolitiet. De trænes ikke bare i at holde orden på soldaterne i toget søndag aften. De trænes og så til indsats imod folkelige demonstrationer

Som soldat deltager du i NATO-forsvaret, hvis opgave er at forsvare et system, der gør de rige rigere, og de fattige fattigere.

Som soldat har du medansvar for de stadig stigende rustningsudgifter verden over. De penge var betydelig bedre anvendt til løsning af konfliktskabende problemer som sult, analfabetisme og overbefolkning.

Generalerne kan ikke lave krig uden soldater. - Gør ligesom hver 5.

- NÆGT MILITÆRTJENESTE.

HVAD ER ALTERNATIVET?

I stedet for at deltage i et fremmedgørende, ressourceforbrugende og voldeligt system som militæret, kan du nægte militær værnepligt og blive overført til militærnægtertjeneste (civil værnepligt).

Som militærnægter bliver du beskæftiget med en lang række almindelige opgaver. F.eks. kan du blive udstationeret ved kulturelle institutioner som teatre, museer, biblioteker, ved sociale institutioner eller hjælpeorganisationer. Her udfører du virkeligt meningsfuldt arbejde i stedet for soldatertjenesten. Tjenestetiden er for tiden 12 måneder, hvoraf den første foregår på en nægterskole. De økonomiske forhold er ens for nægttere og soldater, dog for nægttere betales huslejen i forbindelse med udstationering.

Du kan også aftjene din værnepligt som u-lands-frivillig. Du bliver da udsendt til forskellige projekter i u-landene, som organisationen Mellempfolkeligt Samvirke administrerer. Dette er en virkelig god mulighed for i praktisk samarbejde med den 3. verdens befolkning at løse nogle af dens problemer. En sådan tjeneste varer to år. I hele perioden får du vederlag som u-landsfrivillig. Hvis først du har startet aftjeningen af den militære værnepligt, kan du ikke overføres til denne form for civilt arbejde.

SÅDAN NÆGTER DU MILITÆRTJENESTE:

For at nægte militærtjeneste skal du udfylde en begæring, som skal indeholde ønsket om fritagelse for militærtjeneste og som begrundelsen herfor skal mindst indeholde udtrykket: "Militærtjeneste af enhver art strider mod min samvittighed".

Denne begrundelse kan omfatte alle politisk-etiske eller religiøse årsager til militærnægtelse. Endvidere skal begæringen være underskrevet af to vittighedsvidner.

n. FE SIKNYT, juli kvartal 1976:

Militærnægterforeningens nye strategi

I Militærnægterforeningen (MNF) tidsskrift "NÆGTER-BULLETTIN" nr. 2, JUN1976, beskrives i en leder de grundlæggende ideer for den nye politik og strategi, som foreningens ledelse har udformet.

Behovet for en ændring er opstået som følge af forsvarets ændrede personelstruktur, der har øget antallet af professionelle soldater. For at nå det mål, som altid har været MNF's: "Nedbrydning af det militære magtapparat", erkender MNF's ledelse nu åbent, at man vil benytte nye midler og metoder. Bla. som det fremgår af den her viste avisartikel, vil man opfordre sine medlemmer til at gå ind i forsvaret for at nedbryde dette indefra.

Hvor mange medlemmer af MNF, der eventuelt vil følge opfordringen til at arbejde undergravende indenfor forsvaret, er

Har du ikke været på session, skal du helst 8 dage før mødet på denne indsende begæringen om fritagelse for militærtjeneste til den udskrivningskreds du tilhører.

Denne pjece er udgivet af Radikal Ungdoms Landsforbund, Nørregade 28, 1165 København K.

Jeg ønsker oplysninger om militærnægtervilkår

Jeg ønsker begæring om overflyttelse til "civil værnepligt

Jeg ønsker RU' s sikkerhedspolitisk program Jeg ønsker oplysninger om Radikal Ungdom

Navn

Adresse

Postnr. By

Skal du på session nu, kan du tage let på selve sessionsbehandlingen, idet du også efter sessionen kan indsende begæring om aftjenelse af civil værnepligt. På sessionen har du ikke pligt til at svare på noget som helst.

Har du været på session, indsender du begæringen inden du skal møde på en kaserne, og du vil da blive indkaldt til en ny session.

Hvis du har aftjent den militære værnepligt, kan du nægte ved at indsende begæring til udskrivningskredsen om slettelse af lægdsrullen.

Oplysninger om militærnægtervilkår m.m. får du ved henvendelse til:

Militærnægterforeningen, Thorsgade 79, 2200 København N. Tlf. (01) TA 145. Kontortid: onsdag-torsdag kl. 18-20.

Oplysninger om aftjening af værnepligt som u-landsfrivillig får du ved henvendelse til: Mellempfolkeligt Samvirke, Hejrevej 38, 2400 København NV. Tlf. (01) 10 60 00.

Begæring om overflyttelse til civil værnepligt får du ved at udfylde nedenstående kupon,

Klip denne kupon ud, stop den i en kuvert,

og i ndsend den ti l :

RADIKAL UNGDOM NØRREGADE 28 1165 KØBENHAVN K.

vanskeligt at forudsige.

Det er imidlertid allerede nu en kendsgerning, at der medio 1976 er adskillige personer, som søger ind i forsvaret for at aftjene værnepligt til trods for, at de allerede tidligere har aftjent en del af deres civile værnepligt.

Det er indlysende, at tilstedeværelsen af sådanne personer i forsvaret udgør en sikkerhedsrisiko, såvel på grund af deres erklærede hensigter om, at drive undergravende virksomhed som den kendsgerning, at pågældende personers loyalitet over for forsvaret ifølge sagens natur må antages mindre end loyaliteten overfor den organisation, de tilhører.

Førstnævnte risiko medfører en optrapning af bla. tidligere kendte aktiviteter som uddeling af propagandamateriale, ensidig udnyttelse af samarbejdsordningen samt mistænkeliggørelse af forsvarets mål samt af foresattes dispositioner. Sidstnævnte kan bla. medføre, at pågældende person må anses for i særlige tilfælde at være rede til at prisgive militære oplysninger, som de sidder inde med fra deres tjenestested. I den forbindelse kan det oplyses, at MNF er tilknyttet Samarbejdsudvalget mod NATO.

På en generalforsamling afholdt den 26 SEP 1976 vedtog Militærnægterforeningen at tage navneforandring til "Militær- og Nægterforeningen " (MNF), og samtidig blev formålsparagraffen ændret, således at den nu dækker både militærnægter- og soldaterorganisationsarbejdet. Ændringerne skal senere bekræftes på en ekstraordinær generalforsamling. Af foreningens egne ideer fremgår det, at dér vil blive optaget kontakter til venstrefløjspartierne og fagbevægelsen for at skabe samling og et samarbejde om den ny strategi.

Der vil i næste nummer af SIKNYT blive givet en fyldestgørende redegørelse for MNF's ny strategi og de mulige konsekvenser for danskforsvar.

Med et hidtil uudnyttet potentiel og en bebudet opprioritering af arbejdet i forsvarregi må de sikkerhedsmæssige aspekter imidlertid allerede nu betragtes med alvor.

Den ovennævnte avisartikel (fra BT den 4. august 1976) citerede en talsmand fra en militærnægterskole, idet talsmanden angiveligt skulle have opfordret militærnægtere til at aftjene værnepligt "for at nedbryde militarismen indefra".

o. FE SIKNYT, oktober kvartal 1976.

har et længere afsnit om undergravende virksomhed inden for forsvaret. Om MNF hedder det blandt andet:

Undergravende virksomhed indenfor forsvaret.

....Med udgangspunkt i blå. de aktiviteter med undergravende sigte, som i øjeblikket finder sted indenfor hæren, og en i AUG 76 udsendt pjece med titlen "BLIV POLITISK SOLDAT" vil der i det efterfølgende blive redegjort for den aktuelle undergravende virksomhed inden for forsvaret.....

I 1967 oprettedes Militærnægterforeningen (MNF) som en selvstændig "fagforening" for nægttere. I formålsparagraffen var anført "at modarbejde militarismen og arbejde for at skabe forståelse for og tilslutning til militærnægtelse" samt "virke for forbedring

af militærnægternes kår". Samarbejdet med AMK fortsatte med fælles lokaler, sessionssektioner, foredragsholdere m.v. Organisationens virksomhed nåede sit højdepunkt i sidste halvdel af 1974, hvor 21% af det udskrevne mandskab valgte militærnægtertjeneste. Siden er antallet af nægttere faldet, og foreningens ledelse har derefter erkendt, at den dengang planlagte strategi er slået fejl blå. som følge af for svarets ændrede personelstruktur, der har øget antallet af professionelle soldater.

Da Militærnægterforeningen på en generalforsamling den 26. SEP 1976 vedtog at tage navneforandring til "Militær- og Nægterforeningen " og samtidig ændrede sin strategi, var der tale om intet mindre end et brud med 50 års policy indenfor militærnægter arbejdet. Foreningen bragte sig samtidig i modstrid med basisorganisationen Aldrig mere Krig's øjeblikkelige holdning til forsvaret.

Set ud fra et sikkerhedsmæssigt synspunkt har de liberale regler for at kunne blive militærnægter hidtil haft betydning for forsvaret i den forstand, at visse elementer indenfor militærnægterbevægelsen ikke har udnyttet muligheden for at udøve undergravende virksomhed indenfor forsvaret i fuldt omfang.

IKKEVOLD

FORUM FOR REVOLUTIONÆR IKKEVOLDSKAMP

NR. 4 JUNI 1975

TENANTHUS:

ARHUNDREDETS VÅBENLANDDEL

NEJ TIL

NATO-FLYBØDET

Den danske regering har besluttet at indføre et flybød mod NATO-fly. Dette er en meget alvorlig beslutning, som vil have store konsekvenser for den danske forsvarspolitik. Det er vigtigt at være opmærksom på de mulige konsekvenser af denne beslutning.

Den danske regering har besluttet at indføre et flybød mod NATO-fly. Dette er en meget alvorlig beslutning, som vil have store konsekvenser for den danske forsvarspolitik. Det er vigtigt at være opmærksom på de mulige konsekvenser af denne beslutning.

Den danske regering har besluttet at indføre et flybød mod NATO-fly. Dette er en meget alvorlig beslutning, som vil have store konsekvenser for den danske forsvarspolitik. Det er vigtigt at være opmærksom på de mulige konsekvenser af denne beslutning.

58 Manglende stavekontrol.
59 Læs våbenfabrikker.
60 Mangler dokumentation.

Også basisorganisationen AMK har gennem de seneste år ændret holdning til en mere militant retning, idet organisationen har udviklet sig fra et grundlag af pascifisme⁵⁸ og ideer om ikkevolds-forsvar til det nuværende idégrundlag, som AMK selv kalder "revolutionær ikkevoldskamp". AMK, der i øvrigt har gjort sig bemærket ved en række aktiviteter rettet mod forsvaret udefra, er uenig i MNF's nye strategi; selvom nægterbevægelsen har slået fejl. AMK har tilkendegivet, at organisationen har til hensigt at infiltrere de civile industrifirmaer⁵⁹, som får kontrakter i forbindelse med bygning af F-16 flyet. Det er i den forbindelse udtalt⁶⁰, at organisationen ikke udelukker anvendelse af sabotage, i den udstrækning dette middel er i overensstemmelse med AMK's "ikkevolds-princip", d.v.s. ikke medfører skade på menneskeliv.

MILITÆRNÆGTERFORENINGENS NYE STRATEGI.

Medio 1976 fremkom de første forlydender om, at Militærnægterforeningens ledelse havde erkendt, at foreningens hidtidige policy var slået fejl, og at den ønskede afmatning af tilgangen af personel til forsvaret ikke havde haft den tilsigtede virkning, hovedsagelig på grund af forsvarets ændrede personelstruktur og det dermed øgede antal af professionelle soldater. Organisationens medlemmer opfordredes derfor til at gå ind i forsvaret og undergrave dette indefra. På en generalforsamling den 26 SEP 1976 vedtog organisationen at ændre sit navn til "Militær- og Nægterforeningen " (MNF), og samtidigt ændredes formålsparagraffen således, at den nu dækker både militærnægter- og soldater organisationsarbejdet. Ændringen blev senere bekræftet på en ekstraordinær generalforsamling.

Der omtales desuden 2 pjecer dels fra MNF med opfordring til enten at blive politisk soldat eller militærnægter, dels fra Kommunistisk Forbund Marxister-Leninister (KFML) med titlen: "Politisk magt vokser ud af geværløbet".

Endvidere gennemgås pjecen "Bliv Politisk Soldat", der er udgivet af en anonym arbejdsgruppe, der kalder sig Antimilitaristisk Arbejdsgruppe.

FE anfører herom:

Arbejdsgruppen består af folk fra venstrefløjen, der er eller har været soldater i det danske forsvar. Der er således tale om folk, som kender forsvaret indefra - og ikke om teoretiserende militærnægtere.

Det fremføres, at det af sikkerhedsmæssige hensyn er besluttet at forblive anonyme og uden angivelse af ansvarshavende redaktør. Et forhold, der i øvrigt medfører, at pjecen i henhold til gældende bestemmelser ikke kan fremlægges på militære tjenestesteder, uanset at omslagets bagerste inderside er mærket "hustryk" og med angivelse af tlfnr.

FE er bekendt med, at "Antimilitaristisk Arbejdsgruppe " er stiftet i juli måned 1976 af en gruppe venstreekstremister med baggrund i fraktioner, som er tilsluttet "Samarbejdsudvalget mod NATO".....

Pjecens indhold: L

MÅLSÆTNING

I pjecens indledning fremføres den endelige teoretiske målsætning således: "Det er netop kontrollen over de regulære væbnede styrker, som er afgørende i en revolutionær situation. For at arbejderklassens sejr skal være mulig fordres, at store dele af militærapparatet sættes ud af funktion, ved at soldaterne nægter at lade sig anvende i borgerskabets tjeneste og i stedet slutter sig til arbejderklassens retfærdige kamp imod undertrykkelse og udbytning".

2. STRATEGI

Som et led i foreningens nye strategi opfordres medlemmer/sympatisører til at yde en aktiv indsats ved at aftjene værnepligt på de mest hensigtsmæssige tjenestesteder med henblik på herfra at skade forsvaret mest muligt. Denne aktionsmåde benævnes "aftjening af politisk værnepligt".

5. VURDERING

Sammenfattende kan det siges, at pjecen "BLIV POLITISK SOLDAT" er det hidtil mest konkrete eksempel på danske venstreekstremistiske gruppers koordinerede planlægning af undergravende virksomhed rettet mod det danske militære forsvar og udført af " antimilitarister ", der placerer sig indenfor forsvaret.

SAMMENFATTENDE VURDERING

Initiativtagerne til de aktiviteter med undergravende sigte, som det sidste halvår har fundet sted indenfor hæren, har i valg af emner, midler og metoder i forhold til tidligere lagt en forholdsvis høj "faglig" standard for dagen.

Hvad angår selve udførelsen, tegner der sig - bortset fra god koordination af aktiviteterne - derimod et mere varieret billede strækkende sig fra det ensidige, primitive til det usædvanligt velskolede, hvad angår møde- og debat teknik. Virkningerne af aktiviteterne har følgelig varieret fra direkte irritation til anerkendelse fra de andre værnepligtige.

Hvorvidt det lykkes Antimilitaristisk Arbejdsgruppe at komme til at fungere efter hensigten er vanskeligt at forudsige..

Tilsyneladende allerede nu er en reaktion på vej fra dele af de store grupper, som ønsker tjenesten afviklet på en reel måde. Alligevel må de sikkerhedsmæssige aspekter ved MNF's bebudede indsats i forsvaret sammenholdt med kendskabet til Antimilitaristisk Arbejdsgruppes tværsocialistiske sammensætning og organisatoriske tilknytning medføre, at emnet må betragtes som værende alvorligt.

En imødegåelse/neutralisering af virkningerne af foreningens indsats vil stille øgede krav til ledere på alle trin.

FE vurderer, at pjecen i den nærmeste fremtid vil komme til at fungere som en slags bibel/drejebog for visse organisationer, og, at MNF ville blive den navngivne officielt kendte organisation bag begrebet "politisk værnepligt".

p. Afhøringer.

Til auditørrapport er der afgivet følgende forklaringer om militærnægterne:

Oberst Erik Fournais:

I 1970-71 enedes han med sine chefer om, at arbejdet med yderliggående organisationer - herunder formentligt også MNF - skulle overgå til PET. Militærnægterne betød i øvrigt meget lidt for FE arbejde. Personligt har emnet aldrig interesseret ham.

Kommandørkaptajn Erik Harder, chef for B afd./C 2 af d.:

Han mener, at det dengang var PET, der behandlede sager vedrørende militærnægtere.

Oberstløjtnant Mogens Schwalbe:

Det var politiet, der tog sig af militærnægtere⁶¹.

61 Alle gradbøjer sandheden. Han [forsvarsminister Hans Hækkerup (S)] var ikke bekendt med en FE

Kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt:

Han blev i 1969 i FE sat på det nye sagsområde "nedbrydende virksomhed", der var meget omtalt på denne tid, idet der havde været mange episoder både i udlandet og herhjemme med offentlig uorden f.eks. på universiteterne. Det skulle vurderes, om danske organisationer var infiltreret eller styret af Warszawapagten.

Selvom han på dette tidspunkt ikke selv opfattede militærnægterne som et problem, fik han det modsatte at vide, idet deres antal steg kraftigt, ligesom der af en general, hvis navn er glemt, under et møde blev sagt, at militærnægterne kunne være styret "østfra".

Herefter blev MNF virke inddraget under kategorien "mistanke om nedbrydende virksomhed". Han fulgte derefter med i militærnægternes blade og lignende.

Hans analyser blev nedskrevet i FE oversigter, ligesom han forfattede FE interne notater om MNF, indtil han fratrådte sin stilling.

Han måtte undertiden hive ældre officerer ned på et realistisk niveau, når talen faldt på militærnægtere.

Han har aldrig selv rekvireret lister med navne på militærnægtere, idet sådanne var helt uinteressante for hans arbejde. Navne var kun interessante, hvis de gik igen i de forskellige organisationer.

Major S. E. Glahn:

Da han i 1973 overtog Ulrik Schmidts sagsområde interesserede han sig for ekstremistorganisationer. Enkeltpersoner var ligegyldige. Det var dog tankevækkende, at nogle personer var gengangere i flere organisationer.

Så vidt han husker, var MNF ikke særlig interessant i begyndelsen af 1970-erne, bortset fra, at der generelt var en vis frygt for, at foreningens tanker skulle få for stor udbredelse blandt de unge. I 1973 blev foreningen dog medlem af Samarbejdsudvalget mod NATO og dermed under mulig indflydelse af f.eks. DKP, der var kendt for at kunne manipulere med andre grupperinger og enkeltpersoner.

Et andet medlem af Samarbejdsudvalget var Internationalt Informationcenter, der ligeledes generelt modarbejdede forsvaret.

Da han tiltrådte medio 1973 var der ikke længere nogen meddeler i foreningen. Omkring 1976 skiftede MNF og andre modstandere af forsvaret kurs, idet man nu støttede aktiviteter, der indefra kunne nedbryde forsvaret. Der blev af en venstrefløjsgruppe udgivet en pjece "Bliv Politisk Soldat", ligesom andre modstandere var temmelig åbenmundede. Konklusionen hos venstrefløjen var nu, at passiv militærnægtelse kun ville føre til en professionel hær. Han kan i dag ikke huske navne på ledende militærnægtere.

IC-sekretariatslederen:

notits fra februar 1989, hvor MNF betegnes som »nærmest et servicekontor for venstreorienterede aktivister«. Notitsen viser ifølge MNF, at FE har overvåget militærnægtere indtil 1989. /ritzau/ Efterretningstjeneste undgår undersøgelse. Kristeligt Dagblad 20. august 1999.

Han hørte som regionsofficer ude på tjenestestederne en del snak om militærnægterne og deres antal.

Som sekretariatsleder hørte han også militærnægterne omtalt. Nogle af dem gik ind i forsvaret og var til besvær. Han husker udtrykket "politisk soldat". Det var navnlig medlemmer af DKU, der kunne blive interessante. Personligt har han dog aldrig beskæftiget sig med emnet. Han anså det for at være et lokalt problem for nogle tjenestesteder. Emnet har ham bekendt aldrig været oppe under ministerbesøg eller ved lignende lejligheder.

Kaptajn Henri Birch:

Han mener ikke, at militærnægterne havde den store interesse for FE, eller at de blev betragtet som et problem.

Han forestod i øvrigt fra 1970-71 redigeringen af FE oversigter som f.eks. SIKNYT.

Oberst Marius Sund:

Som chef interesserede han sig umådeligt lidt for militærnægtere.

Han husker nu kun, at der i begyndelsen af 1970-erne var en vis bekymring for stigningen i antallet af militærnægtere og for, at der vist nok i 1976 skete en drejning således, at man nu prøvede at sabotere forsvarets effektivitet indefra f.eks. ved at misbruge talsmandsordningen.

Kontorchef Peter Ilsøe:

Han kan huske, at militærnægternes stigende antal optog FE, og at man måtte være opmærksom på, om militærnægterne havde forbindelse til østmagterne.

Det var Dethmer og ham selv, der lavede FE-årsberetninger.

AFSNIT F: VIDEREGIVELSE AF OPLYSNINGER OM MILITÆRNÆGTERS (sagsomslag C).

1. Regler.

Under afsnit C er det angivet, hvorledes FE i perioden 1970-77 kunne videregive oplysninger om enkeltpersoner.

Kompetencen lå hos chefen for FE, såfremt videregivelse skulle ske til andre end forsvarets myndigheder eller PET.

Særlige efterretningsmæssige informationer i øvrigt kunne dog kun videregives til civile myndigheder, såfremt forsvarsministeren godkendte dette.

Der var ikke givet nærmere detailforskrifter for hvilke oplysninger om enkeltpersoner, der måtte videregives.

En eventuel videregivelse uden for den sædvanlige procedure ville naturligvis kunne indebære en krænkelse af tavshedspligten for en offentlig ansat. Daværende straffelovs § 152, stk. 1 regulerede en sådan krænkelse.

Gerningsindholdet var røbelse af hemmelighed erfaret i tjenesten eller omfattet af tavshedspligt i henhold til særlig lov eller forskrift.

"Røbelse" defineredes som en offentlig eller privat meddelelse til uvedkommende, der ikke i forvejen var bekendt med forholdet.

Forholdets "hemmelighed" ville vel i dag kunne oversættes ved fortrolige oplysninger, som efter love og bestemmelser samt sagens natur ikke burde videregives.

Påtalen var offentlig.

På det pågældende tidspunkt var det dog særligt oplysninger, der kunne skade offentlige interesser, der blev tænkt på, idet røbelse af forhold fra privatlivet henførtes under straffelovens § 263, stk. 2, der lød:

...straffespersoner, som virker eller har virket i offentlig tjeneste...

...når de røber privatlivet tilhørende hemmeligheder, der er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed, medmindre de har været forpligtede til at udtale sig eller har handlet i berettiget varetægelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv...

I medfør af straffelovens § 275 var påtalen privat, medmindre den forurettede begærede offentlig påtale.

Endelig kunne det næppe udelukkes, at en banal krænkelse af en militær ansats tavshedspligt ville kunne sanktioneres efter den daværende militære straffelovs § 63 (pligtforsømmelse).

2. Videregivelse generelt.

Det fremgår ikke af de i afsnit E punkt 2 nævnte journalbøger fra FE fællesarkiv, at der er videregivet oplysninger til uvedkommende.

Oberst E. Fournais har til auditørrapport forklaret, at han ikke mener generelt at have videregivet oplysninger om militærnægtere til uvedkommende.

Oplysningerne, der blev videregivet, efter at Østergaard var afgået som minister, var de eneste af slagsen, og skal ses i et tidsmæssigt perspektiv.

Han ville formentlig ikke have fortsat med at orientere Østergaard om militærnægtere.

Oberst M. Sund har forklaret, at han aldrig har videregivet oplysninger - hverken formelt eller under hånden - om militærnægtere til uvedkommende.

IC-sekretariatslederen har ligeledes forklaret, at han ikke på noget tidspunkt har videregivet oplysninger om militærnægtere.

Kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt har til auditørrapport forklaret, at han ikke har videregivet oplysninger om militærnægtere til uvedkommende - i øvrigt ikke engang til PET, som til gengæld heller ikke fortalte ham noget herom.

Under KMDS behandling af Hetlersagen fremlagde Ulrik Schmidt et af ham selv

udfærdiget bilag, hvori han nævnte, at han i hvert fald i ét tilfælde havde sendt et "request" om baggrunds-oplysninger om MNF til Hetler.

På den baggrund er han forespurgt, om han selv har videregivet oplysninger om MNF til Hetler. Dette mener han ikke er tilfældet.

Det er rigtigt som forklaret i KMDS, at han hos Hetler har set lister med militærnægtere fra Indenrigsministeriet. Listerne stammede imidlertid ikke fra ham.

Kontorchef Peter Ilsøe er sikker på, at han aldrig har videregivet oplysninger om militærnægtere.

I øvrigt er der ikke fremkommet relevante forklaringer af tidligere FE-personel om videregivelse af oplysninger.

3. Videregivelse til Knud Østergaard.

Det konservative folketingsmedlem Knud Østergaard blev i marts 1971 udnævnt til forsvarsminister i VKR-regeringen.

Han havde på dette tidspunkt tillige været chef for et hjemmeværnsdistrikt, men blev den 18. marts 1971 meddelt tjenestefrihed herfra.

Der er ingen tvivl om, at han personligt var meget opmærksom på militærnægterne. De er således særskilt nævnt i Østergaards efterladte erindringer "Obersten" (side 200-201), hvor han anfører, at ét af de største problemer for FMN i foråret og sommeren 1971 var det stigende antal militærnægtere, hvorved der var en risiko for, at der ikke kunne skaffes værnepligtige soldater nok. Han nævner også, at der i militærnægterlejrene forekom mange påsatte brande, og at MNF var en ren politisk kamporganisation, der uddelte i tonsvis af propagandamateriale til soldaterne. Ifølge oplysninger i "nægter-bulletin" brugte han ved folketingsvalget i september 1971 militærnægterne som tema i sin valgkampagne.

Det fremgår af undersøgelsen, at chefen for FE, oberst E. Fournais i henhold til en samtale af 27. september 1971 ved et ujournaliseret håndskreven underhåndsbrev af 30. september 1971 oversendte noget materiale, som FE havde om MNF.

Det beklages i skrivelsen, at materialet er noget tyndt, og at FE ikke har haft så stort held denne gang som tidligere.

Materialet er til dels identisk med afsnittet "Militærnægterforeningen" i FE kontraetterretningsmæssig aktivitet I, sept. 71, som gengivet i afsnit E punkt 6f (side 41-43). De sidste afsnit er dog erstattet af såkaldt midlertidige oplysninger om MNF sammensætning af bestyrelse, idet det ikke var lykkedes at fremskaffe et fuldt referat fra den netop afholdte generalforsamling.

Knud Østergaard gik herefter den 11. oktober 1971 af som minister.

Den 27. oktober 1971 fremsendte oberst Fournais følgende ujournaliserede underhåndsskrivelse til Herr. oberstløjtnant Knud Østergaard, Lunden, 9310 Vodskov:

Kære Knud.

I mit seneste brev til dig, omhandlende Militærnægterforeningen, kunne jeg ikke oplyse dig om begivenhederne på foreningens sidste generalforsamling, afholdt den 26 SEP d.å., da jeg ikke besad oplysninger herom. Jeg har nu modtaget et antal oplysninger og kan meddele dig følgende:

a) Der skete en kraftig omskiftning i foreningens bestyrelse. Den nye bestyrelse består af følgende personer:

Aksel ERNST

Per GUDMUNDTSEN Per BØRSTINGANDERSEN

Per BAAND

KurtIBSEN Johny LAURITZEN

Niels FREDENSBORG LUND

fortsætter fra den gamle bestyrelse. Tidligere talsmand i Kompedal. Formentlig maoist, fortsætter fra den gamle bestyrelse.

nyvalgt. 23 år, lærer, talsmand i Kompedal januar 1971, nu udstationeret. I øvrigt ukendt, nyvalgt. 27 år, geolog. Talsmand i Kompedal siden april 1971. I øvrigt

ukendt.

nyvalgt. 25 år, civilingeniør. Har forrettet tjeneste i Gribskov, nu udstationeret. I øvrigt ukendt.

nyvalgt, 21 år, assistent vikar. Forrettet tjeneste i Gribskov, udstationeret og hjemsendt FEB 71. Har været daglig leder af oplysningskontoret i København. I øvrigt ukendt.

nyvalgt. 23 år, revisor. Kasseret af sessionsmyndighederne. Kasserer i MNF siden APR 1971. I øvrigt ukendt.

b) Medlemstallet er pr. 15 AUG 1971: 1331 medlemmer, hvilket er en nedgang i forholdet til medlemmer i 1970 (1500).

c) Formanden kom i sin beretning (ikke offentliggjort) ind på følgende: afholdelsen af den nordiske militærnægterkonference i januar må anses for meget betydningsfuld. Det første skridt til et virkeligt nordisk samarbejde,

- foreningen har forsømt et arbejde i forbindelse med U-landsværnepligten. Kontakt til Mellempøkeligt Samvirke er nu oprettet,

- foreningen har afholdt en del kontaktmøder med de militærnægtende læger. De kører foreløbigt deres eget løb, men holder foreningen orienteret,

ca. 50 foredrag og diskussionsmøder er i årets løb afholdt på skoler og institutioner

(Jeg er i øvrigt vidende om, at en repræsentant for forsvaret, udsendt

af Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste, meget ofte deltager i disse arrangementer),

- forsøg har været gjort på at lave en "nægterfilm " (propagandafilm), men det har oversteget den økonomiske formåen,

meget dårlig kommunikation mellem lejrene og foreningen - specielt dårlig med Grib skovlejr en. Også dårlig kommunikation mellem medl. og foreningen. Grunden synes at være, at nægterne har fået for gode forhold (ikke rigtig behov for foreningen). Dette må medføre en kritisk undersøgelse af foreningens formålsparagraf. Der må formuleres en politisk, der er et virkeligt alternativ til "politikernes forældede militærpolitik". Selv om foreningen en overgang vil miste nogle medlemmer skal der formuleres et alternativ, der kan forhindre den professionelle hær i at blive en realitet.

Jeg beder dig modtage den ovenfor anførte orientering som en personlig meddelelse fra mig til dig.

*Min bedste
hilsen Din
hengivne*

*Erik Erik
Fournais.*

Oberst Fournais har til auditørrapport forklaret, at han i dag ikke husker de nærmere omstændigheder om sine breve til Knud Østergaard. Det må dog have været Østergaard selv, der har bedt om oplysningerne. Denne havde en meget bred interesse for forsvarrets forhold - herunder også for de kræfter, der ville nedbryde et effektivt forsvar. Østergaard havde muligvis tanker om at skrive en bog herom.

Indholdet i brevene må være produceret af IC-afdelingen. Oplysningerne er vel kommet fra Ulrik Schmidt og FE kontakter i PET.

Han er nu af den opfattelse, at brevet af 27. oktober 1971 skal ses i lyset af, at han kun en måned forud havde lovet Østergaard yderligere orientering om militærnægterne, som jo faldt inden for dennes interessefelt. Han erkender, at det nok var tjenestligt ukorrekt.

Om sit kendskab til Østergaard forklarede Fournais, at de var gamle soldaterkammerater fra Hærens Officersskole. De havde bevaret et hjerteligt og fortroligt forhold op gennem årene.

Ulrik Schmidt har til auditørrapport forklaret, at han var ophavsmand til afsnittene i FE SIKNYT 1970 og kvartalsoversigt for april 1971 om MNF.

Han var jo FE specialist på sagsområdet "nedbrydende virksomhed".

Han mener dog ikke, at han har formuleret brevene til Østergaard. Det må Fournais selv have gjort.

Oplysningerne er sikkert kommet fra E 1013 blanketter.

Næstkommanderende i FE i perioden 1969-82, kontorchef Peter Ilsøe har forklaret, at han ikke havde kendskab til Fournais' breve til Østergaard. Han må formode, at det sidste brev er sendt for at afslutte en sag, der var startet i Østergaards ministertid. Han finder i øvrigt ikke dette betænkeligt, når oplysningerne blev videregivet til en hjemmeværnschef, som formentlig kunne have fået dem ad tjenestevejen.

IC-sekretariatslederen har til auditørrapport forklaret, at han aldrig før har set Fournais' breve til Østergaard.

Oplysningerne må stamme fra IC-2-sektionen og være håndbragt direkte til chefen.

Det er næppe oplysninger fra offentlige registre, idet der ikke er angivet cpr.nr.

Der er forud for undersøgelsen søgt om adgang til Knud Østergaards privatarkiv i Rigsarkivet.

Sønnen Klaus Østergaard har den 15. januar 1999 på familiens vegne afslået ansøgningen under henvisning til, at Jyllands-Posten, der havde fået adgang til arkivet, havde misbrugt denne tilladelse.

Journalist Mikkel Hertz har den 25. januar 1999 til undersøgelsen telefonisk oplyst, at der i privatarkivet forefandt en håndskreven seddel af 30. september 1971 fra Fournais, hvilken seddel formentlig var dækskrivelse til sagsakt af 29. september 1971 om militærnægterne. Desuden lå brevet af 27. oktober 1971. Endelig var der i arkivet nogle mere politiske ting om militærnægterne, uden at FE var indblandet.

I "nægter-bulletin" nr. 6 og 7/71 var både formandens beretning fra generalforsamlingen i 1971 og generalforsamlingsreferatet optrykt, herunder med angivelse af de nye bestyrelsesmedlemmers navne m.v.

AFSNIT G: VIDNEFORKLARINGER I KMDS.

Ved et retsmøde i Østre Landsrets lokaler, København den 12. august 1977 afgav Ulrik Schmidt under vidneansvar forklaring om aflytningsoperation "Kirkeklokke" over for MNF den 26. september 1970.

Om baggrunden for operationen forklarede han:

..... at militærnægterbevægelsen i slutningen af 1960'erne blev mere politisk end idealistisk betonet, og samtidig steg antallet af nægttere, blå. på grund af foreningens propaganda, så stærkt, at det skabte vanskeligheder for rekrutteringen af det tilstrækkelige antal værnepligtige. Forsvaret var derfor generelt stærkt interesseret i udviklingen på dette område. I 1970 ændrede foreningen taktik, således at man nu søgte at få politiske modstandere af forsvaret til at gå ind i forsvaret for at bekæmpe det indefra. Vidnet fik oplysninger om, at denne problematik skulle drøftes på foreningens generalforsamling den 26. september 1970. Denne kontakt, FE i forvejen havde i foreningen, var ikke tilstrækkeligt egnet til at dække generalforsamlingen, og man ville heller ikke risikere hans position i foreningen.

Kommandørkaptajn Erik Harder er i retsbogen citeret for under vidneansvar den 25. august 1977 i KMDS at have forklaret, at FE interesse for MNF generalforsamling skyldtes, at MNF omkring dette tidspunkt begyndte at ville arbejde inden for forsva-

ret, og at en debat herom ventedes på generalforsamlingen.

Kaptajn Henri Birch har under vidneansvar den 23. august 1977 anført, at FE lå inde med sagsmapper vedrørende forskellige organisationer, der ansås for undergravende, f.eks. MNF.

Ulrik Schmidt har til auditørrapport forklaret, at hans indenretlige forklaring skal forstås således, at de gammeldags militærnægtere var ideologiske pacifister, mens den nye type var mere venstreorienteret og revolutionær, uden at de på daværende tidspunkt dog kunne betegnes som politiske soldater.

Erik Harder har intet kunne huske om KMDS.

Henri Birch har i afsnit E, 3c nærmere forklaret om sagsmapperne med venstreorienterede blade m.v.

Der er ikke afgivet yderligere forklaringer for KMDS, hvori der foretages en vurdering af MNF.

AFSNIT H; INDENRIGSMINISTERIETS MILITÆRNÆGTERLISTER.

Til KMDS forklarede Hans Hetler i 1977, at han fra en kilde i Indenrigsministeriet siden 1970-71 med mellemrum fik tilsendt lister med navne på personer, der var overført til civil værnepligtstjeneste. Han opbevarede listerne, men førte ikke kartotek over navnene. Han fik også fra en anonym kilde tilsendt navne på narkomaner.

I en senere afhøring forklarede Hetler, at han havde fået militærnægterlisterne af Ulrik Schmidt som led i det almindelige samarbejde med denne.

Narkomanlisterne fik han i forbindelse med infiltrering af Mentalhygiejneforeningen.

Hetler har i en 3. afhøring forklaret, at han må huske forkert, såfremt Ulrik Schmidt nægter at have leveret militærnægterlisterne.

Ulrik Schmidt har overfor KMDS nægtet at have rekvireret listerne, men erkender, at han har set disse lister i Hetlers besiddelse.

Det fremgår af KMDS akter, at FE i skrivelse af 17. november 1977 har oplyst, at det kan udelukkes, at FE regelmæssigt skulle have modtaget sådanne lister og at ingen i tjenesten mindes at have set den - heller ikke enkelte eksemplarer. Det oplyses endvidere, at FE for en sikkerheds skyld har checket den liste med 15 navne, der i bogen "Agentaffæren Hetler" (Haaest 1977) angives at være et eksempel på den i sagen nævnte militærnægterliste. Ingen af navnene fandtes i FE personregister.

KMDS sluttede undersøgelsen for så vidt angik denne del af Helter-sagen og anførte i beretningen:

....Da den alene af Hetler afgivne usikre forklaring om militærnægterlisterne efter det foreliggende ikke giver tilstrækkeligt grundlag for at antage, at hverken disse lister eller "narkomanlisterne" har forbindelse med Hetlers samarbejde med FE, falder spørgsmålet om, hvorledes de er kommet i Hetlers besiddelse, udenfor rettens kommissorium, og spørgsmålet om disse lister er derfor overgivet til Justitsministeriet

til eventuel videre foranstaltning...

Under nærværende undersøgelse har Ulrik Schmidt gentaget, at det er rigtigt, at han hos Hetler har set lister fra Indenrigsministeriet med navne på militærnægtere.

Han har aldrig selv rekvireret dem, og de var helt uinteressante for hans arbejde.

IC-sekretariatslederen har forklaret, at han aldrig har set sådanne lister i sekretariatet eller andre steder.

På denne baggrund er der rettet henvendelse til bl.a. Justitsministeriet, Statsadvokaten for København og Københavns Politi for at få oplyst resultatet af efterforskningen vedrørende disse lister.

Både Justitsministeriet og Københavns Politi har i den anledning fremsendt akter til brug for undersøgelsen.

Begge myndigheder har oplyst, at der trods eftersøgning ikke er fundet yderligere materiale.

Det fremgår heraf, at kun sagen vedrørende narkomanlisterne er efterforsket. Listerne angik i øvrigt medlemmer af en roklub!

Det er således uvist, hvorfor der ikke er foretaget efterforskning vedrørende militærnægterlisterne, hvis autenticitet i øvrigt er blevet bekræftet af Militærnægteradministrationen.

Der har i den forbindelse været foretaget afhøringer af 2 kriminalpolitifolk, som på daværende tidspunkt havde ansvaret for efterforskningen.

Den ene husker kun narkomanlisterne. Han mener ikke at have set lister over militærnægtere. Den anden husker intet.

Der har gennem Københavns Politi været rettet henvendelse til tidligere vicepolitidirektør Ole Nørgaard, der heller ikke husker noget, ligesom forhenværende Politidirektør Poul Eefsen har tilkendegivet under undersøgelsen, at han heller intet erindrer om disse lister.

Forhenværende departementschef H. Odel, Indenrigsministeriet, hvis navn er angivet uformelt på Københavns Politis sagsomslag, har oplyst, at han heller ingen erindring har om en eventuel efterforskning i 1977-78.

Statsadvokaten har efter det oplyste næppe været inddraget i nogle af sagerne⁶².

Daværende kontorchef P. Lundbæk Andersen, hvis kontor havde kontakten vedrørende Hetler-sagen med Københavns Politi, kan intet huske om listerne. Forhenværende departementschef Niels Madsen har ligeledes oplyst, at han heller intet husker herom.

AFSNIT I: MINISTERSEKRETARIATETS SAGER VEDRØRENDE MILITÆRNÆGTERE (sagsomslag L).

Journalbøgerne fra 1970-79 er gennemgået.

62 Upræcist formuleret.

Der er herved fundet en sag om den nordiske konference omkring værnepligtsvejen i Gøteborg den 30. - 31. januar 1971, hvis materiale var fremsendt af MNF. En protestskrivelse i 1971 fra militærnægterne i Gribskovlejren og Kompedallejren over, at værnepligtige ikke længere kan søge over til civilt statsarbejde. Notat fra 1976 over frivillig værnepligt og militærnægtelse.

Der er således ingen sager om personregistrering af militærnægtelse eller om andre FE-aktiviteter over for MNF.

AFSNIT K: LUND-RAPPORTEN OM NORSKE MILITÆRNÆGTERS OG FOLKEREJSNING MOT KRIG (FMK) (sagsomslag M).

Den 28. marts 1996 afgav kommissionen, som blev nedsat af Stortinget for at undersøge påstande om ulovlig overvågning af norske borgere, rapport til Stortingets presidium (den såkaldte Lund-rapport opkaldt efter kommissionens formand højesteretsdommer Ketil Lund)⁶³.

I dokument nr. 15-1995-96 bl.a. på siderne 106, 107 og 219 omtales militærnægtelse:

...Militærnekting på et ikke-pasifistisk, politisk grunnlag vakte politiets interesse fra 1967, Da først SUF (m-l), senere Kommunistisk Ungdom og medlemmer av Sosialistisk Folkepartis Ungdom fra omkring 1969-1970 la om linjen og avsluttet seg for å utføre "politisk militærtjeneste", påkalte dette oppmerksomhet, i politiet og enda mer i Forsvaret, og i Sikkerhetsstaben

63 Dokument nr. 15 (1995-96) - Rapport til Stortinget fra kommisjonen som ble nedsatt av Stortinget for å granske påstander om ulovlig overvåking av norske borgere» («Lund-rapporten»)

Innholdsfortegnelse - Grov

Innholdsfortegnelse - Detaljert

Kapittel 1 - Kommisjonens oppnevning og mandat

Kapittel 2 - Kommisjonens rapport - Sammendrag av kommisjonens vurderinger

Kapittel 3 - Kommisjonens virksomhet

Kapittel 4 - De hemmelige tjenester

Kapittel 5 - De hemmelige tjenester og offentligheten. Påstander og kritikk - Myndighetenes svar og holdninger

Kapittel 6 - Generelle problemstillinger

Kapittel 7 - Myndighetenes trusseloppfatninger

Kapittel 8 - Granskningen av politiets overvåkningstjeneste

Kapittel 9 - Kommisjonens vurderinger av virksomheten i politiets overvåkningstjeneste

Kapittel 10 - Granskningen av forsvarets sikkerhetstjeneste

Kapittel 11 - Kommisjonens vurderinger av sikkerhetstjenesten

Kapittel 12 - Kontrollutvalget for overvåkings- og sikkerhetstjenesten

Kapittel 13 - Granskningen av Forsvarets etterretningstjeneste

Kapittel 14 - Kommisjonens vurderinger av virksomheten i Forsvarets etterretningstjeneste

Kapittel 15 - Særlig om forbindelse mellom de hemmelige tjenester og partier, grupperinger eller institusjoner

Kapittel 16 - Kommisjonens vurderinger av forbindelsen mellom de hemmelige tjenester og kretser i arbeiderbevegelsen

Kapittel 17 - Avsluttende bemerkninger

Vedlegg 1 - Litteraturliste

Vedlegg 2 - Forholdet mellom visse sider ved de hemmelige tjenester og menneskerettighetskonvensjonene

<http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Dokumentserien/1995-1996/Dok15-199596/>

spesielt. Forsvarsstaben påla i 1970 sjeferne for våpengrenene og Heimevernet å rapportere til FST om ulovlig politisk virksomhet i Forsvaret. Deltakerne, spesielt lederne, ble identifisert og registrert. Dessuten fulgte man med i virksomhet utenfor Forsvaret som berørte den politiske aktiviteten inne i avdelingene. Særlig oppmerksomhet ble gitt Aksjon for politisk militærtjeneste....

...Interessen for "politisk militærtjeneste " synes å har vart til omkring 1975-76...

...Det er på det rene at militærneking på politisk grunnlag i den perioden SUF (m-l) oppfordret til dette, medførte at sak på person ble opprettet. I 1969 var det ved Overvåkingssentralen utarbeidet et eget skjema for slik registrering. Skjemaet innledes slik:

"SUF har våren 1969 utarbeidet en navneliste over politiske militærnekttere. På denne listen forekommer:..."

I skjemaet ble så navn og personaliafylt ut. Selve navnelisten ble i henhold til skjemaet arkivert i emnearkivet.

Kommisjonens undersøkelse av saksarkivet ved Overvåkingssentralen viser videre at det på 1970-tallet ble opprettet en rekke saker som følge av at personer som tidligere var fritatt for militærtjeneste, søkte tilbakeføring til Forsvaret. Kommisjonen legger til grunn at registreringen skjedde som led i arbeidet med å motvirke infiltrasjon fra ml-ere - herunder ulovlig politisk virksomhet - / Forsvaret.

Folkereisningen⁶⁴ mot krig (FMK) er likeledes omtalt bl.a. på side 244:

.../ årsberetningene redegjøres for FMKs virksomhet. Midt på 1960-tallet omtales organisasjonens rolle i kampanjen mot USAs krigføring i Vietnam. I perioden 1968-1976 sto FMKs arbeid for å få vernepliktige til å nekte militærtjeneste i fokus. Her var FMKs målsetting sammenfallende med SUF(m-l)s, så lenge SUF(m-l) gikk innfor militærneking på politisk grunnlag. Motsetninger oppsto imidlertid da ml-erne omkring 1970 endret standpunkt: Det riktige var ikke lenger å nekte militærtjeneste, men å utføre politisk militærtjeneste...

...Kommisjonen legger til grunn at medlemskap i FMK var tilstrekkelig til at sak kunne opprettes på person både på 1970-tallet og på 1980-tallet...

m-l står for marxistisk-leninistisk og FMK er den norske udgave af AMK i Danmark.

64 Læs: Folkereisning!

HUGE C.I.A. OPERATION REPORTED IN U.S. AGAINST ANTIWAR FORCES, OTHER DISSIDENTS IN NIXON YEARS

Richard Helms

James R. Schlesinger

The New York Times
William E. Colby

FILES ON CITIZENS

Helms Reportedly Got Surveillance Data in Charter Violation

By SEYMOUR M. HERSH

Special to The New York Times

WASHINGTON, Dec. 21—The Central Intelligence Agency, directly violating its charter, conducted a massive, illegal domestic intelligence operation during the Nixon Administration against the antiwar movement and other dissident groups in the United States.

AFSNIT L: RESUME OG VURDERING.

1. Generelle bemærkninger.

Indledningsvis skal det fremhæves, at undersøgelsen naturligvis er præget af, at dens temaer er mellem 21 og 29 år gamle og, at tiden dengang på nogle områder var en anden end i dag med stærkt optrukne politiske og idealistiske fronter, ikke mindst inden for det sikkerheds- og forsvarspolitiske område, hvor emner som NATO, Warszawa-pagt, Vietnamkrig, den 3. verden, terroristbevægelser, den stærkt splittede venstrefløj og ungdomsoprøret kunne skabe kløfter og konfrontationer i samfundet.

I et sådant klima var det naturligvis nødvendigt for efterretningstjenester at være agtpågivende -også nationalt, medens politiske aktivister på yderfløjene med eller uden grund kunne føle sig uretfærdigt behandlet af myndighederne.

Grænsen for begge parter aktiviteter var dog naturligvis den dagældende lovgivning og for myndighederne tillige tjenstlige forskrifter.

Undersøgelsen har selvsagt været hæmmet af, at der ikke mere findes et fyldigt skriftligt materiale i FE fra den pågældende periode, idet der er sket en kraftig sanering heri. Som det kan ses afsnit B.4. fortsatte denne sanering ikke mindst efter 1978. Der er heller ikke i Rigsarkivet arkivalier fra FE.

Når den forløbne tid tages i betragtning, er det endvidere forståeligt, at de afhørte personer har glemt en del eller muligt forskudt hændelser, talmæssige størrelser eller tidspunkter i erindringerne.

Det er dog anerkendelsesværdigt, at så mange tidligere ansatte bl.a. i FE og repræsentanter for militærnægterne har accepteret at medvirke ved undersøgelsen, selvom ingen var forpligtet dertil.

Det findes alligevel forsvarligt i det følgende at redegøre for forskellige faktiske forhold, som undersøgelsen nogenlunde har afdækket og i den forbindelse ud fra kommissorierne at foretage en nærmere vurdering af FE virksamhed overfor militærnægterne.

2. Militærnægterne og forsvaret.

Det havde tidligere været muligt at blive fritaget for egentlig militærtjeneste ud fra religiøse eller moralske grunde.

Indtil 1968 lå militærnægternes antal dog relativt lavt.

Fra 1968 kunne nægtelsen tillige begrundes politisk.

I 1965 oprettede militærnægterne et oplysningskontor, hvorefter MNF blev stiftet i januar 1967 og et blad "nægter-bulletin" kunne udsendes i marts samme år.

De ledende medlemmer var dels AMK-folk (pacifister som gik ind for IKKEVOLDSFORSVAR) dels personer fra navnlig SF og VS. I øvrigt kom medlemmerne fra mange forskellige kredse.

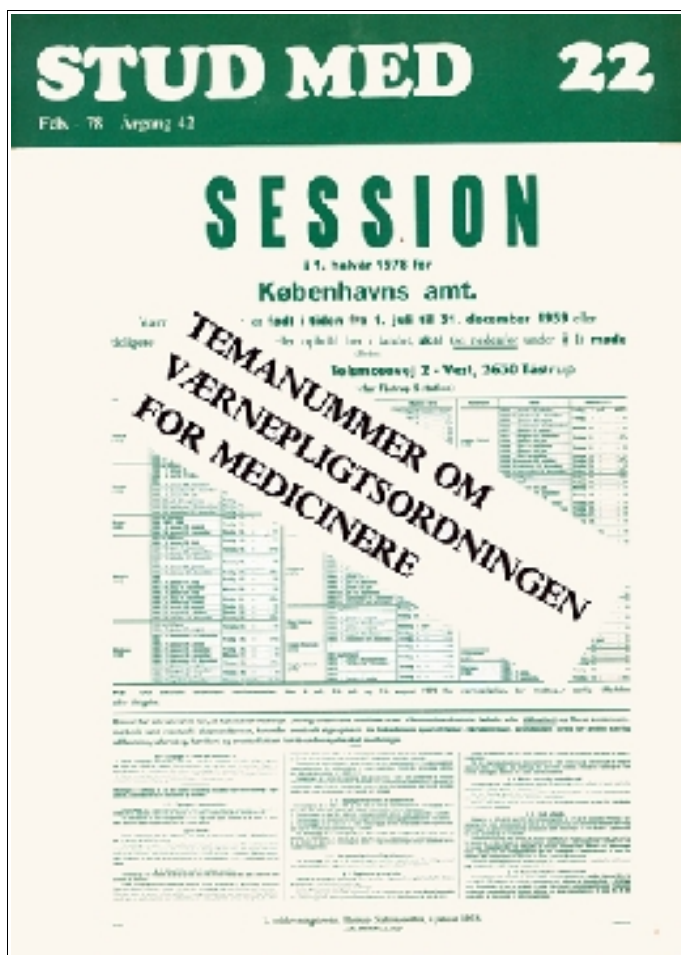
Foreningens formål var dels oplysning om militærnægtersagen dels varetagelse af militærnægternes interesser.

I årene op til begyndelsen af 1970-erne var der forskellige aktioner ved bl.a. sessionslokaler og militærøvelser.

Samtidig var der uro i militærnægterlejrerne, hvor der blev forøvet hærværk og brandstiftelse.

MNF var ikke involveret heri, men ydede på forskellig måde bistand, når nægterne fra lejrene f.eks. kom i politiets søgelys.

Det var dog ikke alle lejrfolk, der var medlemmer af foreningen.

Formentlig som følge af bl.a. Vietnamkrigen, ungdomsoprøret og MNF virke steg antallet af civile værnepligtige fra 3,7% i 1968 til 14,9% i 1971.

Spørgsmålet om politisk militærtjeneste blev formentlig debatteret blandt danske militærnægtere som bl.a. i Norge, hvor det havde været på programmet siden slutningen af 1960-erne. Der var dog ingen udbredt sympati herfor.

Ved en generalforsamling i MNF som blev afholdt den 27. september 1970 i Land og Folks bygning i København blev emnet muligvis drøftet, men det var ikke et afgørende tema. Et bestyrelsesmedlem, der muligt var tilhænger af politisk militærtjeneste, meldte sig således ud i november, idet han fandt, at foreningen ikke var militant nok.

Ved et nordisk møde, der blev afholdt i Gøteborg i januar 1971, var emnet politisk militærtjeneste heller ikke blandt de programsatte punkter.

I foråret 1971 blev der i "nægter-bulletin" gengivet en artikel fra Politisk Revy om at undergrave forsvaret indefra, idet håbet var et mytteri blandt de væbnede styrker.

Situationen i de første år af 1970-erne var således, at der generelt i dele af venstrefløjen var diskussioner om det bevæbnede proletariat, politiske soldater og lignende samfundsundergravende teorier. De politisk bevidste blandt militærnægterne deltog også i disse debatter.

Der er dog intet grundlag for at antage, at MNF på dette tidspunkt støttede tanken om politisk militærtjeneste, hvorefter forsvaret skulle nedbrydes inde fra. Tværtimod var der stor ulyst til at beskæftige sig med militærforhold, idet mere pacifistiske eller fagforeningsmæssige holdninger prægede foreningen.

Til gengæld ændrede dette sig i løbet af 1973, hvor nægterandelen af samtlige værnepligtige nu udgjorde 17,6 % (18,6 % i 1974).

Nægterne måtte se i øjnene, at udviklingen havde medført, at der ville blive indkaldt færre værnepligtige og ansat flere professionelle soldater.

Samtidig kom MNF med i Samarbejdsudvalget mod NATO. Begge forhold medvirkede til, at foreningen fik en klarere politisk profil i relation til sikkerheds- og forsvarspolitikken⁶⁵.

I 1974 forstærkedes denne udvikling, således at der på et seminar i november 1974, hvor forskellige venstrefløj grupper og partier samt MNF deltog, blev fremsat kritik af IKKEVOLD-forsvarstanken, ligesom mange af de deltagende var for en fælles strategi for politisk militærtjeneste og politisk militærnægtelse.

Bl.a. som følge af Nellikerevolutionen i Portugal, hvor oprøret mod regeringen begyndte inden for militæret, rettedes opmærksomheden mod den politiske soldat som kampmiddel.

Der indledtes også et samarbejde mellem MNF og kritiske militære værnepligtige - hvoraf nogle var talsmænd og medlemmer af Forretningsudvalget for værnepligtige.

Denne holdning forstærkedes i løbet af 1975, hvorefter MNF i 1976 tog navneforandring til Militær- og Nægterforeningen, ligesom der i 1977 blev vedtaget vedtægtsæn-

65 Manglende stavekontrol.

dringer, der blev rettet mod "det militære magtapparat" m.v.

Det var derfor navnlig midt i 1970-erne, at den politiske soldat optrådte på de militære tjenestesteder.

Undersøgelsen har dog ikke vist, at disse soldater i denne periode generelt skabte store problemer for forsvaret. I øvrigt var andelen af militærnægtere i 1976 nu nede på 5,7 % og i 1977 2,1 %.

Det må således fastslås, at der fra 1973 foregik en langsom men sikker udvikling i MNF fra at være en fagforening med antimilitariske antiautoritære grundholdninger til at være en politisk organisation, der i hvert fald i forhold til forsvaret kunne rumme eller samarbejde med nedbrydende og undergravende kræfter. Denne udvikling blev som ovenfor beskrevet helt tydelig i 1976.

Militærnægternes forhold er nærmere beskrevet i afsnit D.

3. FE og militærnægterne.

FE arbejdsområder omfattede i den undersøgte periode bl.a. at få kendskab til forhold af betydning for sikkerheden i forsvaret og at udarbejde kontraefterretningsmæssige rapporter, studier m.m. til brug for myndighederne.

Disse opgaver var sammen med personregistreringen pålagt afdeling B og efter maj 1971 IC-afdelingen.

I slutningen af 1969 blev kaptajnløjtnant Ulrik Schmidt sagsbehandler på området "nedbrydende virksomhed". Han afløstes medio 1973 af major S. E. Glahn, der havde stillingen i resten af undersøgelsesperioden. Disse sagsbehandlere havde dog intet at gøre med den centrale personregistrering.

Begrebet nedbrydende virksomhed overfor forsvaret er defineret af KMSD ovenfor i afsnit C, side 15.

Personregistreringen foregik i samme afdeling, men blev efter EDB-systemets indførelse, der påbegyndtes i 1973, overført til IC-sekretariatet med sekretariatetslederen som ansvarlig. Han havde i øvrigt også tidligere deltaget i dette arbejde.

Langt størstedelen af personregistreringer i 1970-77 angik sikkerhedsgodkendelser af både militært og civilt personel i forsvaret samt civile samarbejdspartnere m.v. En mindre dog ikke helt ringe del vedrørte andre forhold, idet det f.eks. i perioder var sædvanligt at registrere mange værnepligtige og andre personer med tilknytning til forsvaret, uagtet de ikke aktuelt skulle sikkerhedsgodkendes. Personer, der ikke opnåede sikkerhedsgodkendelse hørte også til denne kategori. Samtidig haltedede saneringen af tidligere registreringer bagefter, således at der i hele perioden stadig kunne være en del forældede eller unødvendige registreringer. Det må skønsmæssigt antages, at det samlede antal registrerede personer dengang har ligget på mellem 270.000 og 297.000⁶⁶.

En meget lille andel af nyregistreringer vedrørte personer, der kunne falde ind under kategorien nedbrydende virksomhed mod forsvaret. Som eksempler herpå er nævnt personer, der foretog mistænkelige eller ulovlige handlinger ved eller på militært om-

⁶⁶ Usikker opgørelse.

råde eller personer, som kunne være et redskab for mulig forsøg på spionage.

Nærmere oplysninger om disse personer kom som udgangspunkt fra PET via Wambergudvalget, der blev etableret i 1964.

Det er ikke i dag muligt at fastslå dette antal præcist eller dele personerne op i civile eller militære eller i sagskategorier, idet al baggrundsmateriale er destrueret.

IC-sekretariatslederen har skønnet, at sager om nedbrydende virksomhed i perioden lå under 100. Det var dog ikke alle sådanne sager, der gav anledning til personregistrering

FMN har i august 1978 i et notat anført, at 5 personer på dette tidspunkt var registreret både for ulovlig eller klart mistænkelig aktivitet mod forsvaret og i sammenhæng hermed for lovlige politisk virksomhed. Disse sager har ikke kunnet identificeres. Nærmere omtale af kartoteker m.v. findes i afsnit B.

Der er næppe tvivl om, at disse personregistreringer var berettiget efter regeringserklæringen af 30. september 1968, også i de tilfælde, hvor der var markeringer om lovlige politisk virksomhed, der havde sammenhæng med de registreringsværdige aktiviteter, samt var i overensstemmelse med et FE direktiv fra 1970 om registrering.

Derimod indtrådte der efter 25. februar 1971 en mere speget situation, hvor nye overordnede tvetydige forskrifter ikke mere passede sammen med de opgaver, som var pålagt FE. Der henvises til afsnit C om hjemlen for personregistrering i den relevante periode.

For så vidt angår en eventuel personregistrering af militærnægtere har der aldrig i regeringserklæringen eller FE forskrifter været hjemmel hertil, såfremt registreringen alene skyldtes militærnægtelse eller MNF lovlige virksomhed. En sådan registrering ville derfor have været uretmæssig.

Derimod ville det naturligvis have været berettiget at registrere bl.a. militærnægtere som følge af ulovlige aktiviteter mod forsvaret eller mistanke om sådanne.

Efter 25. februar 1971, hvor kun militært personel og disses omgivelser måtte registreres, kunne retmæssigheden af en sådan registrering efter FE foreskrifter dog diskuteres. Grundlaget for FE personregistreringer fra 25. februar 1971 og resten af undersøgelsesperioden var dog temmelig kompliceret og i dag vanskeligt at bedømme.

I øvrigt ligger det klart, at som følge af især det stigende militærnægterantal og udenlandske efterretninger om politisk militærtjeneste, der skulle undergrave systemet indefra, blev MNF fulgt af FE sagsbehandlere på området for nedbrydende virksomhed.

Gennem samarbejdet med Hans Hetler, der i forvejen, som selvbestaltet leder af en højreorienteret "efterretningsorganisation", interesserede sig for militærnægterne, blev der anbragt en kilde i foreningen, ligesom generalforsamlingen den 27. september 1970 blev aflyttet. Dette er nærmere omtalt i afsnit E.l.b.

Herudover blev "nægter-bulletin" og lignende skrifter og artikler studeret, og der blev foretaget analyser på baggrund heraf.

Der blev ikke på dette tidlige tidspunkt konstateret egentlig nedbrydende eller under-

gravende virksomhed indenfor forsvaret.

Ifølge FE årsoversigt for 1970 kunne det derfor ikke påvises, at der i danske militærnægterkredse var etableret en politisk værnepligt, hvorefter oprindelige nægttere søgte ind i forsvaret for at propagandere og nedbryde det indefra. I oversigten for 1971 blev det anført, at de grupper indenfor militærnægterne, der har forsøgt at udnytte bevægelsen politisk er i stagnation og uden den indflydelse de havde tidligere.

Som beskrevet i afsnit E.6 gik FE vurderinger indtil 1976 mere på MNF propaganda overfor ungdommen og aktioner i forbindelse hermed, modstand mod en professionel hær og foreningens samarbejde med AMK samt nægternes antal.

Der blev formentligt i 1969-70 - i øvrigt i lighed med hvad der var sket i Norge - oprettet en såkaldt E 1013 blanket med oplysninger om MNF, herunder navnene på de ledende eller andre betydende medlemmer.

Det må, som KMDS gjorde det, stadig lægges til grund, at regeringserklæringen og FE administrative retningslinier ikke forbød systematisering eller registrering af oplysninger om organisationer.

Der har heller ikke ved oprettelsen og en eventuel ajourføring af E 1013 blanketten været tale om personregistrering, så længe medlemmernes øvrige data og henvisninger til sagsnumre ikke blev påført. Ifølge KMDS var disse tilførsler ikke sket.

Nærværende undersøgelse har ikke ændret denne vurdering.

I et enkelt tilfælde i 1976 var der i IC-afdelingen dog oprettet et dokument, hvori en politisk soldat, der tidligere havde været militærnægter, nævnes med navn, cpr.nr. og sagsnummer, hvorved der er sket en egentlig personregistrering - om end udenfor den centrale personregistrering.

KMDS har fundet dette retmæssigt, såfremt der var tale om ulovlig virksomhed fra den pågældendes side⁶⁷. Dette er ikke uddybet nærmere af KMDS.

Da den pågældende betegnedes som uromager og formentlig distributør uden tilslutning af eget forsvarskritisk blad, var der formentligt en berettiget mistanke om ulovlige forhold, og dermed var han efter tidens fortolkning af regeringserklæringen og forskrifterne for FE registreringsværdig.

Det må dog fastslås, at personen ikke blev registreret, fordi han oprindeligt havde været militærnægter eller tilhørte en bestemt politisk gruppering.

Undersøgelsen giver i øvrigt intet grundlag for at antage, at militærnægtere - herunder MNF politisk bevidste medlemmer - på grund af militærnægtelsen eller sympati herfor i 1970-77 er blevet registreret i FE centrale personregistratur eller de dengang i hvert fald hidtil 1972-73 eksisterende arbejdskartoteker m.v. - heller ikke blandt de førnævnte registreringer, som angik aktiviteter rettet mod forsvaret. De forskellige efterforskningskridt er nævnt i afsnit E, ligesom FE interne undersøgelse i 1977 af en eventuel registrering af 15 militærnægtere er omtalt i afsnit H.

Tværtimod er det påvist, at FE som institution havde en moderat, mere generel interesse for militærnægterne, hvilket understreges af, at der i den pågældende periode in-

⁶⁷ Blev der rejst sigtelse i sagen?

den 1976 er journaliseret relativt få sager med tilknytning til militærnægterne, ligesom navne og cpr.nr. kun er anført i et fåtal af sager. Der findes f.eks. ikke optegnelser i de stadig eksisterende journaler eller andet sagsmateriale om de militærnægtere, der dog i sin tid var mistænkt eller sigtet for hærværk m.v. i lejrene.

Der ses ligeledes at være meget få oprettede sager i emnearkivet og FE-vurderinger af MNF i tiden 1973-75, hvor foreningens strategi begyndte at ændre sig i antagelig mere efterretningsmæssig interessant retning.

Selvom MNF ved navneændring i 1976 til Militær- og Nægterforeningen og de nye vedtægter nu aktivt støttede politisk militærtjeneste og dermed pådrog sig mistanke om nedbrydende virksomhed inden for forsvaret, giver dette sig heller ikke udslag i oprettede sager vedrørende medlemmer af MNF eller mod personer uden for forsvaret, hvori navne eller cpr.nr. nævnes. Det ser heller ikke ud til, at FE nærmere har fulgt det konkrete samarbejde som, ifølge et medlem af MNF, blev indledt i midten af 1970'erne mellem MNF og talsmænd indenfor militæret (afsnit D.3.c), selvom dette i ulovlige tilfælde muligvis kunnet have givet anledning til retmæssig registrering, som nævnt ovenfor.

Hertil kommer, at det afhørte tidligere FE-personel - herunder IC-sekretariatslederen - har afvist, at militærnægtere som sådan var registreringsværdige, ligesom der intet belæg er for at antage at de i afsnit H nævnte militærnægterlister, som Hetler var i besiddelse af, stammede fra FE eller at den manglende efterforskning herom skyldtes Forsvarsministeriet eller FE.

Som beskrevet i afsnit F.3 var forhenværende forsvarsminister Knud Østergaard særlig interesseret i militærnægtere. Som minister modtog han meddelelser herom fra oberst Fournais. Imidlertid fremsendte denne også den 27. oktober 1971 en skrivelse om MNF til Østergaard efter at denne var gået af som minister.

Oberst Fournais har erkendt, at han handlede tjenstlig ukorrekt i ét tilfælde ved kort efter Knud Østergaards fratræden som forsvarsminister at have fremsendt oplysninger om MNF generalforsamling den 27. september 1971 - herunder om den nye bestyrelse, hvori et medlem angives formentlig at være maoist og en anden at være kasseret af sessionsmyndighederne, ligesom 5 i øvrigt var ukendte (formentligt i kriminalregistret eller hos PET). Han havde formentlig gjort dette for at følge oplysningerne i et tidligere brev op. Det er sandsynligt, at oplysningerne kom fra E 1013-blanketterne.

Det må lægges til grund, at de faktiske oplysninger om generalforsamlingens forløb og resultat var offentligt tilgængelige. Fournais' skrivelse indeholdt således kun personfølsomme oplysninger f.s.v. angik FE ovennævnte vurdering og enkelte oplysninger om bestyrelsesmedlemmernes personlige forhold.

Det er oplyst under sagen, at Knud Østergaard formentligt som chef i hjemmeværnet kunne have rekvireret samme oplysninger hos FE.

Da Knud Østergaard imidlertid på det pågældende tidspunkt var tjenestefri fra hjemmeværnet, og da han modtog oplysningerne som en privat gestus fra Fournais, forelå der en tjenstlig forseelse.

Det ændrer ikke vurderingen, at Fournais som chef var kompetent til at afgøre sager

om videregivelse. Forudsætningen herfor var naturligvis, at der var tale om tjenstlige forhold.

Da et eventuelt strafansvar for længst er forældet, findes det ikke formålstjenstligt nu at tage stilling til en hypotetisk tiltale, som eventuelt var afhængig af en privat påtalebegæring, eller om sagen efter omstændighederne kunne være afgjort administrativt.

I øvrigt har undersøgelsen ikke påvist anden videregivelse af tilsvarende oplysninger til uvedkommende. Der henvises til afsnit F.2.

I 1977 afgav Ulrik Schmidt, Erik Harder og Henri Birch forklaring under vidneansvar for KMDS om baggrund for "Operation Kirkeklokke".

Det var objektiv set ikke korrekt, når Ulrik Schmidt ifølge retsbogen forklarede, at MNF i 1970 ændrede taktik, således at man nu søgte at få politiske modstandere af forsvaret til at gå ind i forsvaret for at bekæmpe det indefra. Som det er påvist ved undersøgelsen var dette i 1970 ikke MNF mål, ligesom man kan se af FE forskellige publikationer, som Ulrik Schmidt til dels var ophavsmand til, at FE heller ikke var i besiddelse af sådanne informationer. Derimod kan det ikke kritiseres, at han derudover oplyste, at han fik oplysninger om, at problematikken skulle drøftes på foreningens generalforsamling den 26. september 1970, idet det ikke kan udelukkes, at dette rent faktisk skete.

Der kan formentligt i dag stilles spørgsmålstegn ved, om der tillige under vidneforklaringen blev afgivet bevidst urigtige oplysninger om dengang 7 år gamle forhold. Dette skal ikke bedømmes nærmere. En eventuel overtrædelse af straffelovgivningen ville i øvrigt i dag være forældet.

For så vidt angår Erik Harders forklaring om, at MNF omkring september 1970 begyndte at ville arbejde inden for forsvaret, og at en debat herom ventedes på generalforsamlingen, er denne naturligvis også objektiv set delvis forkert. Der kan henvises til de foranstående bemærkninger om Ulrik Schmidts forhold.

Derimod kan man ikke bebrejde Henri Birch at have nævnt MNF blandt de organisationer, som ansås for undergravende, når hans afdeling generelt havde mistanke herom. I øvrigt var udsagnet ikke hægtet op på en bestemt periode.

AFSNIT M: KILDEHENVISNING

Bøger

"Det alternative Danmark". Udg. af Tidsskriftcenteret 1983.

Andersen, Jakob og Søren Jakobsen : "Operation Kastanje". Ekstrabladet 1987.

Bjerg, Hans Chr. : "Til fædrelandets forsvar". Værnepligten i Danmark gennem tiderne. Værnepligtsstyrelsen 1991.

Efskind, Lasse : Soldatens lille røde bok. Oslo, Pax forlag. I kommisjon for Danmark: Borgen 1970.

Haaest, Erik : Agent affæren Hetler. Kbh. Viking 1977.

Ikkevold - strategi i klassekampen. Red. Jens Thoft. GMT 1974.

Larsen, Sven Erik : Militærnægterproblemet i Danmark 1914-1967. Odense Universitetsforlag 1977.

Socialistisk forvarsdebat. Red. af Jens Thoft og Poul Krogsgaard. Århuskomiteen mod NATO -eget tryk 1987.

Østergaard, Knud : Obersten. Kbh. Gyldendal 1995.

Særtryk/pjecer

AKTION 70. Militærnægternes Oplysningskontor. 1970.

Antimilitaristisk komite.

Bekæmp NATO - et redskab for imperialismen. Danmark ud af NATO.

Bliv politisk soldat. Udg. af Antimilitaristisk-Arbejdsgruppe. 1976.

Det er aldrig for sent at blive militærnægter. Udg. af Militærnægterforeningen/Militær- og Nægterforeningen (MNF).

Hvad er Aldrig Mere Krig. Udg. af Aldrig Mere Krig (AMK).

Militærnægtervilkår. Udg. af MNF. 1969.

Militærnægtervilkår. Udg. af MNF. 1974.

Politisk soldat eller nægter? Udg. af MNF. 1976.

Principprogram for MNF. 1995.

Thoft, Jens : Kamp uden vold ... Århus AMK-tryk. 1976.

Tidsskrifter

Ikkevold. Udg. af AMK. Århus: Enkelte numre fra årg. 1973 - 76.

Militært Tidsskrift 1974. s. 289-307.

NEJ. Månedligt kontaktblad for civile værnepligtige. Udg. af MNF. Kbh.: 1972 - 75.

nægter-bulletin. Udg. af MNF. Kbh.: 1967-79.

Politisk revy nr. 170. 1971.

Politisk revy nr. 290. 1976.

Politisk revy nr. 297. 1976/77.

VS Bulletin 151. 1975.

VS Bulletin 166. 1976.

Avisartikler

Militære oplysninger sælges gennem kontor i København. Berlingske Tidende 26.3.1972.

Militæmægterbevægelsens nye portugisiske strategi. Information 23.7.1976.

Vennetjenesten. Jyllands-Posten 11.10.1998.

Dommer føler sig ført bag lyset af FE. Jyllands-Posten 19.10.1998.

Med på en lytter. Jyllands-Posten 19.10.1998.

Ministerens dagbog. Jyllands-Posten 25.10.1998.

Diverse

Materiale indsendt af militærnægtene til brug for undersøgelsen.

Efterord

Ved Holger Terp

Genudgivet af Det danske Freds-
akademi som en del af dokumentatio-
nen af fredssagen og fredsbevægelse-
nes historie 2009. Skred sideombryd-
ning, herunder overskrifter som følge
af ændret typografi.

Militærnægterforeningens kampsang:

MNF er altid klar

Mel.: Storkespringvandet

Tit i radioen ka' du hør' dem sig'
med en snert af ironi
Thorkild har desværre taget fri
så han ta'r ikke 'mod om torsdag'n

Synes du, at mili er bizar
MNF er altid klar
hvis du spørger, får du altid svar
for vi ta'r altid 'mod om torsdag'n

Er din hverdag trist og monoton
vil du vær' en kendt person
skynd dig så at ta' din telefon
og sig du aktivistisk bliver

Sig dit navn, ja det er faktisk nemt
måden den er eminent
vi garanterer, at du bliver kendt
for nu kommer du i FE's arkiver

AGENT REPORT	
1. NAME OF SUBJECT OR TITLE OF INCIDENT FORT BRAGG, NORTH CAROLINA SUBVERSION	2. DATE SUBMITTED 2 February 1970
	3. CONTROL SYMBOL OR FILE NUMBER EE 505 477
4. REPORT OF SOURCE WARNING NOTICE - SENSITIVE SOURCES AND METHODS INVOLVED	
<p>On 30 January 1970, from 1900 hours to 2130 hours, a foot and vehicular surveillance of activities of GI's United Against the War in Vietnam (GIUAWV) was conducted at the Quaker House, 324 Ray Avenue, Fayetteville, North Carolina, and in the downtown Fayetteville area by Special Agents Robert Aitken, Ellis Stern, Gordon Cooper, and Robert McCarthy, Fort Bragg Field Office, Region II, 11th Military Intelligence Group, Fort Bragg, North Carolina, with the following results:</p> <p>At approximately 1900 hours, an undetermined number of members of GIUAWV gathered at the Quaker House to distribute the February issue of <u>BRIEF</u> Briefs, the GIUAWV dissident newspaper. At approximately 2000 hours, two unidentified male Caucasians and one unidentified female Caucasian departed the Quaker House and began to distribute <u>Bragg Briefs</u> on Ray Street in downtown Fayetteville. An estimated 150 copies of the newspaper were gratuitously distributed. The three individuals mentioned above were dressed in civilian clothes, and the two males appeared to be civilians because of their long hair and sideburns. The distribution continued until approximately 2045 hours at which time the three individuals returned to the Quaker House. No incidents or arrests occurred during the distribution.</p> <p>The surveillance was terminated at 2130 hours, 30 January 1970.</p> <p>AGENT'S NOTES: During the surveillance of the Quaker House, vehicles known to be registered to members of GIUAWV were parked in the proximity of the House. The owners of these vehicles are as follows: Hal W. Noyes, SP5, 10th PSYOPS Battalion, 2nd PSYOPS Group; Frederick Jordan Long, CIVILIAN; [redacted]; Frederick Penn, II, SP4, [redacted] Company, 50th Signal Battalion; and William Carothers, SP4, 612th Quartermaster Company, Fort Bragg. Some vehicles which have been previously reported in connection with activities of GIUAWV were also parked near the Quaker House. These vehicles are registered to the following individuals: Jeffrey L. Davis, [redacted] David Grass, Jr., [redacted] Randolph S. Cloud, [redacted] [redacted] Elliot [redacted] Ray E. Revelle, [redacted] [redacted] Catherine M. Targett, [redacted] and Alex G. McBride, [redacted]</p>	
REGRANDED UNCLASSIFIED FOR OFFICIAL USE ONLY ON 13 JUL 1989 BY CDR USN/SGM/CPM FROM SP5 L-003 LNO/SGO, L-8 9 NOT AUTHORIZED FOR RELEASE DOD LIR 320010	
5. FIELD NAME AND ORGANIZATION OF SPECIAL AGENT ROBERT L. MCCARTHY 11th Military Intelligence Group (II)	6. SIGNATURE OF SPECIAL AGENT <i>Robert L. McCarthy</i>

Denne rapport er en politirapport der er skrevet af personer som at dømme efter indholdet, ikke vidste meget om fredssagen og fredsbevægelsernes historie inden undersøgelsen startede.

Det er vel de færreste der læser rapporter fra politiet og endnu færre som læser rapporter fra militærpolitiet.

Rapporten er, i modsætning til PET-kommissionens rapport, produceret meget hurtigt også selv om selve undersøgelsen trak så meget ud, at FET ikke nåede at komme med i PET-kommissionen, og den er uden illustrationer. Der er anvendt en stor skrift i rapporten, for at den fotokopierede udgave skal syne af noget i omfang.

Rapporten er et vigtigt dokument fordi den beretter om en af fredssagens mange succeshistorier og de mange politiske omklamringer og kvælninger af den. Militærnægterforeningen fik stort set opfyldt alle sine politiske krav inden for en kort årrække, hvilket medførte det behagelige problem for foreningens medlemmer: Hvad skal vi så lave i fremtiden?

Rapporten er i dag stort set usynlig på Internettet og omtales kun på Folketingets hjemmeside og i nogle avisartikler.

Det handler om troværdighed, politiske holdninger og magtmisbrug.

Kan man overhovedet stole på nogen som helst af oplysningerne i denne rapport?

Er der lagt røgslør ud i rapporten for at skjule noget?

I givet fald, hvor brænder det?

Det må en nærmere indholdsmæssig analyse vise.

Men retssikkerhedsmæssigt forekommer det som en besynderlig disposition, at politikerne lader den selvsamme forvaltning hvori forbrydelser er sket, undersøge sig selv. Hvor stor en rolle i undersøgelsen spillede kollegiale hensyn? Både den militære straf-felov og den militære retsplejelov der har deres udgangspunkt i enevælden er særlove, der gør militæret til en stat i staten, specielt når hensynet til det militære vejer tungere end hensynet til civiles rettigheder. Hvilke andre uvildige undersøgelser kunne der have været iværksat? En ombudsmandsundersøgelse eller en ny kommissionsdomstol? Hvilke resultater ville disse undersøgelser i givet fald være kommet frem til?

Svaret blæser i vinden.

Men alene emnet siger noget om efterretningstjenesternes ansattes tankegang og tankegods. Det siger en del om tjenestens ansattes holdninger, at de bevidst eller ubevidst anvender fascistisk terminologi.

De uklare eller manglende love og regler på området er også problematiske. Det skaber retssikkerhedsmæssige gråzoner, hvor tilbage står en redegørelse for noget af efterretningstjenestens virksomhed der medfører, at borgerne i fremtiden skal have endog meget tillid til det politiske system og dets kontrolforanstaltninger for her ses jo tydeligt en sammensmeltning af den politiske og dømmende magt længe før 11. september. Politikere fra alle de ansvarlige politiske partier har gennem den kolde krig plejet omgang med personer fra efterretningstjenesterne. Knud Østergaard var professionel soldat, Kjeld Olesen virkede i en socialdemokratisk efterretningstjeneste og Venstres forhenværende udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen var en god bekendt af PET-agenten og venstrepolitikereren Verny Thomsen.⁶⁸

Og man skal jo heller ikke glemme at det jo var efterretningstjenesterne selv som havde evnen, viljen og midlerne til at ansætte de såkaldte påvirkningsagenter og kontakter til politikere og massemedier. Ikke kun i Danmark, men i alle de lande, hvor der var en aktiv fredsbevægelse.

For at forstå hvordan denne problematik hænger sammen er det nødvendigt at kaste et blik tilbage i Danmarkshistorien, og se på den politiske funktion militæret har haft i det danske samfund. I middelalderen og i enevælden var militæret regeringsmagtens forlængede arm. Kongerne bestemte enerådigt over militæret og kunne bestemme om danskerne skulle leve i krig og i fred. De politiske reformationer i midten af det 19. århundrede ændrede fundamentalt *ikke* ved dette forhold. En national identitet bestående af undervisningssystemet, kirken samt et kostbart militær og politi blev

⁶⁸ Mathiasen, Anders-Peter: Jens Gaarbo og Sandheden. Ekstra Bladet, 5. december 1998.

svejsset sammen med en lille statsadministration og dommerstand som bindemiddel med det resultat, at mange af forholdene fra enevælden blev videreført med andre midler, eksempelvis begyndte politikerne først at lave om på justitsministeriets område i årene efter første verdenskrig. Og var der nogen som protesterede mod disse enevældige forhold, kunne de forholdsvis nemt køres ud på et holdningsmæssigt sidespor og kvæles politisk. Til dette formål spillede den almindelige værnepligt flere vigtige roller. Stort set alle unge mænd skulle møde på session. Derved fik magthaverne dels alle personlige oplysninger om de værnepligtige, og dem, der blev udtaget som rekrutter, blev udsat for en reaktionær indoktrinering om Gud, konge og fædreland, der sagde spar to til, hvad de som elever havde oplevet i skolerne.

Selvfølgelig var der folk og organisationer som protesterede mod denne fortsatte militarisme. Tvang har altid været upopulær. Så man begyndte stille og roligt at manipulere antallet af værnepligtige. Problemet for militæret var jo det, at selv om næsten alle unge mænd skulle møde på session, så var det desværre ikke dem alle der var plads og råd til i militæret. Derfor hittede man på ordningen med frinumre og kaldte dem der ikke var brug for, for kasserede. Og så håbede man, at dem, der var utilfredse med kammertonen i militæret trak frinummer og efterfølgende glemte alt om denne

ubehagelige og pinlige episode i deres liv. Det siger en del om myndighedernes holdning til dem, der trækker frinummer ved sessionerne, at de kategoriseres som kasserede.

Den første form for undertrykkelse af militærnægterne bestod i, at det er endog meget svært at skaffe sig oplysninger om session, værnepligt og protesterne imod dette. Litteraturen og forskningen på dette område har været meget sparsom. En søgning i påsken 2009 i Danmarks statistiks hjemmeside gav ingen hits oplysninger om session og værnepligt bortset fra oplysningerne om antallet af sessionsbehandlede og deres højde.

Det gør det heller ikke nemmere at de relevante oplysninger herom blev forvaltet af flere forskellige ministerier som alle havde deres interesse i at sløre billedet så meget som muligt uanset de ansvarlige politikeres politiske partibøger.

Kassation af værnepligtige blev i årene fremover det vigtigste redskab at tage trykket af kedlen og tøjle utilfredsheden og protesterne med. Omkring det politiske forlig i 1894 er kassationsprocenten helt oppe på næsten 40 procent. Og det samme gentager

sig senere i forbindelse med første verdenskrig.

Debatten omkring den politisk begrundede militærnægtelse i 1970'erne afrundes med forsøgene på at skabe skandinaviske afdelinger af totalnægternes internationale: International Collective Resistance grundlagt i Paris i 1974. Bestræbelserne på at etablere organiseret totalnægtelse i Norden druknede i debatten om neutronvåbnene og i debatten om udstationering af mellemdistanceatomvåben i Europa.

Og problemstillingerne omkring overvågning og ytringsret er ikke kun begrænset til militærnægtere, pacifister og soldater, men omfatter alle aktive i fredsbevægelser og til personer, der vil et anderledes samfund. Ikke kun i Danmark, men internationalt, på globalt plan alle de steder, hvor der stadig er undertrykkere og undertrykte.

I 1971 fik Forsvarsministeriet et helt andet og noget større problem at bakke med end det voksende antal af militærnægtere: besættelsen af kassernen i Bådsmadsstræde og den efterfølgende etablering af Fristaden Christiania.

I dag er interessen blandt danske forskere og akademikere for det sikkerhedspolitiske område ringe. Inden for de sidste 20 år er der skrevet forbløffende få afhandlinger og specialer.

Det er svært at finde oplysninger om militærnægtere i Danmark. Der er eksempelvis ingen dokumentation at hente i Danmarks Statistik:

Kære Holger Terp,

tak for din henvendelse. Jeg har ikke kunnet finde statistik vedr. militærnægtere i vores statistikker. Du kan evt. finde noget hos Rigsarkivet:

http://oldwww.sa.dk/brug_arkivet/rasaml/efter1848/indenrigsemne.htm#Udskrivning%20og%20civil%20værnepligt.

Med venlig hilsen

Danmarks Statistiks Bibliotek og Information

og

Til Holger Terp

Rigsarkivet har modtaget din forespørgsel om statistisk dokumentation om arbejdssoldater. Vi kan ikke hjælpe dig - spørg eventuelt Garnisonsbiblioteket, om de har relevant litteratur om emnet.

Med venlig hilsen

arkivfuldmægtig

Den første kendte statistik over militærnægtere blev offentliggjort i Aldrig mere Krigs tidsskrift Meddelelser fra Aldrig mere Krig i marts 1932.

Totalforsvarspligten

Manglende statistisk dokumentation muliggør en konsekvent underrapportering omkring de danske militærnægteres antal. Specielt året 1965 illustrerer problemerne. Den samlede sum af samtlige unge på session lå i denne periode på ca. 28000, om året med undtagelse af 1972, hvor der blev indkaldt næsten 35.000 til session. Antallet af militærnægtere steg fra små 4-500 i 1964-65 til 1036 i 1966, 1154 i 1967, 1868 i 1969,

2058 i 1970, 4070 i 1971 og til 4700 i 1972. Når antallet af registrerede militærnægtere steg i i perioden kan det hænge sammen med det simple forhold at mange af dem der tidligere blev kasseret på sessionerne eksempelvis for at lide af den folkelige epidemi hos unge mænd, klumpfod, nu blev registreret som det de reelt var, militærnægtere. I mellemkrigsårene svingede den procentvise andel af de kasserede fra 13,9 % i 1922 til 38,8 % i 1934. Meningen med 1917 loven var først og fremmest at få kvalt Landsforeningen for konsekvente antimilitarister ved at gøre det stort set umuligt at blive anerkendt som nægter. Der var dengang meget få pladser i militærnægterlejerne, så det var næsten umuligt, at blive godkendt som militærnægter. Situationen blev bedre efter etableringen af Aldrig mere Krig i 1926 og udvidelsen af militærnægterlejerne i 1933-14. I begyndelsen af den kolde krig lå procentandelen på ca. 17-18 procent, men steg kraftig efter 1964: 1965: 23,9%, 1966: 28,2%, 1967: 24,6%, 1968: 52,9%, for efterfølgende, ifølge statistisk årbog, at falde til lidt over 20%

Det er faktisk svært at analysere sig frem til det totale antal militærnægtere inden for et givet år.

I 1967 ville statens og militærets interesse for unge mænd indføre registreringer inden for følgende kategorier:

Sessionsbehandlede, Fremgår af Statistisk årbog.

Værnepligtige

Genindkaldelser

Frinumre

Værnepligtige i CF/Beredskabsstyrelsen

Frivillige i CF

Militærnægtere overført til CF

Kasserede, utjenestedygtige værnepligtige: efterkassation

Sessionsudeblivelser

Militærnægtere

Hjemmeværnsnægtere

Kasserede, tilbageførte militærnægtere

Uskikkede til militærtjeneste

Desertørsager

Totalnægtere

Selvmord

Civilforsvarsnægtere

Hjemmeværnsnægtere

Militærnægtere pga genindkaldelser

Jehovas Vidner totalnægtersager

11 ugers militærnægtere

Hvis efterretningsfolkene i Kastellet skelede til den tilsvarende situation i Sverige må det have givet anledning til en del bekymrede rynker i panderne. Selv om antallet af indkaldte på session faldt fra 65.000 i 1966 til 55.000 i 1969 så tredobles antallet af ansøgninger om våbenfri tjeneste fra 840 i 1966 til 2077 i 1969. Samtidigt falder antallet af godkendte ansøgninger dramatisk, hvilket øger det samlede antal af totalnægtere fra 234 i 1966 til 1921 i 1970.

Af den svenske statistik over værnepligtforhold fra VCO Bulletin 21. februar 1971 kan man læse en række data som mangler i de danske statistikker: antallet af militærnægteransøgninger, antallet af accepterede og afslagne ansøgninger samt antallet af totalnægtere

Men de i auditørrapporten nævnte politiske faktorer spillede naturligvis også vigtige roller i unge mænds ønske om at bevare deres civile status. Klumpfodsepidemien havde sin oprindelse samtidig med, at værnepligtstiden blev forlænget i begyndelsen af den kolde krig. Ikke nok med det. For at illustrere den administrative praksis om militærnægteransøgningerne citeres et udsnit af en artikel herom: I artiklen Den politiske situation i NB nr. 3, 1968 oplyser Troels Toftkjær, at,

"Som det måske vil huskes blev det på sidste generalforsamling pålagt bestyrelsen at søge oplyst hvor mange militærnægter —ansøgninger der årligt bliver sendt til udskrivningskredsene. Disse oplysninger har vi ikke, trods gentagne opfordringer, kunnet få fra indenrigsministeriet. Der er blevet henvist til at en sådan opgørelse ville være meget besværlig, og at tallene iøvrigt ikke skønnedes at komme os ved. Den 2/5 stillede Sv. Skovmand (Det Radikale Venstre) imidlertid følgende spørgsmål til Indenrigsministeren:

"Kan ministeren oplyse hvor mange anmodninger om militærnægtelse udskrivningskredsene har modtaget i 1967?"

Af ministerens svar fremgår det, at udskrivningskredsene i 1967 modtog 1036 anmodninger om militærnægter status. Af disse 1036 vil ca. 725 blive indkaldt som militærnægtere og aftjene værnepligt enten i nægterlejr (425) eller i CF (300). Men hvor bliver så resten af, forskellen mellem de 1036 der har ansøgt om militærnægter status, og de 725 der rent faktisk får det? En del bliver kasseret (ca. 170, svarende til ca. 20% af ansøjerne) nogle får udsættelse, nogle bliver forbigået på grund af manglende udvikling, manglende beviseligheder og 7 blev af sessionen nægtet overførsel "fordi de ikke opfyldte betingelserne herfor".

Omkring 12 procent af alle rekrutter efterkasseres fremgår det af Forsvarskommissionens notat vedrørende forøgelse af det årlige antal værnepligtige, fra 26. januar 2009⁶⁹.

Den danske militærnægterbevægelses historie mangler stadig at blive skrevet.

Den danske stat skylder Militærnægterforeningen en officiel undskyldning for den ulovlige overvågning under den kolde krig.

69 http://www.fmn.dk/Forsvarskommissionen/Documents/aarlig_antal_vaernepligtige.pdf

Anbefalet litteratur

J. Ransom Clark: The Literature of Intelligence: A Bibliography of Materials, with Essays, Reviews, and Comments.

<http://intellit.org/index.html>

Publikationer fra Forsvarsministeriet

<http://www.fmn.dk/Publikationer/Pages/Publikationer.aspx>

Betænkning om den militære straffelov, retsplejelov og disciplinarlov Afgivet af Udvalget om den militære straffe- og retsplejeordning mv.

<http://www.fmn.dk/SiteCollectionDocuments/FMN/Publikationer/bet1435.pdf>

Cirkulære om fremlæggelse m.v. af reklame- og agitationsmateriale: Kundgørelse for Forsvaret B 7-6 af 1. juli 1989.

Forsvarsministeren: Årlig redegørelse 2006-

[http://www.fmn.dk/Publikationer/Aarlig
%20redegørelse/Documents/AarligRedegørelse2006.pdf](http://www.fmn.dk/Publikationer/Aarlig%20redegørelse/Documents/AarligRedegørelse2006.pdf)

Kundgørelse for Forsvaret. 39-1973.

Østergaard, Knud: Focus på på Vietnam : Frihedskamp eller aggression?

- Lyngby : Frihed og Folkestyre, 1965. - 32 s.

Stikordsregister

Aksjon for politisk militærtjeneste.....	89
Aldrig Mere Krig.....	32, 63, 66, 98
Aldrig mere Krig.....	49, 74
Antimilitaristisk Arbejdsgruppe.....	54
Antimilitaristisk Arbejdsgruppe.....	44, 76
Antimilitaristisk-Arbejdsgruppe.....	19
Bassen (tidsskrift).....	68ff.
Baunsgaard, Hilmar.....	4
Birch, Henri.....	11, 16, 57, 79, 85, 97
Civilforsvaret.....	52
Danmarks kommunistiske parti.....	32, 38, 41, 43, 45, 63, 78
Danmarks kommunistiske Ungdom).....	69
Dansk Ungdoms Fællesråd.....	50
Dyberg Larsen, Svend.....	58
Forretningsudvalget for værnepligtige.....	92
Forsvar ?.....	54f.
Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste.....	63
Forsvarsstaben.....	10
Fournais, Erik.....	4, 7f., 10, 16, 20f., 50, 57, 59, 77, 80f., 83f., 96
Göteborg.....	37, 64, 87, 92

Hansen, Arne.....	60
Harder, Erik.....	10, 57f., 77, 84f., 97
Hetler, Hans.....	7, 16, 48f., 81, 85f., 94, 96, 98
Hetler. Hans.....	7
Holland.....	68
Ilsøe, Peter.....	23, 79, 81, 84
Indenrigsministeriet.....	31
International Collective Resistance.....	103
Jensen, Erik.....	49
Jonasen, Viggo.....	25, 32, 38, 45, 47, 50
Justitsministeriet.....	7f., 20f., 23, 85f.
Jyllands-Posten.....	9
Jylland.....	68
Jyllands-Posten.....	4f., 84, 99
Karsemose, militærnægterlejren.....	37
Kommunistisk Forbund Marxist-Leninister (KFML).....	76
Kommunistisk Ungdom.....	88
Kompedal Militærnægterlejren.....	37, 39, 47, 82
Københavns Politi.....	9
Københavns Politi.....	8, 86
Land og Folk (kommunistisk avis).....	45
Militærnægternes Oplysningskontor.....	31
Norden.....	37, 64
Norge.....	37, 62, 64, 67, 92, 95
Nørgaard, Ole.....	86
Olesen, Kjeld.....	27
Operation Kastanje.....	5
Politisk Revy.....	66, 92
Politisk revy.....	98
politisk revy.....	40, 46
Portugal.....	42, 92
Ratzer, Helge.....	26, 33, 41ff., 47
Samarbejdsudvalget mod NATO.....	41ff.
Samarbejdsudvalget mod NATO.....	41
Samarbejdsudvalget mod NATO.....	43, 73, 76, 78, 92
Schmidt, Ulrik.....	11ff., 48ff., 58f., 78, 80, 83ff., 93, 97
Schwalbe, Mogens.....	10, 57, 77
SF.....	25, 32, 43, 64, 91
Strange, Ebba.....	14
Sund, Marinus.....	10
Sverige.....	67
Sverige.....	37, 62
Thoft, Jens.....	25, 32f., 38, 40ff., 47, 98
Thomsen, Gustav.....	10, 16
Toftkær Jensen, Troels.....	25, 37f., 41f., 45, 50
Ulfborg Militærnægterlejren.....	37
Vesttyskland.....	35, 62, 67
Vietnam.....	35

VS.....	25, 32, 41ff., 45, 49, 53, 63, 91, 98
Wambergudvalget.....	94
Wambergsudvalget.....	55
Wambergudvalget.....	8, 14, 16, 20, 22, 56
War Resister's International.....	63
War Resisters' International.....	32
Witthøfft Nielsen, Jens.....	58
Østergaard, Klaus.....	84
Østergaard, Knud.....	59
Århus.....	37